

ВІСНИК

КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Загальнодержавне періодичне видання

Засноване
19 лютого 1997 року

Свідоцтво
про державну реєстрацію
Серія KB № 2444

Виходить
шість разів на рік

Засновник:
Конституційний Суд України
Адреса: 01033, м. Київ-33,
вул. Жилянська, 14

6/2014

© Конституційний Суд України, 2014

Редакційна рада

Ю. Баулін	— Голова Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України (голова Редакційної ради)
П. Стецюк	— суддя Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук, доктор права (заступник голови Редакційної ради)
Ю. Барабаш	— проректор, завідувач кафедри конституційного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України
В. Бринцев	— суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор
М. Гранат	— суддя Конституційного Трибуналу Республіки Польща, доктор наук, професор
І. Гриценко	— декан юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор
М. Козюбра	— суддя Конституційного Суду України у відставці, завідувач кафедри загальнотеоретичних наук Національного університету «Києво-Могилянська академія», доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України
М. Костицький	— суддя Конституційного Суду України у відставці, професор кафедри філософії права і юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України
М. Мельник	— суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор
А. Селіванов	— постійний представник Верховної Ради України у Конституційному Суді України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України
І. Сліденко	— суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник
В. Тихий	— суддя Конституційного Суду України у відставці, віцепрезидент — керівник Київського регіонального центру НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України
Б. Футей	— суддя Федерального суду претензій США, доктор права, професор
С. Шевчук	— суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України
В. Шишкін	— суддя Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук, доцент

Згідно з постановою президії Вищої атестаційної комісії України від 1 липня 2010 р. № 1–05/5 «Вісник Конституційного Суду України» включено до переліку наукових фахових видань

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Ухвала Конституційного Суду України

про припинення конституційного провадження у справі за конституційним зверненням голови правління обслуговуючого кооперативу «Дачно-будівельний кооператив “Беркут-08”» Ускова Івана Івановича щодо офіційного тлумачення положень частини шостої статті 118 Земельного кодексу України у взаємозв'язку з положеннями статей 15, 16 Закону України «Про кооперацію», статті 237 Цивільного кодексу України, поняття «населений пункт», яке міститься в пункті «ж» частини другої статті 25 Закону України «Про землеустрій» та частині четвертій статті 173 Земельного кодексу України, статей 152, 155 Земельного кодексу України. 7

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» 11

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянки Королевської Наталії Юріївни щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 22 Конституції України, пункту 7 розділу II, розділу III Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні». 15

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 5, частини першої статті 21 Закону України «Про політичні партії в Україні». 18

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням компанії «Vuldi (UK) Limited» щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 72 Кодексу адміністративного судочинства України у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 72, частини другої статті 255 цього кодексу. 22

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням компанії «Vuldi (UK) Limited» щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 214 Кодексу адміністративного судочинства України у взаємозв'язку з його положеннями частини третьої статті 188, частини другої статті 211, пункту 1 частини другої статті 240¹25

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянки Деряжної Ярослави Іванівни щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 33 Закону України «Про державну службу», пункту 5 частини п'ятої статті 214 Кодексу адміністративного судочинства України29

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 5 частини другої статті 71 Закону України «Про Національний банк України», абзацу чотирнадцятого частини третьої статті 2 Закону України «Про здійснення державних закупівель», частини другої статті 18 Закону України «Про адміністративні послуги», пункту 8 частини четвертої статті 6, частини п'ятої статті 14, частини восьмої статті 15 Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус», Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про передачу цілісного майнового комплексу державного підприємства «Поліграфічний комбінат "Україна" по виготовленню цінних паперів» в управління Національного банку України»32

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю фірма «Строитель» щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 62 Конституції України36

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Світельського Володимира Івановича щодо офіційного тлумачення положень абзацу третього пункту 10 частини першої статті 20 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»39

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Ільницького Олексія Олександровича щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 2, частини другої статті 4, пункту 1 частини другої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України у взаємозв'язку з положеннями пункту 13 Прикінцевих та перехідних положень цього кодексу, статті 12 Господарського процесуального кодексу України, частини першої статті 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції», статей 55, 125 Конституції України.42

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті нового провадження у справі за конституційним зверненням Приватного малого підприємства-фірми «Максима» щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 59 Конституції України, частини першої статті 44 Господарського процесуального кодексу України46

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Херсонського ремонтно-виробничого комбінату в особі ліквідатора, арбітражного керуючого Белоусова Ігоря Валентиновича щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 42 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 3 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», частини третьої статті 78 Господарського кодексу України.48

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Атем» в особі ліквідатора Ковези А. І. щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 35 Господарського процесуального кодексу України51

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі законституційним зверненням громадянина Буряка Володимира Миколайовича щодо офіційного тлумачення положень пункту «а» частини першої статті 16 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» у системному зв'язку з положеннями його частини першої, пункту «а» частини четвертої та частини шостої статті 3054

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Державної фіскальної служби України щодо офіційного тлумачення положень пункту 209.2 статті 209 Податкового кодексу України у системному зв'язку з положеннями підпункту 14.1.191 пункту 14.1 статті 14, пункту 187.1 статті 187 цього кодексу 57

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянки Грушко Людмили Василівни щодо офіційного тлумачення положення пункту 1 частини першої статті 355 Цивільного процесуального кодексу України 60

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини четвертої статті 60 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України», в редакції Закону України «Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України щодо кількісного складу та припинення діяльності депутатських фракцій (депутатських груп)» ... 63

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Присяжнюка Григорія Григоровича щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 9 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» 67

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Сліденко І. Оновлення правової системи України в контексті доктрини легіспруденції 70

Гультай М., Кияниця І. Норми міжнародного права у практиці Конституційного Суду України 82

Кіселичник В. Міське право як самоврядне право громади (на прикладі міста Львова) 90

Огляд круглого столу «Правові позиції Конституційного Суду України: правова природа, поняття та розвиток» 98

ЗОВНІШНІ ЗВ'ЯЗКИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Вересень — грудень 2014 року 111

Сторінки пам'яті. 113

Підсумки конкурсу на кращу наукову статтю 115

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення конституційного провадження у справі за конституційним зверненням голови правління обслуговуючого кооперативу «Дачно-будівельний кооператив “Беркут-08”» Ускова Івана Івановича щодо офіційного тлумачення положень частини шостої статті 118 Земельного кодексу України у взаємозв’язку з положеннями статей 15, 16 Закону України «Про кооперацію», статті 237 Цивільного кодексу України, поняття «населений пункт», яке міститься в пункті «ж» частини другої статті 25 Закону України «Про землеустрій» та частині четвертій статті 173 Земельного кодексу України, статей 152, 155 Земельного кодексу України

м. Киї в
10 липня 2014 року
№ 12-уп/2014

Справа № 1-4/2014

Конституційний Суд України у складі суддів:

Шишкіна Віктора Івановича — головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни — доповідача,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним зверненням голови правління обслуговуючого кооперативу «Дачно-будівельний кооператив “Беркут-08”» Ускова Івана Івановича (далі — Голова правління кооперативу) щодо офіційного тлумачення положень частини шостої статті 118 Земельного кодексу України (далі — Кодекс) у взаємозв’язку з положеннями статей 15, 16 Закону України «Про кооперацію» від 10 липня 2003 року № 1087–IV (Відомості Верховної

Ради України, 2004 р., № 5, ст. 35) (далі — Закон № 1087), статті 237 Цивільного кодексу України (далі — ЦК України), поняття «населений пункт», яке міститься в пункті «ж» частини другої статті 25 Закону України «Про землеустрій» від 22 травня 2003 року № 858-IV (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., № 36, ст. 282) з наступними змінами (далі — Закон № 858) та частині четвертій (за конституційним зверненням — частині третій) статті 173 Кодексу, статей 152, 155 Кодексу.

Заслухавши суддю-доповідача Шапталу Н. К. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Голова правління кооперативу звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення:

– положень частини шостої статті 118 Кодексу у взаємозв'язку з положеннями статей 15, 16 Закону № 1087, статті 237 ЦК України в аспекті питання, чи є обов'язковим персональне (особисте) звернення громадян, які зацікавлені в одержанні безоплатно у власність земельної ділянки із земель державної або комунальної власності у межах норм безоплатної приватизації, до відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування, чи з таким клопотанням може звернутися представник, уповноважений на це відповідно до законодавства;

– поняття «населений пункт», яке міститься в пункті «ж» частини другої статті 25 Закону № 858 та частині четвертій статті 173 Кодексу, в аспекті того, чи є воно тотожним поняттю «адміністративно-територіальна одиниця»;

– положень статей 152, 155 Кодексу стосовно того, чи йдеться в них про акт як рішення органу державної влади або органу місцевого самоврядування про передачу земельної ділянки із земель державної або комунальної власності у власність або користування громадянам та юридичним особам чи як про державний акт на право власності на земельну ділянку (свідоцтво на право власності), виданий на підставі акта органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування, та чи є необхідною передумовою визнання недійсним державного акта на право власності на земельну ділянку або документа, яким посвідчується державна реєстрація права власності на нерухоме майно, визнання недійсним рішення органу державної влади або органу місцевого самоврядування про передачу майна у власність особи, якщо підставою позову є тільки твердження про незаконність такого рішення.

Необхідність в офіційному тлумаченні наведених положень Голова правління кооперативу обґрунтовує неоднозначним їх застосуванням судами України, які, на його думку, по-різному вирішують питання обов'язковості особистого звернення громадян до органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо приватизації індивідуальної дачної кооперативної земельної ділянки, неоднаково розуміють поняття «акт»: в одних випадках як рішення органу державної влади або органу місцевого самоврядування про передачу земельної ділянки у власність, в інших — як державний акт на право власності, виданий державним реєстратором на підставі рішення (акта) органу державної влади або органу місцевого самоврядування, та по-різному вирішують питання тотожності понять «адміністративно-територіальна одиниця» і «населений пункт».

На підтвердження різної судової практики до конституційного звернення долучено копії судових рішень.

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 12 листопада 2013 року відкрила конституційне провадження у цій справі.

3. У процесі розгляду справи Конституційний Суд України дійшов висновку, що конституційне провадження у справі підлягає припиненню з огляду на таке.

3.1. Голова правління кооперативу звернувся до Конституційного Суду України як особа, що представляє інтереси цього кооперативу, проте документів на підтвердження свого права на таке звернення він не надав.

Як неодноразово зазначав Конституційний Суд України, законодавець, визначивши коло суб'єктів права на конституційне звернення, не передбачив передачі цього права іншим особам, а тому коли таке право належить колегіальному органу, його керівник, без відповідного документа, не має права від імені цього органу особисто звертатися до Конституційного Суду України, тобто не є належним суб'єктом такого звернення (ухвали від 14 березня 2007 року № 18-у/2007, від 19 травня 2009 року № 27-у/2009, від 29 січня 2013 року № 2-у/2013).

Відповідно до правової позиції Конституційного Суду України конституційне звернення може бути внесене особою, яка є суб'єктом відповідних правовідносин та має підстави стверджувати про порушення або можливість порушення її конституційних прав і свобод внаслідок неоднозначного застосування норм Конституції або законів України судами України, іншими органами державної влади, а тому прагне отримати офіційну інтерпретацію норм, які регулюють такі відносини, з метою забезпечення реалізації чи захисту своїх прав та свобод (ухвали від 31 травня 2011 року № 15-у/2011, від 8 жовтня 2013 року № 46-у/2013, від 28 січня 2014 року № 10-у/2014).

Отже, автор клопотання не має встановленого Конституцією України та Законом України «Про Конституційний Суд України» права на конституційне звернення, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі за пунктом 1 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — відсутність встановленого Конституцією України, цим законом права на конституційне звернення.

3.2. Необхідність офіційного тлумачення поняття «населений пункт», яке міститься у пункті «ж» частини другої статті 25 Закону № 858 та частині четвертій статті 173 Кодексу, в аспекті його тотожності з поняттям «адміністративно-територіальна одиниця» Голова правління кооперативу обґрунтовує законодавчою неврегульованістю цього питання.

Конституційний Суд України в ухвалах від 24 червня 2009 року № 34-у/2009, від 18 травня 2010 року № 33-у/2010 наголошував, що заповнення прогалін у законах має здійснювати законодавець внесенням до них змін та доповнень, а не Конституційний Суд України шляхом офіційного тлумачення законів України або їх окремих положень.

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі відповідно до пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд

України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

Таким чином, конституційне провадження у справі підлягає припиненню згідно з пунктом 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України на підставі пунктів 1, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 51, 52, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», пунктом 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Припинити конституційне провадження у справі за конституційним зверненням голови правління обслуговуючого кооперативу «Дачно-будівельний кооператив “Беркут-08”» Ускова Івана Івановича щодо офіційного тлумачення положень частини шостої статті 118 Земельного кодексу України у взаємозв’язку з положеннями статей 15, 16 Закону України «Про кооперацію» від 10 липня 2003 року № 1087–IV, статті 237 Цивільного кодексу України, поняття «населений пункт», яке міститься в пункті «ж» частини другої статті 25 Закону України «Про землеустрій» від 22 травня 2003 року № 858–IV з наступними змінами та частині четвертій статті 173 Земельного кодексу України, статей 152, 155 Земельного кодексу України на підставі пунктів 1, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — відсутність встановленого Конституцією України, цим законом права на конституційне звернення; непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи
та створення передумов
для економічного зростання в Україні»

м. К і ї в
16 вересня 2014 року
№ 79-у/2014

Справа № 2-70/2014

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуєчого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича — доповідача,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження
у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відпо-
відності Конституції України (конституційності) Закону України «Про запобігання
фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в
Україні» від 27 березня 2014 року № 1166–VII з наступними змінами (Відомості
Верховної Ради України, 2014 р., № 20–21, ст. 745).

Заслухавши суддю-доповідача Шишкіна В. І. та дослідивши матеріали справи,
Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 55 народних депутатів України —
звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати таким, що не
відповідає статті 22 Конституції України (є неконституційним), Закон України «Про
запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного

зростання в Україні» від 27 березня 2014 року № 1166–VII (далі — Закон) у зв'язку з порушенням процедури його розгляду та ухвалення, яка встановлена статтею 83 Конституції України.

Свою позицію народні депутати України мотивують тим, що урядовий законопроект про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні від 27 березня 2014 року (реєстр. № 4576) на розгляд Верховної Ради України внесено 27 березня 2014 року. Того ж дня цей законопроект було включено до порядку денного четвертої сесії Верховної Ради України сьомого скликання та прийнято в цілому як закон, що суперечить частині п'ятій статті 83 Конституції України та нормам статей 112, 116 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року № 1861–IV з наступними змінами (далі — Регламент Верховної Ради України).

У конституційному поданні народні депутати України порушують також питання щодо невідповідності положень абзаців п'ятого, шостого пункту 4, пунктів 6, 10, 11, 12, пунктів 15, 17, 18, 23, 25, 26, 27, 29, 33, 34, 36 розділу I, пункту 1, підпунктів 2, 3 пункту 3, пунктів 7, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 23, 24, 25, 26, 27, 28 розділу II, розділу III, пункту 1 розділу IV «Прикінцеві положення» Закону вимогам статті 22 Конституції України, оскільки вони допускають звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Крім того, на думку авторів клопотання, положення пункту 10 розділу I Закону не відповідають статтям 3, 27, 49 Конституції України, положення підпункту 3 пункту 3, пункту 23, абзацу другого підпункту 2 пункту 24, пункту 25, підпункту 2 пункту 28 розділу II Закону — частині першій статті 24 Конституції України, положення пункту 7 розділу II Закону — статті 48 Конституції України.

2. Конституційний Суд України, вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Другою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 2 вересня 2014 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

2.1. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні зазначається правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або його окремих положень (пункт 4 частини другої статті 39); викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів, інших правових актів Верховної Ради України (частина перша статті 71).

Аналіз конституційного подання і долучених до нього матеріалів дає підстави для висновку, що суб'єкт права на конституційне подання не навів правового обґрунтування тверджень про порушення під час розгляду та ухвалення законопроекту частини п'ятої статті 83 Конституції України. Вказане положення Основного Закону України не регламентує процедурні вимоги щодо розгляду та ухвалення законопроектів, а лише визначає, що порядок роботи Верховної Ради України встановлюється Конституцією України та Регламентом Верховної Ради України.

Народні депутати України фактично порушують питання щодо дотримання Верховною Радою України вимог статей 112, 116 Регламенту Верховної Ради України при ухваленні Закону. Конституційний Суд України неодноразово зазначав, що відповідно до статті 150, частини першої статті 152 Конституції України неконституційним може бути визнаний лише той правовий акт Верховної Ради України, у процесі прийняття чи схвалення якого або набрання ним чинності було порушено процедурні вимоги, що встановлюються безпосередньо Конституцією України, а не іншими правовими актами, зокрема Регламентом Верховної Ради України (абзац другий пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 12 липня 2000 року № 9-рп/2000; ухвали від 14 липня 2011 року № 35-у/2011, від 27 грудня 2011 року № 65-у/2011, від 30 січня 2013 року № 4-у/2013).

Крім того, автори клопотання стверджують, що положення розділу I Закону, якими змінено податки, збори, їх ставки, податкові пільги, а також положення пункту 1 його розділу IV «Прикінцеві положення» не відповідають вимогам підпункту 4.1.9 пункту 4.1 статті 4 Податкового кодексу України, яким визначено принцип стабільності податкового законодавства України, тобто неконституційність вказаних положень обґрунтовується через суперечливість з іншим законом. Проте, як зазначив Конституційний Суд України в Ухвалі від 30 листопада 2006 року № 16-у/2006, розгляд питань про відповідність положень одних законів положенням інших законів не належить до повноважень Конституційного Суду України (статті 147, 150 Конституції України).

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2.2. Суб'єкт права на конституційне подання вважає, що зміст окремих положень Закону суперечить вимогам статті 22 Конституції України, за якою при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

З аналізу конституційного подання та долучених до нього матеріалів можна дійти висновку, що автори клопотання:

- не навели правового обґрунтування тверджень щодо невідповідності статтям 3, 22, частині першій статті 24, статтям 27, 48, 49 Конституції України положень абзаців п'ятого, шостого пункту 4, пунктів 10, 11, 12, 17, 18, 25, 26, 27, 29, 34, 36 розділу I, пункту 1, підпунктів 2, 3 пункту 3, пункту 7, підпунктів 2, 3, 4 пункту 9, пунктів 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 23, 24, 25, 26, 27, 28 розділу II, розділу III Закону, чим не додержали вимог пункту 4 частини другої статті 39, частини першої статті 71 Закону України «Про Конституційний Суд України»;

- побудували на припущеннях твердження щодо невідповідності Конституції України положень пунктів 6, 15, 23, 33 розділу I, пункту 7, підпункту 1 пункту 9 розділу II Закону, що не може вважатися правовим обґрунтуванням неконституційності правових актів чи їх окремих положень у розумінні статей 39, 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» (ухвали Конституційного Суду України від 13 квітня 2004 року № 32-у/2004, від 15 листопада 2007 року № 64-у/2007, від

3 березня 2009 року № 15-у/2009, від 27 січня 2010 року № 2-у/2010, від 30 червня 2011 року № 21-у/2011).

Зазначене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 39, 45, 50, 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» від 27 березня 2014 року № 1166–VII з наступними змінами на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом, та невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянки Королевської Наталії Юріївни щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 22 Конституції України, пункту 7 розділу II, розділу III Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні»

м. К и ї в
18 вересня 2014 року
№ 80-у/2014

Справа № 2-73/2014

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуєчого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича — доповідача,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянки Королевської Наталії Юріївни щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 22 Конституції України, пункту 7 розділу II, розділу III Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» від 27 березня 2014 року № 1166–VII (Відомості Верховної Ради України, 2014 р., № 20–21, ст. 745) (далі — Закон).

Заслухавши суддю-доповідача Саса С. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Громадянка Королевська Н. Ю. звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини третьої статті 22 Конституції України, пункту 7 розділу II, розділу III Закону в аспекті таких питань:

– що саме слід розуміти під недопущенням звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод при прийнятті Верховною Радою України нових законів або внесенні змін до чинних законів;

– чи слід вважати звуженням змісту та обсягу існуючих прав і свобод в контексті частини третьої статті 22 Конституції України зміни, передбачені пунктом 7 розділу II Закону, щодо скасування окремих видів соціальної допомоги;

– чи слід вважати звуженням змісту та обсягу існуючих прав і свобод в контексті частини третьої статті 22 Конституції України положення розділу III Закону стосовно зупинення дії частини другої статті 42 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» щодо щорічного обов'язкового перерахунку пенсій до стабілізації економічної ситуації в країні.

Необхідність в офіційному тлумаченні вказаних положень Конституції України та Закону суб'єкт права на конституційне звернення обґрунтовує неоднозначним, на його думку, застосуванням Верховною Радою України положення частини третьої статті 22 Конституції України при прийнятті нових законів України, що «з однієї сторони призводить до розширення та посилення існуючих прав і свобод, а з іншої — до фактичного звуження їх обсягу і змісту» і може стати причиною порушення його конституційного права на соціальний захист.

2. Конституційний Суд України, вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Третьою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 9 вересня 2014 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пунктів 1, 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

2.1. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне звернення має містити обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42); підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94).

Під неоднозначним застосуванням положень Конституції України або законів України слід розуміти різне застосування одних і тих же норм цих правових актів судами України, іншими органами державної влади за однакових юридично значимих обставин (Ухвала Конституційного Суду України від 12 травня 2010 року № 31-у/2010).

Аналіз конституційного звернення та доданих до нього матеріалів дає підстави для висновку, що автор клопотання не навів обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень частини третьої статті 22 Конституції України, пункту 7 розділу II, розділу III Закону та не надав жодних документів, які свідчили б про їх неоднозначне застосування судами України, іншими органами державної влади.

Відповідно до правової позиції Конституційного Суду України Верховна Рада України згідно зі статтею 75 Конституції України є єдиним органом законодавчої

влади в Україні і, приймаючи закони України, вона здійснює не правозастосовну, а законотворчу діяльність (Ухвала від 14 грудня 2006 року № 24-у/2006). Тому така діяльність парламенту не може бути підтвердженням неоднозначного застосування положення частини третьої статті 22 Конституції України.

Таким чином, суб'єкт права на конституційне звернення не дотримав вимог пункту 4 частини другої статті 42, статті 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

2.2. За пунктом 1 частини першої статті 150 Основного Закону України до повноважень Конституційного Суду України належить вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність), зокрема, законів, прийнятих Верховною Радою України.

Зі змісту конституційного звернення вбачається, що Королевська Н. Ю., по суті, порушує питання про відповідність (конституційність) положень пункту 7 розділу II, розділу III Закону Конституції України, що є предметом конституційного подання. Проте згідно зі статтею 150 Конституції України громадяни не є суб'єктами права на конституційне подання з питань конституційності законів України.

Отже, відсутність у автора клопотання права на конституційне подання з питань відповідності Конституції України законів України є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження в цій частині за пунктом 1 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянки Королевської Наталії Юріївни щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 22 Конституції України, пункту 7 розділу II, розділу III Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» від 27 березня 2014 року № 1166–VII на підставі пунктів 1, 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — відсутність встановленого Конституцією України, цим законом права на конституційне подання; невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 5, частини першої статті 21 Закону України «Про політичні партії в Україні»

м. К и ї в
22 вересня 2014 року
№ 81-у/2014

Справа № 2-76/2014

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуєчого,
Бринцева Василя Дмитровича — доповідача,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 5, частини першої статті 21 Закону України «Про політичні партії в Україні» від 5 квітня 2001 року № 2365–III (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 23, ст. 118) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Бринцева В. Д. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 50 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень статті 5, частини першої статті 21 Закону України «Про політичні партії в Україні» від 5 квітня 2001 року № 2365–III (далі — Закон) в аспекті таких питань:

– чи є вичерпним перелік підстав для заборони політичної партії, визначений у статті 5 Закону;

– чи можуть бути застосовані до політичної партії правові заходи у вигляді її заборони, якщо не політична партія загалом, а її окремі члени вчинили проти-правні дії;

– чи є необхідною передумовою заборони політичної партії факт винесення судами України обвинувальних вироків щодо членів цієї політичної партії за вчинення кримінальних правопорушень;

– якими офіційними документами компетентних органів державної влади встановлюються (фіксуються) юридичні факти вчинення політичною партією та її членами протиправних дій, на підставі яких суд відповідно до статей 5, 21 Закону приймає рішення про заборону діяльності політичної партії.

Обґрунтовуючи практичну необхідність в офіційному тлумаченні зазначених положень, народні депутати України стверджують, що кожна з підстав для заборони політичної партії, наведених у статті 5 Закону, за своєю сутністю та юридичним змістом передбачає існування фактів вчинення кримінальних правопорушень.

На думку авторів клопотання, в судовій практиці застосовуються різні правові позиції при розгляді справ про заборону діяльності політичних партій. Так, у Рішенні Верховного Суду України про заборону політичної партії «К» від 5 листопада 2004 року, постанові Окружного адміністративного суду міста Києва про заборону діяльності політичної партії «Руська Єдність» від 30 квітня 2014 року, а також у рішеннях Європейського суду з прав людини є розбіжності щодо того, чиї дії оцінювати при розгляді справ про заборону діяльності політичної партії — партії в цілому чи її окремих членів.

До конституційного подання долучено копії зазначених судових рішень, а також копії адміністративного позову Міністерства юстиції України і Державної реєстраційної служби України до Комуністичної партії України про заборону її діяльності від 9 липня 2014 року та ухвали Окружного адміністративного суду міста Києва про відкриття провадження в адміністративній справі від 11 липня 2014 року за вказаним позовом.

2. Конституційний Суд України, вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України процесуальної ухвали від 16 вересня 2014 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

2.1. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні має зазначатися правове обґрунтування тверджень щодо необхідності в офіційному тлумаченні правового акта або його окремих положень; підставою для конституційного подання щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є практична необхідність у з'ясуванні або роз'ясненні, офіційній інтерпретації положень Конституції України та законів України (пункт 4 частини другої статті 39, частина перша статті 93).

Аналіз конституційного подання і долучених до нього матеріалів дає підстави для висновку, що народні депутати України не вказали конкретних положень стат-

ті 5, частини першої статті 21 Закону, які, на їхню думку, є незрозумілими і потребують офіційного тлумачення. Так, у частині першій статті 5 Закону закріплено перелік підстав для заборони діяльності політичної партії, які викладено чітко й однозначно. Стаття 5 Закону має три самостійні частини, частина перша статті 21 Закону складається з декількох положень, однак автори клопотання не зазначили, які саме положення названих статей мають бути предметом офіційного тлумачення.

За правовою позицією Конституційного Суду України невизначеність предмета тлумачення унеможливорює здійснення офіційної інтерпретації положень Конституції України та законів України (ухвали від 5 липня 2011 року № 25-у/2011, від 20 лютого 2013 року № 6-у/2013, від 22 травня 2013 року № 21-у/2013).

Отже, в цій частині конституційне подання не відповідає вимогам пункту 4 частини другої статті 39 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 цього закону — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2.2. Конституційному Суду України підвідомчі питання, передбачені статтею 150 Конституції України. Питання, поставлені суб'єктом права на конституційне подання, стосуються аналізу законодавства України на предмет виявлення у ньому підстав для заборони діяльності політичної партії, визначення документів, що фіксують факти протиправних дій партії чи її окремих членів, відповідно до яких суд приймає рішення про заборону політичної партії. По суті, ці питання безпосередньо не пов'язані зі змістом положень статті 5, частини першої статті 21 Закону, тому прагнення одержати відповіді на них Конституційний Суд України вважає намаганням отримати консультацію щодо обґрунтованості підстав для адміністративного позову про заборону діяльності Комуністичної партії України.

Конституційний Суд України неодноразово наголошував на тому, що правозастосовна діяльність полягає в індивідуалізації правових норм щодо конкретних суб'єктів і конкретних випадків, тобто в установленні фактичних обставин справи і підборі правових норм, які відповідають цим обставинам; пошук та аналіз таких норм з метою їх застосування до конкретного випадку є складовою правозастосування; надання консультацій чи роз'яснень з цього приводу не належить до повноважень Конституційного Суду України (ухвали від 31 березня 2010 року № 15-у/2010, від 3 липня 2014 року № 73-у/2014).

Крім того, слід враховувати, що Окружний адміністративний суд міста Києва не розглянув адміністративний позов Міністерства юстиції України і Державної реєстраційної служби України до Комуністичної партії України про заборону її діяльності. За правовою позицією Конституційного Суду України, викладеною в Ухвалі від 1 червня 1999 року № 20-у/99, надання консультації щодо застосування норм права для вирішення конкретної судової справи було б втручанням у здійснення правосуддя.

Таким чином, наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі за пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

Враховуючи зазначене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 39, 45, 50, 93 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 5, частини першої статті 21 Закону України «Про політичні партії в Україні» від 5 квітня 2001 року № 2365–III зі змінами на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом; невідповідність Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням компанії «Vuldi (UK) Limited»
щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 72
Кодексу адміністративного судочинства України
у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 72,
частини другої статті 255 цього кодексу

м. К и ї в
24 вересня 2014 року
№ 83-у/2014

Справа № 2-72/2014

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича — доповідача,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням компанії «Vuldi (UK) Limited» щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 72 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — Кодекс) у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 72, частини другої статті 255 Кодексу.

Заслухавши суддю-доповідача Гультая М. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Компанія «Vuldi (UK) Limited» (далі — Компанія) звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положення частини першої статті 72 Кодексу у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 72, частини другої статті 255 Кодексу.

До конституційного звернення долучено копії постанови арбітражного суду міста Києва від 1 серпня 2001 року, ухвали господарського суду міста Києва від 27 червня 2003 року у справі № 10/189, рішення господарського суду Житомирської області від 3 квітня 2013 року та постанови Рівненського апеляційного господарського суду від 3 червня 2013 року у справі № 4/5007/1201/12, постанови Житомирського окружного адміністративного суду від 31 травня 2013 року та ухвали Житомирського апеляційного адміністративного суду від 25 липня 2013 року у справі № 0670/8273/12, ухвал Вінницького апеляційного адміністративного суду від 21 травня 2014 року у справі № 802/1028/13-а, Вищого адміністративного суду України від 16 серпня 2013 року у справі № 0670/8273/12 та від 28 січня 2014 року у справі № К/800/24000/13 за участю різних юридичних осіб: Компанії та компанії «Vuldi Clothing Limited», а також «Валді — Україна» — дочірнього підприємства суб'єкта права на конституційне звернення. Крім того, до конституційного звернення додано копії 24 судових рішень щодо інших юридичних осіб та лист Вищого адміністративного суду України від 14 листопада 2012 року № 2379/12/13-12.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Другою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 4 вересня 2014 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні має зазначатися обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42); підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94).

За правовою позицією Конституційного Суду України під неоднозначним застосуванням положень Конституції України або законів України слід розуміти різне застосування одних і тих же норм цих правових актів судами України, іншими органами державної влади за однакових юридично значимих обставин (Ухвала від 12 травня 2010 року № 31-у/2010); матеріали, у яких відповідні положення Конституції України або законів України не застосовувалися, не можуть бути розглянуті Конституційним Судом України як такі, що підтверджують неоднозначне застосування таких положень судами України, іншими органами державної влади (Ухвала від 26 жовтня 2011 року № 54-у/2011).

Аналіз конституційного звернення та доданих до нього матеріалів дає підстави для висновку, що в судових рішеннях, постановлених у різних судових справах за участю Компанії, компаній «Vuldi Clothing Limited» та «Валді — Україна», положення частини першої статті 72 Кодексу не застосовувалося. У судових рішеннях у справах за участю інших юридичних осіб вказане положення застосовувалося за різних юридично значимих обставин. Оскільки лист Вищого адміністративного

суду України від 14 листопада 2012 року № 2379/12/13-12 не є правозастосовним актом, то розбіжності між судовими рішеннями та цим листом не можна вважати підтвердженням неоднозначного застосування положення частини першої статті 72 Кодексу.

Таким чином, конституційне звернення не відповідає вимогам, передбаченим статтями 42, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 цього закону.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням компанії «Vuldi (UK) Limited» щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 72 Кодексу адміністративного судочинства України у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 72, частини другої статті 255 цього кодексу на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням компанії «Vuldi (UK) Limited» щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 214 Кодексу адміністративного судочинства України у взаємозв'язку з його положеннями частини третьої статті 188, частини другої статті 211, пункту 1 частини другої статті 240¹

м. Київ
24 вересня 2014 року
№ 84-у/2014

Справа № 2-78/2014

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуєчого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни — доповідача,
Шевчука Станіслава Володимировича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням компанії «Vuldi (UK) Limited» щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 214 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — Кодекс) у взаємозв'язку з його положеннями частини третьої статті 188, частини другої статті 211, пункту 1 частини другої статті 240¹.

Заслухавши суддю-доповідача Шапталу Н. К. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Компанія «Vuldi (UK) Limited» звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини другої статті 214

Кодексу стосовно витребування справи в ухвалі про відкриття касаційного провадження для її розгляду в касаційній інстанції у взаємозв'язку з його положеннями частини третьої статті 188, частини другої статті 211, пункту 1 частини другої статті 240¹.

Автор клопотання просить дати офіційне тлумачення зазначених положень Кодексу в аспекті таких питань:

– «чи повинне в ухвалі адміністративного суду касаційної інстанції про відкриття касаційного провадження в адміністративній справі взагалі визначатися місце витребування справи?»;

– «якщо в ухвалі адміністративного суду касаційної інстанції про відкриття касаційного провадження в адміністративній справі має визначатися місце витребування справи, то чи повинен у вказаній ухвалі адміністративного суду касаційної інстанції визначатися конкретний суд, з якого має бути витребувана справа?»;

– «якщо в ухвалі адміністративного суду касаційної інстанції про відкриття касаційного провадження в адміністративній справі має визначатися конкретний суд, з якого має бути витребувана справа, то чи існують встановлені законом критерії та які саме критерії для витребування справи в одних випадках з суду першої інстанції, а в інших випадках з суду апеляційної інстанції?»;

– «якщо касаційному оскарженню в адміністративній справі була піддана ухвала суду апеляційної інстанції, яка (ухвала) перешкоджає провадженню у справі, а остання, відтак, перебуває на розгляді в апеляційному адміністративному суді, то чи зобов'язаний адміністративний суд касаційної інстанції витребувати адміністративну справу, у якій відкрито касаційне провадження за касаційною скаргою на ухвалу апеляційного суду, яка перешкоджає провадженню у справі, безпосередньо з апеляційного адміністративного суду?»;

– «якщо ухвалою суду касаційної інстанції в адміністративній справі було відкрито провадження за касаційною скаргою на ухвалу апеляційного суду, яка перешкоджає провадженню у справі, а справу касаційним судом було витребувано з адміністративного суду першої інстанції, то чи зобов'язаний апеляційний суд, яким відкрито апеляційне провадження у справі і розгляд останньої апеляційним адміністративним судом не закінчено, невідкладно надіслати справу до суду першої інстанції на виконання відповідної ухвали касаційного суду?».

Необхідність в офіційному тлумаченні наведених положень Кодексу автор клопотання обґрунтовує неоднозначним їх застосуванням Вищим адміністративним судом України, який, на його думку, в ухвалях про відкриття касаційного провадження по-різному формулює вимогу щодо витребування справи для її розгляду в касаційній інстанції. Зокрема, в одних випадках він зазначає, з якого конкретно суду необхідно витребувати справу, а в інших — лише обмежується законодавчою вимогою «витребувати справу». На підтвердження неоднозначного застосування цих положень Кодексу компанія «Vuldi (UK) Limited» долучила копії судових рішень.

Суб'єкт права на конституційне звернення вказує, що така неоднозначність порушує його конституційне право на забезпечення касаційного оскарження рішення суду.

2. Конституційний Суд України, вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 18 вересня 2014 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

2.1. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні має зазначатися обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42); підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94).

З аналізу долучених до конституційного звернення копій судових рішень вбачається, що суд у всіх випадках в ухвалях про відкриття касаційного провадження дотримав вимог закону щодо витребування справи для її розгляду в касаційній інстанції, що не може вважатися неоднозначним застосуванням положень частини другої статті 214 Кодексу, оскільки закон не містить припису стосовно конкретизації суду, з якого має бути витребувана така справа.

Так, в одних випадках Вищий адміністративний суд України в ухвалях про відкриття касаційного провадження в адміністративній справі, застосовуючи положення частини другої статті 214 Кодексу, конкретизував, з якого саме суду треба витребувати справу (ухвали від 12 травня 2011 року, від 8 червня 2011 року, від 24 січня 2013 року, від 4 квітня 2013 року, від 4 липня 2013 року, від 21 листопада 2013 року, від 5 травня 2014 року), а в інших — обмежився лише формулюванням «витребувати справу» (ухвали від 30 вересня 2010 року, від 16 березня 2012 року).

Отже, суб'єкт права на конституційне звернення не навів неоднозначного застосування положень частини другої статті 214 Кодексу, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

2.2. В Основному Законі України визначено вичерпний перелік питань, підвідомчих Конституційному Суду України, зокрема офіційне тлумачення Конституції України та законів України (статті 147, 150).

Порушені в конституційному зверненні питання, на які мав би дати відповідь Конституційний Суд України, здійснюючи офіційне тлумачення, мають консультативний характер та передбачають надання роз'яснень з питань правозастосування. Конституційний Суд України неодноразово вказував на те, що надання консультацій чи роз'яснень з питань правозастосування не належить до повноважень Конституційного Суду України (Ухвала від 31 березня 2010 року № 15-у/2010).

Зазначене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд

України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням компанії «Vuldi (UK) Limited» щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 214 Кодексу адміністративного судочинства України у взаємозв'язку з його положеннями частини третьої статті 188, частини другої статті 211, пункту 1 частини другої статті 240¹ на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом, та непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням
громадянки Деряжної Ярослави Іванівни
щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 33
Закону України «Про державну службу», пункту 5 частини п'ятої
статті 214 Кодексу адміністративного судочинства України

м. Київ
24 вересня 2014 року
№ 85-у/2014

Справа № 2-74/2014

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуєчого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича — доповідача,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шевчука Станіслава Володимировича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянки Деряжної Ярослави Іванівни щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 33 Закону України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року № 3723–XII (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 52, ст. 490), пункту 5 частини п'ятої статті 214 Кодексу адміністративного судочинства України.

Заслухавши суддю-доповідача Касмініна О. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне звернення — громадянка Деряжна Ярослава Іванівна — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положення частини другої статті 33 Закону України «Про державну службу» (далі — Закон) щодо з'ясування змісту словосполучення «інших

надбавок», застосованого у цій нормі, з метою визначення складових заробітної плати державних службовців, а також положення пункту 5 частини п'ятої статті 214 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — Кодекс) щодо підстав для визнання касаційної скарги необґрунтованою.

Необхідність в офіційному тлумаченні положень частини другої статті 33 Закону автор клопотання обґрунтовує неоднозначним, на його думку, їх застосуванням судами загальної юрисдикції при розгляді питань щодо зобов'язання здійснити перерахунок призначеної пенсії виходячи із заробітної плати з урахуванням суми матеріальної допомоги та пункту 5 частини п'ятої статті 214 Кодексу щодо визнання касаційної скарги необґрунтованою. Суб'єкт права на конституційне звернення стверджує, що така судово практика призвела до обмеження його прав, гарантованих статтею 24, пунктом 8 частини третьої статті 129 Конституції України.

До конституційного звернення Деряжна Я. І. долучила копії рішень судів загальної юрисдикції, прийнятих стосовно неї, а саме: постанови Івано-Франківського міського суду від 9 лютого 2011 року, ухвали Львівського апеляційного адміністративного суду від 8 листопада 2012 року, ухвали Вищого адміністративного суду України від 30 листопада 2012 року, а також копії судових рішень, прийнятих в адміністративних справах щодо інших осіб: постанови Івано-Франківського міського суду від 13 жовтня 2011 року, ухвал Вищого адміністративного суду України від 12 липня 2012 року, від 11 грудня 2013 року, постанови Верховного Суду України від 20 лютого 2012 року.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 10 вересня 2014 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні має зазначатися обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42); підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94).

Неоднозначним застосуванням положень Конституції України або законів України є різне застосування одних і тих же норм цих правових актів судами України, іншими органами державної влади за однакових юридично значимих обставин (Ухвала Конституційного Суду України від 12 травня 2010 року № 31-у/2010).

З матеріалів конституційного звернення та долучених до нього копій рішень судів загальної юрисдикції вбачається, що Деряжна Я. І. не довела неоднозначного застосування положення частини другої статті 33 Закону, оскільки суди у своїх рішеннях застосовували різні норми права. Так, рішення судів, прийняті стосовно

неї, постановлені із застосуванням положення частини другої статті 33 Закону, а рішення судів щодо інших осіб — на підставі положень статті 66 Закону України «Про пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 року № 1788–XII та статті 41 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року № 1058–IV, що виключає можливість стверджувати про наявність неоднозначного застосування зазначеної норми Закону.

Крім того, Деряжна Я. І. не навела фактів неоднозначного застосування положення пункту 5 частини п'ятої статті 214 Кодексу, оскільки воно застосоване в ухвалі Вищого адміністративного суду України від 30 листопада 2012 року, а в ухвалі цього ж суду від 25 травня 2012 року висновок аргументовано іншими положеннями наведеної статті Кодексу, які регламентують порядок відкриття касаційного провадження і не можуть підтверджувати неоднозначності застосування вказаного положення Кодексу.

Отже, Конституційний Суд України вважає, що автор клопотання не дотримав вимог пункту 4 частини другої статті 42, статті 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 цього закону — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянки Деряжної Ярославівни Іванівни щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 33 Закону України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року № 3723–XII (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 52, ст. 490), пункту 5 частини п'ятої статті 214 Кодексу адміністративного судочинства України згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним поданням 51 народного депутата
України щодо відповідності Конституції України (конституційності)
пункту 5 частини другої статті 71

Закону України «Про Національний банк України»,
абзацу чотирнадцятого частини третьої статті 2

Закону України «Про здійснення державних закупівель»,
частини другої статті 18 Закону України «Про адміністративні
послуги», пункту 8 частини четвертої статті 6, частини п'ятої
статті 14, частини восьмої статті 15 Закону України

«Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи,
що підтверджують громадянство України, посвідчують особу
чи її спеціальний статус», Розпорядження Кабінету Міністрів України

«Про передачу цілісного майнового комплексу державного
підприємства «Поліграфічний комбінат "Україна"
по виготовленню цінних паперів» в управління
Національного банку України»

м. К и ї в
2 жовтня 2014 року
№ 86-у/2014

Справа № 2-75/2014

Конституційний Суд України у складі суддів:

Шишкіна Віктора Івановича — головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича — доповідача,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шевчука Станіслава Володимировича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження
у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відпо-
відності Конституції України (конституційності) пункту 5 частини другої статті 71
Закону України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 року

№ 679–XIV (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 29, ст. 238) зі змінами (далі — Закон № 679), абзацу чотирнадцятого частини третьої статті 2 Закону України «Про здійснення державних закупівель» від 10 квітня 2014 року № 1197–VII (Відомості Верховної Ради України, 2014 р., № 24, ст. 883) (далі — Закон № 1197), частини другої статті 18 Закону України «Про адміністративні послуги» від 6 вересня 2012 року № 5203–VI (Відомості Верховної Ради України, 2013 р., № 32, ст. 409) зі змінами (далі — Закон № 5203), пункту 8 частини четвертої статті 6, частини п'ятої статті 14, частини восьмої статті 15 Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» від 20 листопада 2012 року № 5492–VI (Відомості Верховної Ради України, 2013 р., № 51, ст. 716) зі змінами (далі — Закон № 5492), Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про передачу цілісного майнового комплексу державного підприємства «Поліграфічний комбінат “Україна” по виготовленню цінних паперів» в управління Національного банку України» від 21 серпня 2013 року № 667-р (Урядовий кур'єр, 2013 р., 10 вересня) (далі — Розпорядження № 667-р).

Заслухавши суддю-доповідача Мельника М. І. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 51 народний депутат України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати пункт 5 частини другої статті 71 Закону № 679, абзац чотирнадцятий частини третьої статті 2 Закону № 1197, частину другу статті 18 Закону № 5203, пункт 8 частини четвертої статті 6, частину п'яту статті 14, частину восьму статті 15 Закону № 5492, Розпорядження № 667-р такими, що не відповідають статтям 1, 6, 8, частині другій статті 19, частинам другій, третій статті 22, частинам першій, другій, третій статті 42, пунктам 1, 8, 12 частини першої, пункту 1 частини другої статті 92, статті 99, частині другій статті 120 Конституції України.

Обґрунтовуючи неконституційність цих положень, народні депутати України зазначають, що Верховна Рада України закріпила за Національним банком України невластиві йому повноваження щодо формування та реалізації державної політики у таких сферах виробничої діяльності, як виготовлення бланків та документів, які згідно із законодавством потребують використання спеціальних елементів захисту. Автори клопотання також стверджують, що Кабінет Міністрів України, видавши Розпорядження № 667-р до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо повернення державного контролю та виробництва державними підприємствами документів та бланків, які потребують використання спеціальних елементів захисту» від 4 липня 2013 року № 399–VII (далі — Закон № 399) та передавши цілісний майновий комплекс державного підприємства «Поліграфічний комбінат “Україна” по виготовленню цінних паперів» зі сфери управління Міністерства фінансів України в управління Національного банку України, порушив вимоги частини третьої статті 113, частини першої статті 117 Основного Закону України.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання про відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Третьою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 11 вересня 2014 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі, виходить з такого.

2.1. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні має зазначатися правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або його окремих положень (пункт 4 частини другої статті 39); предметом розгляду Конституційного Суду України може бути конституційне подання, в якому викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів, інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (частина перша статті 71). Отже, суб'єкт права на конституційне подання, стверджуючи про невідповідність оспорюваного акта (його окремих положень) Основному Закону України, повинен навести правові аргументи щодо такої невідповідності.

Автори клопотання просять визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення пункту 8 частини четвертої статті 6, частини п'ятої статті 14 Закону № 5492. Однак конституційне подання не містить правового обґрунтування тверджень щодо неконституційності цих положень.

Як аргумент неправомірного, на думку народних депутатів України, встановлення державної монополії на виробничу діяльність щодо виготовлення документів та бланків суворой звітності, які відповідно до законодавства потребують використання спеціальних елементів захисту, у конституційному поданні наведено зміст положень статей 22, 42 Основного Закону України, частини третьої статті 18, частини другої статті 25 Господарського кодексу України, частини третьої статті 3 Закону України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року № 2210–III (далі — Закон № 2210), частини третьої статті 2 Закону № 1197. Однак цитування окремих положень Конституції України та оспорюваних норм законів не є обґрунтуванням неконституційності останніх (Ухвала Конституційного Суду України від 27 грудня 2011 року № 66-у/2011).

Автори клопотання мотивують невідповідність окремих положень вказаних законодавчих актів частині другій статті 120 Конституції України стосовно недоцільності віднесення до сфери управління Національного банку України виробничої діяльності щодо виготовлення бланків документів припущенням, що не може вважатися правовим обґрунтуванням неконституційності правових актів чи їх окремих положень (ухвали Конституційного Суду України від 17 лютого 2009 року № 5-у/2009, від 27 січня 2010 року № 2-у/2010, від 16 червня 2011 року № 19-у/2011).

У конституційному поданні також не наведено аргументів стосовно того, що зміст Розпорядження № 667-р суперечить положенням частини третьої статті 113, частини першої статті 117 Конституції України, а обґрунтування невідповідності цього розпорядження Конституції України зводиться до того, що вказаний правовий акт було видано Кабінетом Міністрів України на виконання Закону № 399, який на той момент не набрав чинності, за відсутності передбачених законом підстав.

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд

України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

2.2. Висловлюючи думку щодо невідповідності положень пункту 5 частини другої статті 71 Закону № 679, абзацу чотирнадцятого частини третьої статті 2 Закону № 1197, частини другої статті 18 Закону № 5203, частини восьмої статті 15 Закону № 5492 приписам частини другої статті 19, статті 99 Конституції України, автори клопотання вдаються до аналізу окремих положень Закону № 679, Закону № 2210, законів України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року № 964–IV, «Про депозитарну систему України» від 6 липня 2012 року № 5178–VI, наголошуючи на їх неузгодженості між собою. Проте розгляд питань про відповідність положень одних законів положенням інших законів не належить до повноважень Конституційного Суду України (стаття 150 Конституції України, стаття 14 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 39, 45, 50, 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 5 частини другої статті 71 Закону України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 року № 679–XIV зі змінами, абзацу чотирнадцятого частини третьої статті 2 Закону України «Про здійснення державних закупівель» від 10 квітня 2014 року № 1197–VII, частини другої статті 18 Закону України «Про адміністративні послуги» від 6 вересня 2012 року № 5203–VI зі змінами, пункту 8 частини четвертої статті 6, частини п'ятої статті 14, частини восьмої статті 15 Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» від 20 листопада 2012 року № 5492–VI зі змінами, Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про передачу цілісного майнового комплексу державного підприємства «Поліграфічний комбінат “Україна” по виготовленню цінних паперів» в управління Національного банку України» від 21 серпня 2013 року № 667-р на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом, та невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю фірма «Строитель» щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 62 Конституції України

м. Київ
9 жовтня 2014 року
№ 87-у/2014

Справа № 2-77/2014

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бринцева Василя Дмитровича — головуєчого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича — доповідача,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шевчука Станіслава Володимировича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю фірма «Строитель» щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 62 Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Литвинова О. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Товариство з обмеженою відповідальністю фірма «Строитель» (далі — Товариство) звернулося до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положення частини першої статті 62 Конституції України, відповідно до якого особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду, в аспекті таких питань:

«1. Чи є положення частини 1 статті 62 Конституції України, що особа є невинуватою у вчиненні злочину доки її вину не буде доведено в законному порядку і

встановлено обвинувальним вироком суду, обов'язковим для застосування у всіх видах провадження (кримінальному, цивільному, адміністративному та інших)?

2. Чи може особа, за відсутності вироку, визнаватись винною у вчиненні злочину іншими судовими рішеннями в будь-яких провадженнях (в цивільних, адміністративних) та зазнавати негативних наслідків такого визнання? Чи можуть ці негативні наслідки бути покладені на інших юридичних та фізичних осіб?

3. Чи може закриття кримінального провадження за nereабілітуючими підставами без постановлення обвинувального вироку суду мати тотожні із визнанням особи винуватою у вчиненні злочину шляхом постановлення обвинувального вироку наслідки, зокрема у вигляді нарахування додаткових податкових зобов'язань і штрафних (фінансових) санкцій?»

Необхідність в офіційній інтерпретації положення частини першої статті 62 Конституції України суб'єкт права на конституційне звернення обґрунтовує неоднозначним, як він вважає, застосуванням адміністративними судами положень пункту 58.4 статті 58 Податкового кодексу України (далі — Кодекс) при розгляді справ щодо оскарження рішень контролюючих органів про застосування штрафних (фінансових) санкцій до платників податків у разі закриття кримінального провадження за nereабілітуючими підставами. На підтвердження цього до конституційного звернення долучено копії рішень судів загальної юрисдикції, зокрема у справі, в якій Товариство є стороною.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 17 вересня 2014 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі, виходить з такого.

2.1. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні зазначаються статті (окремі положення) Конституції України або Закону України, тлумачення яких має бути дано Конституційним Судом України, та обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункти 3, 4 частини другої статті 42). Ці вимоги обумовлюють визначення предмета офіційного тлумачення.

З аналізу змісту конституційного звернення вбачається, що Товариство, звернувшись з клопотанням щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 62 Конституції України, не визначило предмета тлумачення, зокрема не вказало, що саме у цій нормі є незрозумілим.

Конституційний Суд України неодноразово наголошував, що невизначеність предмета тлумачення унеможливує здійснення офіційної інтерпретації положень Конституції України та законів України (ухвали від 2 вересня 2009 року № 47-у/2009, від 3 листопада 2011 року № 55-у/2011, від 11 грудня 2012 року № 33-у/2012, від 10 грудня 2013 року № 64-у/2013, від 4 червня 2014 року № 68-у/2014).

Таким чином, конституційне звернення не відповідає вимогам положень пунктів 3, 4 частини другої статті 42 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині за пунктом 2 статті 45 цього закону.

2.2. У Конституції України визначено вичерпний перелік питань, підвідомчих Конституційному Суду України, зокрема офіційне тлумачення Конституції України та законів України (стаття 150).

Дослідивши конституційне звернення та додані до нього матеріали, Конституційний Суд України дійшов висновку, що автор клопотання намагається отримати консультацію з питань практичного застосування положень пункту 58.4 статті 58 Кодексу з огляду на припис частини першої статті 62 Основного Закону України у справі, в якій він є стороною.

За правовою позицією Конституційного Суду України правозастосовна діяльність полягає в індивідуалізації правових норм щодо конкретних суб'єктів і конкретних випадків, тобто в установленні фактичних обставин справи і підборі правових норм, які відповідають цим обставинам; пошук та аналіз таких норм з метою їх застосування до конкретного випадку є складовою правозастосування; надання консультацій чи роз'яснень з цього приводу не належить до повноважень Конституційного Суду України (Ухвала від 31 березня 2010 року № 15-у/2010).

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю фірма «Строитель» щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 62 Конституції України на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом; невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням громадянина
Світельського Володимира Івановича щодо офіційного тлумачення
положень абзацу третього пункту 10 частини першої статті 20
Закону України «Про статус і соціальний захист громадян,
які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»

м. Київ
14 жовтня 2014 року
№ 88-у/2014

Справа № 2-80/2014

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуєчого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича — доповідача,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Світельського Володимира Івановича щодо офіційного тлумачення положень абзацу третього пункту 10 частини першої статті 20 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 року № 796–XII (Відомості Верховної Ради Української РСР, 1991 р., № 16, ст. 200) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Шевчука С. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Громадянин Світельський В. І. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень абзацу третього пункту 10 час-

тини першої статті 20 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 року № 796–XII зі змінами (далі — Закон), відповідно до яких особам, які перенесли променеву хворобу будь-якого ступеня або стали інвалідами внаслідок Чорнобильської катастрофи, які потребують поліпшення житлових умов, надається додаткова жила площа у вигляді окремої кімнати.

Суб'єкт права на конституційне звернення просить роз'яснити, «яка форма і вид права власності даної додаткової жилої площі у вигляді окремої кімнати, яка надана особі, віднесеної до категорії 1, яка перенесла променеву хворобу будь-якого ступеня або стала інвалідом внаслідок Чорнобильської катастрофи при приватизації або розподілі майна подружжя:

- спільна сумісна власність подружжя;
- спільна часткова власність подружжя;
- особиста приватна власність особи».

Необхідність в офіційному тлумаченні вказаних положень Світельський В. І. обґрунтовує наявністю, на його думку, неоднозначного і неправомірного їх застосування органами приватизації і судами України.

На підтвердження своєї позиції автор клопотання надав копії рішень Черняхівського районного суду Житомирської області від 7 травня 2013 року, апеляційного суду Житомирської області від 17 червня 2013 року, ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 12 вересня 2013 року у справах, у яких він був стороною, а також копії рішень апеляційного суду Харківської області від 9 березня 2010 року, апеляційного суду Хмельницької області від 8 листопада 2012 року та листа-відповіді управління економіки Черняхівської районної державної адміністрації Житомирської області від 15 лютого 2012 року.

2. Конституційний Суд України, вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Третьою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 30 вересня 2014 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі, виходить з такого.

2.1. Відповідно до пункту 3 частини другої статті 42 Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні зазначаються статті (окремі положення) Конституції України або Закону України, тлумачення яких має бути дано Конституційним Судом України.

Автор клопотання, порушуючи питання щодо офіційного тлумачення положень абзацу третього пункту 10 частини першої статті 20 Закону, не вказує, що саме в цих положеннях є незрозумілим та потребує роз'яснення.

За правовою позицією Конституційного Суду України невизначеність предмета тлумачення унеможливорює здійснення офіційної інтерпретації положень Конституції України та законів України (ухвали від 2 вересня 2009 року № 47-у/2009, від 23 грудня 2009 року № 65-у/2009, від 5 липня 2011 року № 25-у/2011, від 3 листопада 2011 року № 55-у/2011).

Таким чином, конституційне звернення не відповідає вимогам статті 42 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у від-

критті конституційного провадження у справі в цій частині за пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

2.2. У Конституції України вичерпно визначено повноваження Конституційного Суду України, до яких, зокрема, належить надання офіційного тлумачення Конституції України та законів України (стаття 150).

Зі змісту конституційного звернення вбачається, що Світельський В. І. висловлює незгоду з судовими рішеннями, ухваленими у справах, у яких він був стороною, і в межах порушеного питання фактично намагається отримати консультацію щодо практичного застосування положень абзацу третього пункту 10 частини першої статті 20 Закону, які регулюють питання стосовно соціального забезпечення, через інститут права власності як складову цивільного права у процесі набуття права власності на додаткову жилу площу, надану в порядку, передбаченому цими положеннями.

Відповідно до правової позиції Конституційного Суду України правозастосовна діяльність полягає в індивідуалізації правових норм щодо конкретних суб'єктів і конкретних випадків, тобто в установленні фактичних обставин справи і підборі правових норм, які відповідають цим обставинам; пошук та аналіз таких норм з метою їх застосування до конкретного випадку є складовою правозастосування; надання консультацій чи роз'яснень з цього приводу не належить до повноважень Конституційного Суду України (Ухвала від 31 березня 2010 року № 15-у/2010).

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Світельського Володимира Івановича щодо офіційного тлумачення положень абзацу третього пункту 10 частини першої статті 20 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 року № 796-XII зі змінами на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом; невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням
громадянина Ільницького Олексія Олександровича
щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 2,
частини другої статті 4, пункту 1 частини другої статті 17
Кодексу адміністративного судочинства України у взаємозв'язку
з положеннями пункту 13 Прикінцевих та перехідних положень
цього кодексу, статті 12 Господарського процесуального кодексу
України, частини першої статті 60 Закону України
«Про захист економічної конкуренції», статей 55, 125
Конституції України

м. Київ
15 жовтня 2014 року
№ 89-у/2014

Справа № 2-79/2014

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуючого, доповідача,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Ільницького Олексія Олександровича щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 2, частини другої статті 4, пункту 1 частини другої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — КАС України) у взаємозв'язку з положеннями пункту 13 Прикінцевих та перехідних положень КАС України, статті 12 Господарського процесуального кодексу України (далі — ГПК України), частини першої статті 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції»

від 11 січня 2001 року № 2210–III (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 12, ст. 64) (далі — Закон), статей 55, 125 Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Бауліна Ю. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Громадянин Ільницький О. О. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини другої статті 2, частини другої статті 4, пункту 1 частини другої статті 17 КАС України у взаємозв'язку з положеннями пункту 13 Прикінцевих та перехідних положень КАС України, статті 12 ГПК України, частини першої статті 60 Закону, статей 55, 125 Конституції України в аспекті такого питання: до компетенції судів України якої юрисдикції (адміністративної чи господарської) належить розгляд спорів про оскарження фізичними та юридичними особами рішень, дій та бездіяльності органів Антимонопольного комітету України.

Необхідність в офіційному тлумаченні вказаних положень автор клопотання обґрунтовує власним розумінням їх змісту і можливістю порушення його конституційного права на оскарження в суді рішень, дій та бездіяльності органів Антимонопольного комітету України у зв'язку з неоднозначним, на його погляд, застосуванням судами України положень частини першої статті 60 Закону щодо підсудності (підвідомчості) справ стосовно оскарження рішень органів Антимонопольного комітету України.

На підтвердження своєї позиції Ільницький О. О. долучив до конституційного звернення копії судових рішень.

2. Конституційний Суд України, вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 24 вересня 2014 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі, виходить з такого.

2.1. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне звернення має містити обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42); підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94).

Під неоднозначним застосуванням положень Конституції України або законів України слід розуміти різне застосування одних і тих же норм цих правових актів судами України, іншими органами державної влади за однакових юридично значимих обставин (Ухвала Конституційного Суду України від 12 травня 2010 року № 31-у/2010).

Аналіз конституційного звернення та долучених до нього матеріалів дає підстави для висновку, що Ільницький О. О. не довів неоднозначного застосування

судами України положень Конституції України, КАС України, ГПК України та Закону, щодо офіційного тлумачення яких він звернувся. Так, рішення, прийняті у справах за позовами громадян України, не підтверджують різного застосування судами України положень частини другої статті 2, частини другої статті 4 КАС України, а пункт 13 Прикінцевих та перехідних положень КАС України застосовано лише у постанові Вищого господарського суду України від 10 грудня 2013 року у справі № 904/4053/13.

Крім того, статті 55, 125 Конституції України, пункт 1 частини другої статті 17 КАС України у наданих судових рішеннях не застосовувалися. Згідно з правовою позицією Конституційного Суду України, якщо надані суб'єктом права на конституційне звернення матеріали вказують на те, що відповідні положення Конституції або законів України у судових рішеннях не застосовувалися, то вони не можуть бути розглянуті Конституційним Судом України як такі, що підтверджують неоднозначне застосування цих положень судами України, іншими органами державної влади (Ухвала від 26 жовтня 2011 року № 54-у/2011).

2.2. За змістом пункту 4 частини другої статті 42 та статті 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне звернення має містити обґрунтування того, що неоднозначне застосування судами України, іншими органами державної влади положень Конституції України або законів України може призвести або призвело до порушення конституційних прав і свобод суб'єкта права на таке звернення.

Аналіз судових рішень, на які посилається Ільницький О. О., вказує на те, що він не є суб'єктом правовідносин з питань, порушених у конституційному зверненні, і жодне з цих рішень не приймалося щодо нього особисто та не стосувалося його прав. Тобто автор клопотання не обґрунтував, що зазначені рішення могли призвести чи призвели до порушення його конституційних прав і свобод.

За таких обставин у Ільницького О. О. відсутні підстави для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення зазначених у його клопотанні положень Конституції України та законів України.

Отже, автор клопотання не дотримав вимог пункту 4 частини другої статті 42, статті 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 цього закону — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 49, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Ільницького Олексія Олександровича щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 2, частини другої статті 4, пункту 1 частини другої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України у взаємозв'язку з положеннями пункту 13 Прикінцевих та перехідних положень

цього кодексу, статті 12 Господарського процесуального кодексу України, частини першої статті 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року № 2210–III, статей 55, 125 Конституції України на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті нового провадження у справі
за конституційним зверненням Приватного малого підприємства-
фірми «Максима» щодо офіційного тлумачення положень частини
першої статті 59 Конституції України, частини першої статті 44
Господарського процесуального кодексу України

м. Київ
29 жовтня 2014 року
№ 91-у/2014

Справа № 2-69/2014

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бринцева Василя Дмитровича — головуєчого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича — доповідача,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття нового провадження у справі за конституційним зверненням Приватного малого підприємства-фірми «Максима» щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 59 Конституції України, частини першої статті 44 Господарського процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Шевчука С. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в :

1. Приватне мале підприємство-фірма «Максима» (далі — Підприємство) звернулося до Конституційного Суду України з клопотанням відкрити нове провадження у справі за конституційним зверненням щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 59 Конституції України, частини першої статті 44 Господарського процесуального кодексу України (справа № 1-4/2013).

На думку суб'єкта права на конституційне звернення, підставою для відкриття нового провадження у справі № 1-4/2013 в аспекті вимог статті 68 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 року № 422/96-ВР (далі — Закон) є те, що у процесі розгляду цієї справи Конституційний Суд України не вирішив питань стосовно: офіційного тлумачення положень частини першої статті 59 Конституції України, частини першої статті 44 Господарського процесуального кодексу України; відповідності Конституції України положень частини першої статті 45 Кримінального процесуального кодексу України, частини першої статті 44, частини п'ятої статті 49 Господарського процесуального кодексу України; відшкодування за рахунок коштів Державного бюджету України витрат Підприємства, пов'язаних із конституційним провадженням у цій справі.

2. Конституційний Суд України, вирішуючи питання щодо відкриття нового провадження у справі, виходить з такого.

Згідно зі статтею 68 Закону Конституційний Суд України відкриває нове провадження у справі при виявленні нових обставин по справі, які не були предметом його розгляду, але які існували на час розгляду і прийняття рішення або дачі висновку в справі.

Дослідження конституційного звернення та доданих до нього матеріалів вказує на те, що Підприємство не навело обставин, які можна вважати новими в аспекті вимог статті 68 Закону. Автор клопотання фактично висловлює незгоду зі змістом Рішення Конституційного Суду України від 11 липня 2013 року № 6-рп/2013 у справі № 1-4/2013 та щодо форми проведення Конституційним Судом України розгляду цієї справи.

Таким чином, немає підстав для відкриття нового провадження у справі № 1-4/2013.

Враховуючи викладене та керуючись статтею 153 Конституції України, статтями 50, 68 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті нового провадження у справі за конституційним зверненням Приватного малого підприємства-фірми «Максима» щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 59 Конституції України, частини першої статті 44 Господарського процесуального кодексу України через відсутність підстав, передбачених статтею 68 Закону України «Про Конституційний Суд України».

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням
Херсонського ремонтно-виробничого комбінату
в особі ліквідатора, арбітражного керуючого
Белоусова Ігоря Валентиновича щодо офіційного тлумачення поло-
жень частини першої статті 42 Закону України
«Про відновлення платоспроможності боржника
або визнання його банкрутом» у взаємозв'язку з положеннями час-
тини четвертої статті 3 Закону України «Про державну реєстрацію
речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», частини третьої
статті 78 Господарського кодексу України

м. Київ
30 жовтня 2014 року
№ 92-у/2014

Справа № 2-66/2014

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бринцева Василя Дмитровича — головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сергейчука Олега Анатолійовича — доповідача,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шевчука Станіслава Володимировича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Херсонського ремонтно-виробничого комбінату в особі ліквідатора, арбітражного керуючого Белоусова Ігоря Валентиновича щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 42 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343–XII (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 31, ст. 440) зі змінами (далі — Закон № 2343) у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 3 Закону України «Про державну реєстрацію

речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 1 липня 2004 року № 1952–IV (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 51, ст. 553) зі змінами (далі — Закон № 1952), частини третьої статті 78 Господарського кодексу України (далі — Кодекс).

Заслухавши суддю-доповідача Сергійчука О. А. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Херсонський ремонтно-виробничий комбінат в особі ліквідатора, арбітражного керуючого Белоусова І. В. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини першої статті 42 Закону № 2343, яка передбачає, що усі види майнових активів (майно та майнові права) банкрута, які належать йому на праві власності або господарського відання на дату відкриття ліквідаційної процедури та виявлені в ході ліквідаційної процедури, включаються до складу ліквідаційної маси, у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 3 Закону № 1952, частини третьої статті 78 Кодексу в аспекті питань:

– чи є реєстраційне посвідчення документом, що підтверджує перебування майна на праві повного господарського відання;

– чи підлягає включенню до складу ліквідаційної маси майно, яке було передане підприємству — банкруту органом місцевого самоврядування.

Необхідність в офіційному тлумаченні вказаних положень Закону № 2343 автор клопотання обґрунтовує неоднозначним, на його думку, їх застосуванням судами загальної юрисдикції, що призвело до порушення його прав та охоронюваних законом інтересів. На підтвердження своєї позиції ліквідатор, арбітражний керуючий Херсонського ремонтно-виробничого комбінату Белоусов І. В. долучив до конституційного звернення копії судових рішень загальної юрисдикції, зокрема у справах, у яких Херсонський ремонтно-виробничий комбінат є стороною.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання про відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 16 липня 2014 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі, виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні має зазначатися обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42); підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94).

Під неоднозначним застосуванням положень Конституції України або законів України необхідно розуміти різне застосування одних і тих же норм цих правових актів судами України, іншими органами державної влади за однакових юридично

значимих обставин (Ухвала Конституційного Суду України від 12 травня 2010 року № 31-у/2010).

Аналіз конституційного звернення та доданих до нього матеріалів дає підстави для висновку, що автор клопотання, обґрунтовуючи неоднозначність застосування судами України положень частини першої статті 42 Закону № 2343, посилається на судові рішення, в яких застосовано положення частини першої статті 26 Закону № 2343 у редакції Закону України від 30 червня 1999 року № 784–XIV, які втратили чинність. Конституційний Суд України неодноразово зазначав, що надані суб'єктом права на конституційне звернення матеріали, у яких відповідні положення Конституції України або законів України не застосовувалися, не можуть бути розглянуті Конституційним Судом України як такі, що підтверджують неоднозначне застосування таких положень судами України, іншими органами державної влади (ухвали від 26 жовтня 2011 року № 54-у/2011, від 28 листопада 2013 року № 61-у/2013). Інших судових рішень, у яких застосовувалися б положення частини першої статті 42 Закону № 2343, до конституційного звернення не долучено.

Таким чином, автор клопотання не довів неоднозначного застосування судами України положень частини першої статті 42 Закону № 2343 у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 3 Закону № 1952, частини третьої статті 78 Кодексу, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

Враховуючи викладене та керуючись статтею 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в :

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Херсонського ремонтно-виробничого комбінату в особі ліквідатора, арбітражного керуючого Белоусова Ігоря Валентиновича щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 42 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343–XII зі змінами у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 3 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 1 липня 2004 року № 1952–IV зі змінами, частини третьої статті 78 Господарського кодексу України на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою
відповідальністю «Атем» в особі ліквідатора Ковези А. І.
щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 35
Господарського процесуального кодексу України

м. Киї в
4 листопада 2014 року
№ 93-у/2014

Справа № 2-82/2014

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бринцева Василя Дмитровича — головуєчого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича — доповідача,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Атем» в особі ліквідатора Ковези А. І. щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 35 Господарського процесуального кодексу України (далі — Кодекс), згідно з якими обставини, встановлені рішенням суду у господарській, цивільній або адміністративній справі, що набрало законної сили, крім встановлених рішенням третейського суду, не доказуються при розгляді інших справ, у яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини.

Заслухавши суддю-доповідача Запорожця М. П. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне звернення — товариство з обмеженою відповідальністю «Атем» в особі ліквідатора Ковези А. І. (далі — Товариство) — звер-

нувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини третьої статті 35 Кодексу, а саме:

1) словосполучення «обставини, встановлені рішенням суду» в аспекті питання, чи йдеться про обставини, що встановлені і в мотивувальній, і в резолютивній частинах судового рішення чи окремо у мотивувальній або резолютивній його частинах;

2) словосполучення «не доказуються при розгляді інших справ» в аспекті таких питань:

– чи означає, що обставини, встановлені рішенням суду у господарській справі під час розгляду однієї справи, є преюдиціальними при розгляді інших справ, в яких беруть участь ті самі особи, щодо яких встановлено ці обставини;

– чи мають преюдиціальні обставини (факти) в господарському процесі загальнообов'язкове значення та імперативні юридичні наслідки для іншої справи (вирішення спору);

– чи означає, що обставини, встановлені рішенням суду у господарській, цивільній або адміністративній справі, що набрало законної сили, крім встановлених рішенням третейського суду, не доказуються при розгляді інших справ, у яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини, мають преюдиціальне значення тільки у справах між тими самими особами чи обов'язково й за однакових юридично значимих обставин справи (аналогічного предмета спору).

На думку автора клопотання, необхідність в офіційному тлумаченні вказаних положень Кодексу обумовлена неоднозначним їх застосуванням судами України.

Як стверджує суб'єкт права на конституційне звернення, така неоднозначність призвела до порушення конституційного права Товариства на захист власності, гарантованого частиною третьою статті 41 Конституції України, та права на підприємницьку діяльність, передбаченого статтею 42 Основного Закону України.

2. Конституційний Суд України, вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у зв'язку з прийняттям Третьою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 21 жовтня 2014 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі, виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні має зазначатися обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42); підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94).

Законом України «Про внесення зміни до статті 35 Господарського процесуального кодексу України щодо підстав звільнення від доказування» від 17 квітня 2014 року № 1226–VII (Голос України, 2014 р., 7 травня), який набрав чинності 8 травня 2014 року (далі — Закон № 1226), статтю 35 Кодексу викладено у новій редакції.

З аналізу долучених до конституційного звернення копій судових рішень вбачається, що вони прийняті на підставі положень частини другої статті 35 Кодексу, що діяли до внесення змін Законом № 1226.

Таким чином, суб'єкт права на конституційне звернення не довів неоднозначного застосування судами України положень частини третьої статті 35 Кодексу в редакції Закону № 1226, чим не дотримав вимог статей 42, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України». Зазначене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі за пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

Враховуючи викладене та керуючись статтею 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Атем» в особі ліквідатора Ковези А.І. щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 35 Господарського процесуального кодексу України на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням
громадянина Буряка Володимира Миколайовича
щодо офіційного тлумачення положень пункту «а» частини першої
статті 16 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільне-
них з військової служби, та деяких інших осіб»
у системному зв'язку з положеннями його частини першої,
пункту «а» частини четвертої та частини шостої статті 30

м. К и ї в
11 листопада 2014 року
№ 94-у/2014

Справа № 2-83/2014

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бринцева Василя Дмитровича — головуєчого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича — доповідача,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шевчука Станіслава Володимировича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Буряка Володимира Миколайовича щодо офіційного тлумачення положень пункту «а» частини першої статті 16 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року № 2262–XII (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 29, ст. 399) з наступними змінами у системному зв'язку з положеннями його частини першої, пункту «а» частини четвертої та частини шостої статті 30.

Заслухавши суддю-доповідача Вдовіченка С. Л. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В :

1. Суб'єкт права на конституційне звернення — громадянин Буряк В. М. — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень пункту «а» частини першої статті 16 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі — Закон) у системному зв'язку з положеннями його частини першої, пункту «а» частини четвертої та частини шостої статті 30 в аспекті питання, чи належать студенти навчальних закладів віком від 18 до 23 років до непрацевдатних членів сім'ї.

Необхідність в офіційному тлумаченні зазначених положень Закону автор клопотання обґрунтовує неоднаковим, на його думку, їх застосуванням судами України при вирішенні спорів щодо виплати надбавки до пенсії непрацюючим пенсіонерам, які мають на своєму утриманні непрацевдатних членів сім'ї — дітей, студентів віком від 18 до 23 років. Він вважає, що це призвело до порушення його конституційного права, гарантованого статтею 24 Основного Закону України.

До конституційного звернення долучено копії постанови Деснянського районного суду міста Чернігова від 31 жовтня 2011 року, ухвал Київського апеляційного адміністративного суду від 4 грудня 2012 року, Вищого адміністративного суду України від 26 квітня 2012 року, від 23 травня 2012 року, від 31 жовтня 2013 року, від 21 листопада 2013 року.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Третьою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 28 жовтня 2014 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні зазначаються статті (окремі положення) Конституції України або Закону України, тлумачення яких має бути дано Конституційним Судом України, та обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункти 3, 4 частини другої статті 42). Ці вимоги обумовлюють визначення предмета офіційного тлумачення.

З аналізу змісту конституційного звернення вбачається, що громадянин Буряк В. М., звернувшись з клопотанням щодо офіційного тлумачення положень пункту «а» частини першої статті 16 Закону у системному зв'язку з положеннями його частини першої, пункту «а» частини четвертої та частини шостої статті 30, не визначив предмет тлумачення, зокрема не вказав, що саме у цих нормах є незрозумілим і потребує роз'яснення.

Крім того, у частині четвертій статті 30 Закону встановлено перелік членів сім'ї, які вважаються непрацевдатними і на утримання яких, відповідно до пункту «а» частини першої статті 16 Закону, може нараховуватися надбавка до пенсії непрацюючим пенсіонерам, а у частині шостій статті 30 Закону передбачено право на отримання пенсії в разі втрати годувальника безпосередньо утриманцями, зокрема студентами до закінчення навчальних закладів, але не довше, ніж до досягнення ними 23-річного віку. Вказані норми Закону стосуються різних питань правового регулювання: в одному випадку — нарахування надбавки до пенсії, а в іншому — отримання пенсії в разі втрати годувальника.

Конституційний Суд України неодноразово наголошував, що невизначеність предмета тлумачення унеможливорює здійснення офіційної інтерпретації положень Конституції України та законів України (ухвали від 2 вересня 2009 року № 47-у/2009, від 4 червня 2014 року № 68-у/2014, від 23 вересня 2014 року № 82-у/2014).

Таким чином, конституційне звернення не відповідає вимогам пунктів 3, 4 частини другої статті 42 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі за пунктом 2 статті 45 цього закону.

Враховуючи викладене та керуючись статтею 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Буряка Володимира Миколайовича щодо офіційного тлумачення положень пункту «а» частини першої статті 16 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року № 2262–XII з наступними змінами у системному зв'язку з положеннями його частини першої, пункту «а» частини четвертої та частини шостої статті 30 на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим цим законом.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним поданням Державної фіскальної служби
України щодо офіційного тлумачення положень пункту 209.2
статті 209 Податкового кодексу України
у системному зв'язку з положеннями підпункту 14.1.191
пункту 14.1 статті 14, пункту 187.1 статті 187 цього кодексу

м. Київ
12 листопада 2014 року
№ 95-у/2014

Справа № 2-84/2014

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуєчого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича — доповідача,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Державної фіскальної служби України щодо офіційного тлумачення положень пункту 209.2 статті 209 Податкового кодексу України у системному зв'язку з положеннями підпункту 14.1.191 пункту 14.1 статті 14, пункту 187.1 статті 187 цього кодексу.

Заслухавши суддю-доповідача Гультая М. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Державна фіскальна служба України (далі — ДФС України) звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень

пункту 209.2 статті 209 Податкового кодексу України (далі — Кодекс) у системному зв'язку з положеннями підпункту 14.1.191 пункту 14.1 статті 14, пункту 187.1 статті 187 цього кодексу в аспекті питання, чи є надходження попередньої (авансової) оплати за постачання сільськогосподарської продукції з майбутнього врожаю підставою для нарахування сум податку на додану вартість, які не підлягають сплаті до бюджету та повністю залишаються в розпорядженні сільськогосподарського підприємства.

Необхідність в офіційному тлумаченні вказаних положень Кодексу, на думку автора клопотання, пов'язана з різним їх трактуванням органами доходів і зборів, судовими органами України та суб'єктами господарювання, що призводить до виникнення конфліктних ситуацій, наявності численних судових справ та ненадходження значних коштів до бюджету.

На підтвердження цього ДФС України долучила до конституційного подання копії ухвал Вищого адміністративного суду України від 4 вересня 2013 року, від 27 листопада 2013 року, від 14 січня 2014 року, від 16 червня 2014 року.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Другою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 29 жовтня 2014 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі згідно з пунктами 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Конституційний Суд України повноважний розглядати лише ті питання, які йому підвідомчі відповідно до положень статті 150 Конституції України та Закону України «Про Конституційний Суд України».

Аналіз долучених до конституційного подання копій судових рішень вказує на те, що Вищий адміністративний суд України однозначно розуміє положення Кодексу, щодо офіційного тлумачення яких звернувся автор клопотання.

ДФС України, не погоджуючись з рішеннями Вищого адміністративного суду України щодо застосування положень пункту 209.2 статті 209 Кодексу, по суті, порушує питання стосовно їх правильності та законності. Відповідно до статті 14 Закону України «Про Конституційний Суд України» Конституційний Суд України не наділений правом перевіряти законність, обґрунтованість рішень судів загальної юрисдикції та правильність застосування ними норм законодавства.

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 14, 39, 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Державної фіскальної служби України щодо офіційного тлумачення положень пункту 209.2 статті 209 Податкового кодексу України у системному зв'язку з положеннями підпункту 14.1.191 пункту 14.1 статті 14, пункту 187.1 стат-

ті 187 цього кодексу на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням
громадянки Грушко Людмили Василівни
щодо офіційного тлумачення положення пункту 1 частини першої
статті 355 Цивільного процесуального кодексу України

м. Київ
12 листопада 2014 року
№ 96-у/2014

Справа № 2-68/2014

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуєчого, доповідача,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням громадянки Грушко Людмили Василівни
щодо офіційного тлумачення положення пункту 1 частини першої статті 355
Цивільного процесуального кодексу України (далі — Кодекс).

Заслухавши суддю-доповідача Бауліна Ю. В. та дослідивши матеріали справи,
Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Громадянка Грушко Л. В. звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положення пункту 1 частини першої статті 355 Кодексу, згідно з яким підставою для подання заяви про перегляд Верховним Судом України судових рішень є неоднакове застосування судом

(судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах, в аспекті таких питань:

- чи перебуває застосування норм матеріального права у необхідному зв'язку із вирішенням спору по суті;

- чи унеможлиблюється застосування норм матеріального права постановленням касаційною інстанцією ухвали про скасування рішень судів нижчих інстанцій з передачею справи на новий розгляд;

- який зміст закладено законодавцем у поняття «рішення»: рішення, у тому числі ухвали, якими скасовувалися рішення судів нижчих інстанцій з передачею справи на новий розгляд, чи лише рішення як акт правосуддя, яким вирішується справа по суті.

Необхідність в офіційному тлумаченні положення пункту 1 частини першої статті 355 Кодексу Грушко Л. В. обґрунтовує його неоднозначним, на її погляд, застосуванням судами касаційної інстанції, що призвело до обмеження її конституційних прав на судовий захист та доступ до правосуддя, а також може обмежити їх у подальшому.

На підтвердження цього автором клопотання долучено копії ухвал Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ та Верховного Суду України.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання про відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 17 липня 2014 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

2.1. В Основному Законі України визначено вичерпний перелік питань, підвідомчих Конституційному Суду України, зокрема офіційне тлумачення Конституції України та законів України (пункт 2 частини першої статті 150).

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні зазначаються статті (окремі положення) Конституції України або законів України, тлумачення яких має бути дано Конституційним Судом України, а також обґрунтування необхідності в їх офіційному тлумаченні (пункти 3, 4 частини другої статті 42).

Громадянка Грушко Л. В. порушує у конституційному зверненні питання стосовно того, «чи перебуває застосування норм матеріального права у необхідному зв'язку із вирішенням спору по суті», «чи унеможлиблюється застосування норм матеріального права постановленням касаційною інстанцією ухвали про скасування рішень судів нижчих інстанцій з передачею справи на новий розгляд», «який зміст закладено законодавцем у поняття “рішення”: рішення, у тому числі ухвали, якими скасовувалися рішення судів нижчих інстанцій з передачею справи на новий розгляд, чи лише рішення як акт правосуддя, яким вирішується справа по суті», відповіді на які мав би дати Конституційний Суд України, здійснюючи офіційне тлумачення.

Конституційний Суд України вже зазначав, що поняття «судове рішення», яке міститься у пункті 1 частини першої статті 355 Кодексу, є чітким, конкретним і

зрозумілим, тому не потребує офіційного тлумачення (Ухвала від 4 лютого 2014 року № 16-у/2014).

Інші питання, порушені у конституційному зверненні Грушко Л. В., також мають консультативний характер і передбачають надання роз'яснень з питань правозастосування. Однак Конституційний Суд України неодноразово вказував на те, що надання консультацій чи роз'яснень з питань правозастосування не належить до його повноважень (Ухвала від 31 березня 2010 року № 15-у/2010).

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі за пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 49, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянки Грушко Людмили Василівни щодо офіційного тлумачення положення пункту 1 частини першої статті 355 Цивільного процесуального кодексу України на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини четвертої статті 60 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України», в редакції Закону України «Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України щодо кількісного складу та припинення діяльності депутатських фракцій (депутатських груп)»

м. Киї в
13 листопада 2014 року
№ 97-у/2014

Справа № 2-85/2014

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуєчого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича — доповідача,
Саса Сергія Володимировича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини четвертої статті 60 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року № 1861–VI (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., №№ 14–17, ст. 133) (далі — Регламент), в редакції Закону України «Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України щодо кількісного складу та припинення діяльності депутатських фракцій (депутатських груп)» від 22 липня 2014 року № 1599–VII (Відомості Верховної Ради України, 2014 р., № 36, ст. 1188).

Заслухавши суддю-доповідача Мельника М. І. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 60 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням розглянути питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини четвертої статті 60 Регламенту, викладеної у Законі України «Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України щодо кількісного складу та припинення діяльності депутатських фракцій (депутатських груп)» від 22 липня 2014 року № 1599–VII (далі — Закон № 1599) у такій редакції: «Депутатська фракція (депутатська група), склад якої став меншим від мінімальної кількості народних депутатів, визначеної частиною четвертою статті 59 цього Регламенту, через 15 днів після дня настання такого факту оголошується Головою Верховної Ради України розпущеною».

На думку авторів клопотання, нова редакція частини четвертої статті 60 Регламенту позбавляє об'єднання народних депутатів України, обраних за виборчим списком кандидатів у депутати від відповідної політичної партії, статусу депутатської фракції, а громадян України — прав впливати на формування органів державної влади та брати участь в управлінні державними справами через обраних ними народних депутатів України. Суб'єкт права на конституційне подання також стверджує, що Конституція України не наділяє Верховну Раду України повноваженнями щодо визначення підстав формування та розпуску депутатських фракцій, а Регламент може регулювати лише процедурні питання стосовно реалізації положень Конституції України.

З огляду на викладене народні депутати України вважають, що частина четверта статті 60 Регламенту в редакції Закону № 1599 не відповідає статтям 6, 19, 22, 83 Основного Закону України.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання про відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Третьою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 4 листопада 2014 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі, виходить з такого.

2.1. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні має зазначатися правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або його окремих положень (пункт 4 частини другої статті 39); предметом розгляду Конституційного Суду України може бути конституційне подання, в якому викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів, інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (частина перша статті 71). Отже, суб'єкт права на конституційне подання, стверджуючи про невідповідність оспорюваного акта (його окремих положень) Основному Закону України, повинен навести правові аргументи щодо такої невідповідності (Ухвала Конституційного Суду України від 2 жовтня 2014 року № 86-у/2014).

Висловлюючи думку стосовно невідповідності частини четвертої статті 60 Регламенту в редакції Закону № 1599 вимогам статті 22 Конституції України, народні депутати України наголошують на звуженні обсягу прав громадян, передбачених її статтями 5, 36, 38.

Аналіз конституційного подання і доданих до нього матеріалів дає підстави для висновку, що автори клопотання не навели правового обґрунтування тверджень щодо звуження змісту й обсягу прав громадян на здійснення влади через органи державної влади, на формування і вираження політичної волі через політичні партії й на участь в управлінні державними справами, обмежившись лише посиланням на положення статей 5, 36, 38 Конституції України.

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

2.2. Відповідно до Конституції України виключно законами України визначається організація і порядок діяльності Верховної Ради України, статус народних депутатів України (пункт 21 частини першої статті 92); порядок роботи Верховної Ради України встановлюється Конституцією України та Регламентом Верховної Ради України (частина п'ята статті 83); до повноважень Верховної Ради України належить прийняття Регламенту Верховної Ради України (пункт 15 частини першої статті 85).

За правовою позицією Конституційного Суду України встановлення порядку організації та діяльності фракцій у парламенті, визначення їх кількісного складу, завдань, функцій, цілей тощо є передусім питаннями політичної доцільності, які повинні вирішуватися Верховною Радою України на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (абзац дев'ятий пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 3 грудня 1998 року № 17-рп/98).

Народні депутати України, звернувшись до Конституційного Суду України з клопотанням розглянути частину четверту статті 60 Регламенту в редакції Закону № 1599 на предмет відповідності Конституції України (конституційності), фактично порушують питання стосовно визначення підстав припинення діяльності депутатських фракцій, а це належить до повноважень Верховної Ради України.

Отже, є підстави для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

Враховуючи викладене та керуючись статтею 153 Конституції України, статтями 39, 45, 50, 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України щодо відповідності Конституції

України (конституційності) частини четвертої статті 60 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року № 1861–VI, в редакції Закону України «Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України щодо кількісного складу та припинення діяльності депутатських фракцій (депутатських груп)» від 22 липня 2014 року № 1599–VII на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом; невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням
громадянина Присяжнюка Григорія Григоровича щодо офіційного
тлумачення положень частини першої статті 9 Закону України
«Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби,
та деяких інших осіб»

м. Київ
25 листопада 2014 року
№ 98-у/2014

Справа № 2-87/2014

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуєчого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича — доповідача,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Присяжнюка Григорія Григоровича щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 9 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року № 2262–XII (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 29, ст. 399) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Касмініна О. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Громадянин Присяжнюк Г. Г. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини першої статті 9 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та дея-

ких інших осіб» від 9 квітня 1992 року № 2262–XII зі змінами (далі — Закон № 2262) в аспекті правильного розуміння поняття «місячне грошове забезпечення» при обчисленні розміру одноразової грошової допомоги у разі звільнення з військової служби за станом здоров'я особам, на яких поширюється дія Закону № 2262.

Необхідність в офіційному тлумаченні вказаних положень суб'єкт права на конституційне звернення обґрунтовує неоднозначним, на його думку, їх застосуванням Вищим адміністративним судом України при розгляді справ щодо звільнення осіб з військової служби. Присяжнюк Г. Г. наголошує, що цей суд у справах однієї категорії по-різному обчислює розмір одноразової грошової допомоги, яка виплачується особам при звільненні з військової служби. Автор клопотання стверджує про порушення свого права на отримання належного розміру одноразової грошової допомоги при звільненні зі служби.

На підтвердження різної судової практики до конституційного звернення долучено копію ухвали Вищого адміністративного суду України від 5 листопада 2013 року у справі, у якій Присяжнюк Г. Г. був стороною, а також ухвали цього суду від 2 листопада 2011 року, від 28 травня 2014 року, роздруковані з Єдиного державного реєстру судових рішень.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 12 листопада 2014 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні має зазначатися обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42); підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94).

Зі змісту ухвал Вищого адміністративного суду України, на які посилається автор клопотання, вбачається, що в ухвалі від 5 листопада 2013 року (щодо Присяжнюка Г. Г.) суд застосував статтю 9 Закону № 2262, а в ухвалях від 2 листопада 2011 року та від 28 травня 2014 року (щодо інших осіб) — відповідно статті 9, 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011–XII. Таким чином, суб'єкт права на конституційне звернення не довів неоднозначного застосування положень частини першої статті 9 Закону № 2262, оскільки у вказаних ним судових рішеннях використано положення різних законів України.

Конституційний Суд України вважає, що Присяжнюк Г. Г. не дотримав вимог пункту 4 частини другої статті 42, статті 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 цього закону — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Присяжнюка Григорія Григоровича щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 9 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року № 2262–XII зі змінами на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ**Оновлення правової системи України
в контексті доктрини легіспруденції****І. Сліденко**доктор юридичних наук,
суддя Конституційного Суду України

У статті міститься аналіз нового підходу до структуризації національної правової системи. Автор досліджує проблеми сучасних національних правових систем та їх вплив на функціонування і розвиток права. Проаналізовано історичні та компаративні аспекти легіспруденції. Вказано на межі застосування легіспруденції як нового підходу до структуризації права в сучасних умовах.

Ключові слова: легіспруденція, юриспруденція, законотворчість, компаративістика, національна правова система.

Понад 20 років Україна самостійно реалізує себе як суверенна держава, здійснюючи всі характерні для таких суб'єктів функції. Однак серед безлічі напрямів реалізації сучасної української держави є один, від якого прямо залежить дієздатність усіх інших. Йдеться про законотворчість — сферу, котра встановлює певний порядок у державі та громадянському суспільстві, визначає напрям та динаміку їх розвитку. Не без труднощів Україні вдалося відобразити на законодавчому рівні критично необхідний обсяг суспільних відносин для забезпечення функціонування держави, її органів, інститутів громадянського суспільства. За роки незалежності було створено принципово нові галузі права, державні інститути та інституції. Врешті-решт, на сьогодні сформовано правову систему України, законодавство, ієрархію нормативно-правових актів.

Разом із тим досвід українського законотворення останнім часом вказує на низку проблем і труднощів. Очевидно, що деякі з них пов'язані з незавершеною трансформацією державної та правової систем, відсутністю самостійного досвіду законотворчих робіт, політичними протистояннями, незавершеною формалізацією власності, перехідним типом економіки тощо.

В українській законотворчості виникає низка питань як формального, так і сутнісного характеру, які загалом впливають на кількісний і якісний стан українського законодавства та процес його прийняття, зокрема:

- відсутність чіткої, несуперечливої правової доктрини, на якій би базувалася законотворчість;
- неадекватна сучасним викликам та вимогам ієрархія нормативних актів і джерел права;
- відсутність ієрархії законів залежно від особливостей суспільних відносин, які ними регулюються;

– недоліки та вади процедури прийняття законів у парламенті.

Цей перелік, очевидно, є неповним, однак він свідчить про важливість вирішення зазначених питань, оскільки вони прямо впливають на якість окремих законів і стан законодавства загалом, та визначає напрями вдосконалення законотворчості.

1. Відсутність єдиної теорії права й особливості сучасної кризи у праві та правотворчості. Сучасне західне право має парадоксальний, з огляду на його природу, характер. У своєму базисі воно містить дві теорії, які практично заперечують одна одну, — природне право та позитивізм. Однак ці ідеї вимушені співіснувати в межах одного світоглядного простору глобального права. При цьому переважна більшість неузгодженостей, суперечностей є наслідком контрадикції між цими, по суті, екстремальними підходами до права. При цьому не слід також забувати про відсутність єдиного концептуального підходу, який би об'єднував усі рівні сучасного права.

Право, що відродилося в Європі після занепаду раннього Середньовіччя, взявши за взірць римський канон, дало два паростки, які до певного часу розвивалися та вдосконалювалися паралельно, практично не перетинаючись. Йдеться про загальне та романо-германське право.

Саме такий розвиток подій (до речі, певною мірою випадковий, спричинений переважно слабкою інформаційною комунікацією епохи Середньовіччя) поклав початок віковій дискусії щодо природи права, яка триває й донині. Її завершення навряд чи можливе у тій системі координат, в якій вона розпочата: що, власне, є джерелом та першоосновою права — *ratio* і природний порядок речей чи воля суверена (держави)? Ці підходи оформились у дві великі системи права — загального та романо-германського, та у два теоретичні базиси — природно-правовий та позитивізм.

Слід однак зазначити, що генетична спільність двох правових систем виявлялася протягом усього періоду їх розвитку. Нагадаємо, що в університетах Європи до XIX століття вивчалось право як таке, тобто як відповідний метод встановлення або відновлення формальної справедливості. При цьому законодавство не вивчалось взагалі. Галузі національного права і, відповідно, галузі законодавства формувалися поступово, упродовж двох століть. Перша кафедра національного права заснована в 1620 році в університеті міста Уппсала, ще навіть до Вестфальського договору, яким було закладено національний принцип — визнання суверенної держави. З початку XVIII століття національне право викладають у Віттенбергському університеті, а з середини століття — в Оксфорді. Право розглядалось у Європі як універсальний та інтернаціональний метод. Законодавство було надзвичайно обмеженим. В Англії до середини XX століття для того, щоб займатися юриспруденцією, юридична освіта взагалі була не потрібна. Вища освіта, що охоплювала знання логіки, дидактики, філософії, для баристера, а тим більше для судді була вкрай необхідна, але спеціальна юридична — не завжди. Факультети права з'явилися значно пізніше за університети, не говорячи вже про спеціалізовані заклади.

Однак поступово специфіка розуміння права і, що найголовніше, його застосування, особливо у сфері публічного управління, призвела до появи двох принципів різних розуміння права. У Великій Британії з її ліберальним режимом основу

права вбачали у природному стані речей, тоді як європейський підхід переважно базувався на сприйнятті держави як основного законодавця.

Усе це свідчить про відсутність принципових суперечностей між зазначеними правовими системами. Власне тому і виникає ефект глобалізації у праві, який, зокрема, проявився у конвергенції національних правових систем і правових сімей. Підтвердженням та яскравим свідченням такого процесу є функціонування синтетичної правової системи Європейського Союзу.

По суті, наведені підходи є не стільки доктринальним підґрунтям для різного, навіть протилежного розуміння поняття права, скільки унаочненням ситуації з остаточним розмежуванням права й закону, або навпаки — його ототожненням. Урешті-решт, такий стан речей призвів до ситуації, коли відносини регулювалися переважно поза законом, хоча він є основним засобом такого регулювання (від прецеденту до практики позаконституційного правління). Ситуація набула вигляду гротескного оксюмору, коли закон міг бути очевидно не правовим. Нюрнберзькі закони важко назвати правом, однак лише з позицій ліберального світосприйняття. Радянська доктрина вирішила (теоретично) і цю дилему, розуміючи під правом вираження волі панівного класу. Проте таке визначення потрапило в логічну пастку внутрішньої суперечності, оскільки право і сваволя — це принципово різні методи регулювання суспільних відносин, а відповідно до радянського розуміння — це, очевидно, одне й те саме.

Проблема розмежування права й закону сформувалася лише в XIX столітті в Європі. США та Велика Британія в XX столітті звернулися до проблем законодавчого регулювання, оскільки до цього відповідну функцію ефективно реалізовувала судова влада. В Європі до кінця XVIII — початку XIX століть роль законодавства була вкрай незначною. Право існувало незалежно від існуючої влади, а роль останньої полягала у виконанні адміністративних функцій. У кращому випадку суверен міг корегувати застосування права у процесуальному сенсі, організовуючи належним чином управління. Це стосується сфери публічного права. У сфері приватного права до епохи кодифікацій законодавства як такого взагалі не було. Його заміняли звичаї та рецепція римського права.

Таким чином, проблема співвідношення права й закону стала наслідком процесів, які, врешті-решт, призвели до появи концепції природного права, а згодом — до доктринального оформлення позитивізму.

Криза праворозуміння характерна для обох полюсів права. Криза загального права, що розпочалася в часи сумнозвісної *Camera stellata*, певною мірою вирішилася з появою права справедливості. Право США з самого початку відійшло від англійської практики і теорії праворозуміння. Воно стало синтетичним. Судова практика була одним зі стовпів права, а другим стовпом виявилася законодавча діяльність легіслатур як на федеральному рівні, так і на рівні штатів. При цьому ера кодифікації однаковою мірою характеризувала і Францію, і США.

У Великій Британії криза загального права загострилась у другій половині XX століття, коли в 1966 році апеляційний комітет Палати лордів (формально — вища судова інстанція) отримав можливість переглядати власні рішення. І остаточно принцип *stare decisis* канув у вічність, коли норма легіслатури (акт парламенту) набула пріоритету перед нормою прецеденту.

Криза романо-германського права була обумовлена, з одного боку, негативною практикою авторитарних режимів, які довели позитивізм до абсолюту, чим, фактично, створили повну протилежність праву, а з другого — ерозією класичного розуміння джерел права та співвідношення закону і судової практики, інтеграційними процесами в Європі та загальним впливом глобалізації. Діяльність Європейського суду з прав людини чи Суду Європейського Союзу — кращий тому приклад.

2. Легіспруденція — нове як добре забуте старе. У праві найчіткіше з усіх сфер людської діяльності спостерігається феномен відносності знання та досвіду. Зокрема, один з аспектів цієї відносності відображений у стародавньому німецькому прислів'ї про один рух руки законодавця, який відправляє гори паперу (правових норм) у смітник. У праві немає вічних та однозначних істин. Те, що вчора здавалося беззаперечним виявом чистого розуму, волі народу, примхи суверену, виявом абсолюту чи божественного промислу, — завтра піддається обструкції і, в кращому випадку, залишається в пам'яті істориків. Ідеї теоретиків права, що мали свого часу авторитет і популярність (варто лише згадати Спенсера або Ломброзо), сьогодні сприймаються з іронією або взагалі як курйози.

Нерідко буває і навпаки. Геніальність завжди заглядає за горизонт науки. Часто такі ідеї настільки випереджають час, що їх впровадження відкладається на тривалий період. Наприклад, тривіальний сьогодні поділ влади ще три століття тому здавався якщо не божевіллям, то в будь-якому випадку грою розуму.

Деякі ідеї у праві унаочнювали абсурд спрощеного, механістичного підходу до цього складного, системного явища і, як наслідок, заводили в глухий кут. Варто лише згадати той факт, що 50 років тому в таких відносно демократичних і ліберальних державах, як США та Швеція, діяло євгенічне законодавство, що дозволяло стерилізацію людей із низьким індексом *IQ*. Чи відрізняється такий підхід від практики, заснованої на нацистських нюрнберзьких законах, однозначно сказати важко. Можна згадати і не менш сумний курйоз: обкладинка першого примірника Конституції Франції 1793 року (так звана *Constitution montagnarde*) виготовлена з людської шкіри.

Зрештою, у праві деякі ідеї то воскресають, то йдуть у небуття залежно від кон'юнктури часу й обставин. Історія про конституцію, яка з античних часів то з'являлася, то зникала, але, врешті-решт, стала стандартом з розряду *pes plus ultra*, підтверджує і цю тезу.

Не слід також забувати й успішні цивілізаційні проекти, зокрема Китаю та Японії, які взагалі не знали права, у будь-якому випадку в європейському розумінні. До того ж епоха китайських рит перевершує у часі епоху права.

Отже, єдині й незаперечні властивості права, що супроводжували всю історію використання цього інструменту врегулювання суспільних відносин — це його відносність і мінливість. З цього погляду воно було набагато зручнішим та ефективнішим від японських гірі або китайських рит. Крім того, право виявилось майже ідеальним інструментом обслуговування того способу виробництва (економічної моделі), який зародився і став характерним для Європи, а нині домінує у світі.

Однак право як цілісна категорія і в філософському, і в онтологічному, і в функціональному розуміннях залишилося в далекому минулому. Власне кажучи, правом в істинному сенсі можна назвати лише римське право. Все інше, що згодом

називали правом, було витвором принципово інших цивілізацій з іншими підходами до вирішення проблеми регулювання суспільних відносин.

Сучасна картина права є досить заплутаною: право і закон ототожнюють, подеколи міняють місцями, а інколи розрізняють. Сфера, в якій це все відбувається, називається «юриспруденція» (*juris prudentia*) — правознавство, тобто система знань про право. Очевидно, що система, яка містить внутрішні суперечності та контрадикції, не може функціонувати нормально і вирішувати свої завдання.

Поки що залишається малоімовірним розроблення єдиної теорії права, яка об'єднувала б усі рівні сучасного права, а саме право в ній розумілось як єдина та несуперечлива максима. І поки глобалізація не об'єднає загальне і романо-германське право, а саме право стане універсальним, глобальним інструментом, вирішення цієї проблематики в такому ключі практично неможливе. Однак дихотомія розуміння права і його реалізації потребує якщо не негайного вирішення, то хоча б гармонізації ситуації, коли суперечності працюють не проти системи, а взаємно нівелюються. Підходом, що допоміг би вирішити цю проблему, могло стати використання категорії «легіспруденція» (*legis prudentia*) — знання про закон, законодавство.

Такий вихід, з одного боку, «консервує» ситуацію зі своєю дихотомією в праві, але з другого, розмежовуючи різні концептуальні сфери, по суті, є способом усунення цієї суперечності в сучасному праві шляхом узгодження різних підходів до розуміння природи права. Звичайно, такий паліатив не вирішує проблеми, проте створює ситуацію, за якої негативна напруга між юридичними позитивізмом та натуралізмом зводиться до мінімуму.

Однак чи є легіспруденція породженням новітнього розуму? Адже у праві нерідко було так, що революційні, здавалося б, речі були лише поверненням до «витоків», ідей, що не знайшли свого часу належного доктринального обґрунтування. Як уже зазначалося, такі ситуації не були поодинокими. У праві, як і в інших сферах, пов'язаних із творчістю, ідея має «визріти». І, що найголовніше, вона повинна стати відповіддю на виклики, які стоять перед соціумом, вирішити проблеми, що загрожують існуванню системи в цілому або окремих її частин.

Історичні архіви дивують сучасних дослідників права. У них нерідко можна знайти відповіді на запитання та вирішення проблем, які з розряду цікавих казусів перейшли в категорію життєво важливих для подальшого функціонування права. Саме такі метаморфози відбулися з легіспруденцією, яка з породження «чистого розуму» доби Просвітництва перетворилася в чи не основний засіб усунення суперечностей сучасної доктрини права.

На симпозіумі із законодавства, що відбувся в 2008 році в Бостонському університеті, зазначалося, що «легіспруденція має коротку історію, але давню традицію» (89 BUL Rev. 331).

«Словник російської мови», датований 1768 роком, визначає легіспруденцію (*legisprudentia*) так: «Философы называют знание употребительных на свете законов юриспруденциею не справедливо, а лучше такое знание называют легиспруденциею, то есть знанием законов, а не юриспруденциею, то есть знанием прав». Одразу зробимо декілька висновків з цієї дефініції. По-перше, доктрина права того часу розроблялася філософами з урахуванням особливостей освіти та систематизації наук. Приклади Гоббса, Монтеск'є, Локка, які були не стільки пра-

вознавцями, скільки філософами в істинному розумінні, — краще тому підтвердження. Очевидно, що проблема дихотомії у праві була тоді філософським ребусом, а не вимогою практики. Інший висновок полягає у тому, що вже всередині XVIII століття існувало чітке розуміння принципової різниці між правом і законом.

Саме тому не дивно, що вперше в європейській правовій науці елементи легіспруденції з'являються у праці англійського філософа-правознавця Дж. Бенґама «*The Theory of Legislation*», який розглянув фундаментальні принципи законотворчості.

У Російській імперії з початку XIX століття існував самостійний напрям досліджень, щоправда, в межах юриспруденції, який мав назву «законознавство». Фактично, поява цього феномену була наслідком широкої систематизації законодавства, проведеної графом Сперанським. Щоб оперувати небаченим до того в Росії масивом позитивного права, вираженого в законах, потрібні були відповідні знання та навички, пов'язані не стільки зі знанням права як такого, скільки з розумінням закону як однієї з форм зовнішнього вираження права, причому форми досить специфічної, в основі якої, на відміну від права, лежить політична воля та державний розсуд — речі абсолютно протилежні праву. Адже договір зберігання, оферта, шлюб чи спадок мало залежать від волі суверена-законодавця, хоча й можуть мати певний історичний контекст. Але суть їх завжди залишається однією і тією самою. Разом із тим вбивство, зрада, крадіжка (при тому, що у плані об'єктивної характеристики явища не змінюють свого характеру) можуть слугувати різним інтересам та виконувати різні завдання з погляду законодавця різних держав і часів. Однак усе це — сфера права, яку законодавець може лише модифікувати, зважаючи на вимоги та виклики історичного моменту. Однак такі речі, як сегрегація, расова чистота, чучхе чи банальна спекуляція — сумнівні не тільки з погляду права, а й здорового глузду, однак і ці сфери намагалися регулювати, а подекуди і регулюють законом, називаючи все це правом.

Російські дослідники того часу правильно визначали основну особливість законознавства як науково-практичного напрямку. Зокрема, М. Рождественський у 1863 році в «Энциклопедии законоведения» зазначав, що законознавство містить два взаємопов'язані аспекти: пізнання законів (внутрішніх і зовнішніх) шляхом систематичного їх вивчення й аналізу (в автора — роздумів), та законознавство як наука, що вивчає закони, а також сукупність відомостей про закони.

Зауважимо, що термін «законознавство» в Росії на той час мав як науково-доктринальне, так і нормативне забезпечення. Один із так званих іменних указів імператора Олександра I від 2 квітня 1843 року стосовно II Відділення власної канцелярії мав назву «О доставлении в оное Отделение по экземпляру каждого издаваемого в России сочинения, относящегося к законоведению». До кінця XIX століття було розроблено широку доктринальну базу, що обґрунтовувала як загальні питання законознавства, так і галузеві особливості. Зокрема, було видано низку підручників під загальною назвою «Законоведение» таких авторів, як М. Кормільов, М. Алексєєв, О. Солодовников, В. Вальденберг, К. Гололобов, Д. Лаврентєв. Серед них трапляються науково-практичні посібники, зокрема Н. Дружиніної, та дослідження галузевого законознавства Ф. Гайковського. Законознавство було стандартною навчальною дисципліною в навчальних закладах Росії початку XX століття.

Розвиток законодавства в Росії набув таких форм, що Тимчасовий уряд у 1917 році в нормативних актах оперував поняттям «порівняльне законодавство».

Виникає логічне запитання: чому саме в Росії цей напрям став таким поширеним? Відповідь лежить у площині особливостей Російської імперії як типово поліцейської держави, з максимально можливою регламентацією останньою всіх сторін суспільного життя. Саме диктат держави у відносинах із соціумом та окремими громадянами призвів до розвитку позитивізму (що знайшло відображення в розвитку законодавства), який набув гротескних форм за часів СРСР. І саме цим фактом обумовлене специфічне розуміння легіспруденції в Російській імперії.

Слід також вказати і на той факт, що саме в сучасній Росії, де позитивізм набув крайніх форм за радянських часів, частина науковців і практиків знову поступово повертається до ідеї легіспруденції. Так, професор Л. Мамут під час конференції, присвяченій пам'яті А. Венгерова, резонно зауважив, що поділ на право і закон означає відсутність тотожності між цими категоріями, а це, у свою чергу, означає відсутність, наприклад, кримінального права і наявність лише кримінального законодавства. Саме тому, на його думку, доцільним було б повернення до терміна «легіспруденція», оскільки саме він констатує такий поділ.

Зауважимо, що на сьогодні в курсах деяких навчальних програм російських юридичних вищих закладах освіти вже з'явилася тематика легіспруденції, яка поступово знаходить своє місце в підручниках з теорії права.

3. Легіспруденція — концептуальне вираження та доктринальний базис законотворчості в національній правовій системі. Дихотомія в розумінні того, що є правом, а що — законом, яка історично склалася, спричинила наукові пошуки з відповідним доктринальним відображенням. Цілком логічно, що легіспруденція відродилася в надрах американської правової науки, оскільки чітке розмежування понять права і закону характерне саме для загального права. Однак сьогодні дослідження легіспруденції не менш інтенсивно проводяться в Європі, особливо у Скандинавії, де прецедент має не менше застосування, ніж у державах загального права.

Сучасний юридичний словник Блека також визначає легіспруденцію як філософський напрям про роль та характер законів, системний аналіз законів, щоправда, у межах юриспруденції.

Одним із перших, хто «реанімував» категорію легіспруденції в сучасний період, був Ю. Коен, який ще у 50-ті роки у статті «Через реалізм до легіспруденції» (59 *Yale L. J.* 897) чітко окреслив проблему законотворчості в контексті легіспруденції. Остаточним визнанням легіспруденції стало заснування однойменного журналу, який регулярно виходить з 2007 року.

Професор права та юриспруденції Католицького університету Брюсселя Л. Вітгенс виділяє легіспруденцію як окремий предмет дослідження, хоча в цілому обстоює англо-американський підхід до законодавства як до продукту політичного процесу, тоді як істинним правом є лише діяльність судів. Як бачимо, корінні відмінності правових систем і правових доктрин, покладені в основу їх функціонування, виявляються тут на повну силу. При цьому суттю легіспруденції є вивчення законодавства як об'єкта правової теорії. Звернення до легіспруденції обумовлене зростаючою роллю закону в державах загального права, що, у свою чергу, обумовлено втручанням держави у сфери, що регулювались переважно

арсеналом засобів громадянського суспільства (зокрема, соціальна політика), в умовах панування *welfare state*. Очевидно, що у цьому випадку ми маємо справу з вузьким підходом до легіспруденції, породженим особливостями загального права та особливостями сучасного розуміння соціальної держави на Заході.

У збірці есе «*Legislation in Context: Essays in Legisprudence*», що вийшла 2007 року, зазначено, що метою легіспруденції є вирішення законодавчих проблем шляхом забезпечення раціональної основи для законотворчості. Однак і вона дотримується підходу, характерного для загального права, який полягає у поділі двох сфер — судової практики та практики легіслатур.

Дещо інше розуміння презентується У. Ескріджем та Ф. Фрікі, для яких легіспруденція — це теорія створення та застосування законодавчих актів.

І. Флорес в «*Constitutionalism v. Legalism: The Quest for Legisprudence*» представляє широкий погляд на цю проблему і виокремлює два вектори дії легіспруденції, направлені на, по-перше, законотворчість як процес, що охоплює всі стадії «від зачаття і вагітності, через розробку і реалізацію, аж до смерті», по-друге, на законодавців і легіслатури — починаючи від регулювання виборів, через які відбувається наділення повноваженнями, організацією легіслатур, і закінчуючи аспектами керівництва законотворчим процесом. Однак у цілому, в межах типово американського підходу, конституціоналізм як уособлення права суддівського протиставляється позитивному праву легіслатур.

Підхід, що практикується дослідниками легіспруденції в романо-германській системі, дещо відрізняється від того, що розуміють під легіспруденцією в державах загального права.

П. Нолл у своєму *Gesetzgebungslehre* ще на початку 70-х років характеризував легіспруденцію як феномен у сучасному праві. Причому легіспруденція визначалась як комплексне явище, що вивчає всі суміжні галузі, які пов'язані з різними аспектами законодавчої діяльності або впливають на законодавство. Застосування арсеналу легіспруденції призводить до поліпшення якості законодавства в цілому.

Розуміння легіспруденції як комплексного явища додержується професор швейцарської академії державного управління (Лозанна) Л. Мадер, котрий вважає, що легіспруденція є комплексним підходом до розуміння законодавства як явища.

Ф. Ейландер вважає легіспруденцію комплексною галуззю знань, що об'єднує різні підходи та практичні сторони реалізації у сфері законодавства. З одного боку, це теорія, покликана закласти наукові підвалини процесу законотворчості, а з другого — техніко-технологічні аспекти законодавчої діяльності.

Аналіз англо-американського підходу до розуміння легіспруденції дає змогу дійти висновку про неможливість універсального використання цієї категорії через її тісну прив'язку до особливостей загального права. Насамперед, це виявляється в тому, щокладають американські дослідники в розуміння законотворчості — продукту політики та адміністрування, чим, власне, вона принципово відрізняється від формально визначеного і незмінного права. Саме такими особливостями й було обумовлено звернення до легіспруденції. Однак цей підхід можна використовувати у значно ширшому контексті. Вважаємо, що характеристика легіспруденції, дана ще в середині XVIII століття, абсолютно точно відображає доктринальний стан сучасного права і цілком застосовна в умовах XXI століття.

Досвід розвитку легіспруденції в Російській імперії, паралельного розвитку в Європі та США дає змогу дійти висновку про те, що розуміння легіспруденції у тій чи іншій правовій системі обумовлене розумінням права і, як наслідок, співвідношенням на основі такого розуміння права та закону.

Позитивізм із його ототожненням права і закону настільки негативно проявився протягом XX століття, що, по суті, став ототожнюватися з повною протилежністю праву. З цього погляду, поділ сфери права на юриспруденцію і легіспруденцію не вирішує проблеми єдиної теорії права, однак, очевидно, сприятиме остаточному відокремленню розуміння права від закону з чітким означенням кожної з цих галузей.

Аналіз сучасних досліджень дає змогу стверджувати, що легіспруденція як напрям розвитку сучасної правової науки може застосовуватись: у доктринальному обґрунтуванні, систематизації та структуризації національної правової системи; в теорії законотворчості; в усіх аспектах законодавчої процедури, що містить розробку законодавчих актів та введення їх у дію; у вираженні лінгвістичних аспектів законотворчості, їх впливу на сенс та зміст нормативних актів; у техніці законотворчості, що містить всі аспекти, пов'язані з конструюванням законотворчих актів; у методології законотворчості, що містить сукупність прийомів та засобів творення законодавчих актів; у пропаганді законодавства, що містить усі інформаційні аспекти, пов'язані з розробкою, прийняттям та функціонуванням законодавчих актів; у соціологічних аспектах законотворчості, зворотних та прямих зв'язках законотворчості і соціуму; в оцінці ефективності законотворчості; в оцінці впливу законодавства; в управлінні законотворчістю; в оптимізації правової освіти.

Аналіз теоретико-доктринальних і практичних проблем законотворчості в Україні дає змогу зробити низку висновків та дати рекомендації щодо її розвитку й оптимізації в контексті запровадження легіспруденції як доктринального підходу до обґрунтування цієї сфери суспільних відносин.

Принципові зміни в удосконаленні законотворчого процесу, що базується на такому концептуальному підході, як легіспруденція, пов'язані насамперед з удосконаленням чинної Конституції України. Йдеться про удосконалення структури законодавчого органу — легіслатури, з можливим запровадженням бікамеральності, удосконалення форми державного правління та моделі стримувань і противаг, запровадження нової ієрархії законів — конституційних і ординарних, чітке виокремлення принципів верховенства права і верховенства закону тощо.

Однак навіть без таких революційних змін розвиток цього науково-доктринального напрямку сприятиме вирішенню багатьох проблем, характерних для української трансформаційної правової системи.

Розпочнемо з оптимізації юридичної освіти. Нині питання, пов'язані з дослідженням та аналізом особливостей генези і функціонування закону, розкидані в межах кількох дисциплін — теорії права, політології, національного та порівняльного конституційного права. Формально — здобуваючи освіту в правничому освітньому закладі, а фактично — вивчаючи не право, а закон. Фактично те, що вивчається, і є легіспруденцією, щоправда, не повністю структурованою і до певної міри хаотичною. Доктринальна плутанина права і закону, як правило, призводить до їх ототожнення, з усіма відомими наслідками. Таким чином, формується

девіативна правова культура та поведінка тих, хто, здавалося б, повинен творити й оберігати право.

Разом із тим виокремлення легіспруденції як сфери доктринального пошуку, наукового знання та практичної реалізації дозволило б структурувати систему відносин «право — закон», усунувши таким чином масу внутрішніх конфліктів, суперечностей і розбіжностей, які ми можемо спостерігати. Освіта, сприйняття інформації про право і закон, таким чином, значно полегшується.

Правова освіта є прямим наслідком та відображенням правової доктрини, на основі якої функціонує національна правова система. Саме тому все викладене вище стосується удосконалення останньої. Правова система України перебуває на стадії творення, розвитку і трансформації одночасно. Однак уже на цьому етапі вона зіштовхнулася з проблемами, що підривають її підвалини і здатні призвести, а подекуди й призводять, до серйозних внутрішніх конфліктів і суперечностей. Серед таких факторів девіації ми, насамперед, виокремлюємо формальне визнання правовою системою України прецеденту в зв'язку зі вступом до Ради Європи і визнанням юрисдикції Європейського суду з прав людини та запровадженням і функціонуванням конституційного контролю — інституту, в основі якого лежить не тільки і не стільки розуміння права як позитивних приписів, а як природно-соціально-раціонального феномену. Така контрадикція менш помітна в діяльності конституційного контролю, що функціонує за моделлю загального права, серйозно впливає на конституційний контроль у межах європейської моделі. У діяльності Конституційного Суду України не раз виникало питання онтологічного характеру, а саме: що є підставою для прийняття того чи іншого рішення — формальний припис не завжди досконалого закону чи вимоги права, які суперечать йому? Нагадаємо, що саме це питання виникло під час розгляду справи щодо неконституційності внесення змін до Конституції України 2004 року, чим було повністю змінено конституційний ландшафт. Очевидно, що уточнення та удосконалення зв'язків у системі «право — закон» шляхом виокремлення легіспруденції сприятиме більш чіткому розумінню цих явищ, зміцнить фундамент рішень Конституційного Суду України.

Стосовно формального визнання прецеденту правовою системою України зазначимо таке. Рішення Європейського суду з прав людини, що мають прецедентний характер, виступають фактором, який формує практику застосування норм всередині правової системи України. Порушення норм Європейської хартії з прав і основних свобод людини українськими судами та іншими органами управління, що призводить до винесення відповідних рішень про відшкодування, показує, яким чином повинна відбуватися реалізація існуючих норм, а нерідко й те, які норми слід змінити або прийняти для удосконалення відповідних механізмів застосування та реалізації права. У будь-якому випадку прецедент є фактором впливу на правову систему України, і вплив цей тільки розширюватиметься у зв'язку з можливістю тіснішої інтеграції України та Європейського Союзу, де, як відомо, Європейський суд з прав людини також використовує прецедент. Очевидно, що проблема співвідношення прецеденту й норми легіслатури, яка тільки почала вирішуватись американськими та європейськими дослідниками, рано чи пізно постане у всій широті і перед українськими дослідниками.

Однак найширше застосування легіспруденції вбачається у практичній сфері законотворення, оскільки саме вона є найнадійнішим верифікатором будь-якої теорії.

Український парламентаризм перебуває на етапі становлення. Досі ведуться дискусії щодо структури парламенту, його місця в системі балансу влади, системи законодавства тощо. Цілі масиви суспільних відносин, які прямо впливають на діяльність легіслатури та якість продукуваних нею норм, в Україні не врегульовані. Зокрема, йдеться про лобістську діяльність. Очевидно, це призводить до тих девіацій, які ми спостерігаємо чи не щодня — від порушень під час особистого голосування до появи законів-одноденок, основна функція яких — лобіювання інтересів конкретних осіб, причому майже завжди зі шкодою для інтересів держави і суспільства. Сама процедура прийняття законів Верховною Радою України є не досконалою. Очевидно, що якщо один і той самий склад легіслатури за однаковою процедурою врегульовує відносини і у сфері бджолярства, і у сфері громадянства, це серйозна вада якщо не легіслатури, то процедури точно. Вади оцінки впливу законодавства в Україні не менш серйозні, зважаючи на появу, м'яко кажучи, одіозних законів та не менш одіозних законопроектів. А швидше за все, має місце і те, й інше. Роль легіспруденції як практичного чинника в узагальненні та впорядкуванні відносин у цій сфері важко переоцінити. Тим більше за умов очевидної «інфляції законодавства», коли зростаюча маса законодавчих актів збільшує кількість законів, що містять органічні вади, технічно недосконалі закони, збільшуючи таким чином рівень ентропії системи законодавства та сфери регульованих ним відносин.

Насамперед розвиток цього напрямку призведе до інтенсифікації робіт з наукового забезпечення процесу законотворчості — від методології законопроекування до методології оцінки ефективності дії законодавства. У межах легіспруденції можна систематизувати існуючі знання про законотворчість, розмежувати та впорядкувати відповідно до існуючих потреб теоретичні та практичні сторони цього далеко не однозначного явища. Легіспруденція як окрема галузь знань і практики здатна відокремити право від політики у прийнятті норм законодавства. Про вплив останньої на процес прийняття рішень у легіслатурі українська наука права поки навіть не дискутує. Проте казус Ю. Тимошенко (так звані харківські угоди) з усією очевидністю висвітлили цю проблему та необхідність наукового обґрунтування такого впливу, з визначенням відповідних застережень і обмежень.

У межах легіспруденції абсолютно логічним виглядає виокремлення підгалузі, яка містила б усю сукупність знань про законотворчість як науку та різновид практичної діяльності.

Таким чином, поділ сфер на юриспруденцію і легіспруденцію, насамперед, сприятиме загальній концептуальній визначеності з огляду на принципову різницю категорій «право» та «закон». Сучасне розуміння легіспруденції об'єднуватиме всі можливі рівні розуміння закону: закон як наука, законодавство як різновид творчості та законодавча діяльність як одна із практичних сторін втілення людського розуму. У сфері законотворчості виокремлення легіспруденції сприятиме концептуальній чистоті законодавства.

Слиденко И. Обновление правовой системы Украины в контексте доктрины легиспруденции. В статье содержится анализ нового подхода к структуризации национальной правовой системы. Автор исследует проблемы современных национальных правовых систем и их влияние на функционирование и развитие права. Анализируются исторические и компаративные аспекты легиспруденции. Указываются границы применения легиспруденции как нового подхода к структуризации права в современных условиях.

Ключевые слова: легиспруденция, юриспруденция, законотворчество, компаративистика, национальная правовая система.

Slidenko I. Update of the legal system of Ukraine in the context of the doctrine of legisprudence. This article contains an analysis of the new approach to structuring the national legal system. The author explores the problems of modern legal systems and their impact on the functioning and development of the law. The author analyzes the historical and comparative aspects of legisprudence. The author points to the scope of application of legisprudence as a new approach to structuring the law in the modern world.

Key words: legisprudence, jurisprudence, law-making, comparative studies, national legal system.

Норми міжнародного права у практиці Конституційного Суду України

М. Гультай

доктор юридичних наук,
суддя Конституційного Суду України,

І. Кияниця

кандидат юридичних наук

Статтю присвячено вивченню застосування норм міжнародного права Конституційним Судом України. Така практика єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні свідчить про те, що міжнародно-правові акти є джерелами конституційного права.

Ключові слова: застосування норм міжнародного права, міжнародні та європейські стандарти, рішення Конституційного Суду України, правові позиції Європейського суду з прав людини, тлумачення, джерело права.

Як національний орган конституційної юрисдикції Конституційний Суд України (далі — Суд) активно застосовує положення міжнародних договорів, ратифікованих Україною, правові позиції Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ), актів і документів міжнародних організацій. Норми міжнародного права використовуються Судом з початку його діяльності, передусім для вдосконалення захисту конституційних прав і свобод людини. Аналіз практики Суду свідчить, що він застосовував такі норми, зокрема Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі — Конвенція) та правові позиції ЄСПЛ, у 82-х рішеннях, з яких у 42-х вирішувалося питання про конституційність положень законів України, інших нормативних актів, та в 40-ка рішеннях було надано офіційне тлумачення Конституції і законів України.

Варто також зазначити, що Суд застосовує не лише приписи міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а й інші міжнародно-правові акти й документи міжнародних організацій, які мають рекомендаційний характер (*soft law*)¹.

Останнім часом поширилася практика застосування міжнародних та європейських стандартів національними судами і в зарубіжних країнах, про що йдеться у Документі з питань професійної підготовки № 9, підготовленому Управлінням Комісара з прав людини у співпраці з міжнародною асоціацією юристів².

Ця тема висвітлена у працях М. Буроменського, В. Буткевича, В. Денисова, П. Євграфова, В. Кампа, Ю. Кузнецової, М. Мельника, П. Рабіновича, С. Серьогіної, В. Скоморохи, В. Тихого, С. Шевчука та інших українських науковців. В. Батлер,

¹ «М'яке право» — у теорії міжнародного права термін, що позначає рекомендаційні норми міжнародних організацій.

² Права человека при отправлении правосудия : пособие по правам человека для судей, прокуроров и адвокатов / Организация Объединенных Наций. — Нью-Йорк ; Женева, 2003. — С. 28–30.

наприклад, не лише подає розуміння міжнародних стандартів, а й викладає власне бачення їх застосування в Україні¹.

У вітчизняній літературі предметом дослідження є насамперед практика Суду щодо застосування європейських правозахисних норм (Конвенції і правових позицій ЄСПЛ). Загалом виокремлюють три підходи до їх використання у діяльності Суду². Перший полягає в тому, що Суд при обґрунтуванні правової позиції лише згадує про певні європейські та міжнародні стандарти стосовно предмета конституційного спору, але не конкретизує їх. Прикладом є Рішення у справі за конституційним зверненням жителів міста Жовті Води від 25 грудня 1997 року № 9-зп, у якому Суд зазначив, що частина перша статті 55 Конституції України відповідає зобов'язанням України, які виникли, зокрема, у зв'язку з ратифікацією Україною Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та Конвенції, що згідно зі статтею 9 Конституції України є частиною національного законодавства України³. Іншим випадком застосування міжнародних та європейських стандартів є Рішення від 14 листопада 2001 року № 15-рп/2001 (справа щодо прописки), у якому Суд зазначив, що допустимість обмеження свободи пересування, вільного вибору місця проживання в межах держави та право вільно залишати територію країни визнається і міжнародним правом, підтвердивши це статтею 2 Протоколу № 4 до Конвенції⁴.

Другий підхід є більш поширеним і полягає в тому, що Суд в обґрунтування свого рішення посилається на конкретні положення міжнародних договорів, Конвенції та інколи наводить перелік найвідоміших справ ЄСПЛ, що мають прецедентний характер і формують уніфіковані позиції з цього питання. Прикладом такого підходу є Рішення у справі про рівність сторін судового процесу від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012, у якому Суд встановив, що рівність та недопустимість дискримінації особи є не тільки конституційними принципами національної правової системи України, а й фундаментальними цінностями світового співтовариства, на чому наголошено у міжнародних правових актах з питань захисту прав і свобод людини та громадянина, зокрема у Міжнародному пакті про громадянські

¹ Батлер В. Міжнародні та європейські стандарти: українське застосування // Проблеми застосування міжнародних стандартів у правовій системі України. — К., 2013. — С. 52–53.

² Серьогіна С. Використання практики Європейського суду з прав людини як перспективний напрям оптимізації конституційного судочинства // Вісник Конституційного Суду України. — 2005. — № 6. — С. 42–44; Гультай М. Європейські та міжнародні стандарти з прав людини у практиці Конституційного Суду України // Вісник Конституційного Суду України. — 2013. — № 5. — С. 72–81.

³ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води) від 25 грудня 1997 року № 9-зп/1997 // Вісник Конституційного Суду України. — 1998. — № 1. — С. 36.

⁴ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення підпункту 1 пункту 4 Положення про паспортну службу органів внутрішніх справ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України (справа щодо прописки) від 14 листопада 2001 року № 15-рп/2001 // Вісник Конституційного Суду України. — 2001. — № 5. — С. 33.

і політичні права 1966 року (статті 14, 26), Конвенції (стаття 14), Протоколі № 12 до Конвенції (стаття 1), ратифікованих Україною, та у Загальній декларації прав людини 1948 року (статті 1, 2, 7)¹. У таких випадках йдеться про посилання на положення Конвенції та інших міжнародно-правових договорів, що мають надзвичайно абстрактний характер і охоплюють численні випадки (казуси). Особливості змісту положень Конвенції в конкретних випадках визначаються ЄСПЛ при розгляді тих чи інших справ. Тому належну переконливість позиції Суду у світлі європейських стандартів із прав людини здатне забезпечити лише звернення до цих справ та їх контекстний аналіз.

З погляду юридичної техніки, найдосконалішим є третій підхід до застосування європейських правозахисних положень, за якого орган конституційної юрисдикції у своїх актах звертається не тільки до міжнародно-правових норм, положень Конвенції, а й до правових позицій ЄСПЛ, викладених у його рішеннях.

Так, у Рішенні Суду у справі про поширення відомостей від 10 квітня 2003 року № 8-рп/2003 зазначається, що проблеми, пов'язані з особливостями реалізації права громадян на свободу вираження поглядів і критику стосовно дій (бездіяльності) посадових та службових осіб, неодноразово були предметом розгляду ЄСПЛ. Застосовуючи положення статті 10 Конвенції в рішеннях у справах «Нікула проти Фінляндії», «Яновський проти Польщі» та інших, Суд підкреслює, що межі допустимої інформації щодо посадових та службових осіб можуть бути ширшими порівняно з межами такої самої інформації щодо звичайних громадян. Тому якщо посадові чи службові особи діють без правових підстав, то мають бути готовими до критичного реагування з боку суспільства².

У межах цього підходу Суд також використовує практику ЄСПЛ щодо тлумачення положень Конвенції. Як відомо, ЄСПЛ у своїх рішеннях дає тлумачення положень Конвенції³, що містять відповідні права і свободи людини, з метою здійснення покладеного на нього завдання щодо судового контролю за дотриманням Конвенції державами-учасницями.

У Рішенні від 18 січня 2012 року № 1-рп/2012 у справі про ознайомлення обвинуваченого і захисника з матеріалами кримінальної справи Суд звернувся до правової позиції ЄСПЛ: «Як зауважив Європейський суд, підпункт “b” пункту 3 статті 6 Конвенції гарантує обвинуваченому »мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту», а це означає, що така підготовка охоплює все, що є “необхідним” для підготовки розгляду справи судом». Крім того, можливості, доступні кожному, хто обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушен-

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Трояна Антона Павловича щодо офіційного тлумачення положень статті 24 Конституції України (справа про рівність сторін судового процесу) від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012 // Вісник Конституційного Суду України. — 2012. — № 3. — С. 43.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Сердюка Валерія Анатолійовича про офіційне тлумачення положення частини першої статті 7 Цивільного кодексу Української РСР (справа про поширення відомостей) від 10 квітня 2003 року № 8-рп/2003 // Вісник Конституційного Суду України. — 2003. — № 2. — С. 29.

³ Шевчук С. Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод: практика застосування та принципи тлумачення у контексті сучасного праворозуміння // Практика Європейського суду з прав людини: Рішення. Коментарі. — 1999. — Вип. 2. — С. 221–240.

ня, мають включати ознайомлення — для цілей підготовки свого захисту — з результатами розслідувань, які проводилися протягом усього провадження у справі. Однак питання адекватності часу і можливостей, наданих обвинуваченому, слід вирішувати в контексті обставин кожної конкретної справи (Рішення від 21 жовтня 2010 року у справі «Корнев і Карпенко проти України»). Так, у Рішенні від 18 лютого 2010 року у справі «Гаважук проти України» Європейський суд визнав, що можливість обвинуваченого ознайомитися з матеріалами справи протягом п'яти днів є достатнім часом у цій справі в розумінні підпункту «b» пункту 3 статті 6 Конвенції¹. Як випливає з наведеного рішення, Суд використав тлумачення ЄСПЛ, яке останній надав стосовно підпункту «b» пункту 3 статті 6 Конвенції, що містить право обвинуваченого у скоєнні кримінального злочину на достатній час і можливості для підготовки свого захисту.

У Рішенні від 25 квітня 2012 року № 11-рп/2012 Суд також використав правову позицію ЄСПЛ щодо статті 6 Конвенції: «За практикою Європейського суду з прав людини право на виконання судового рішення є складовою права на доступ до суду, передбаченого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, для цілей якої виконання рішення, ухваленого будь-яким судом, має розцінюватися як невід'ємна частина судового розгляду (Рішення у справі «Шмалько проти України» від 20 липня 2004 року)². Тобто ЄСПЛ дав тлумачення положень, що містяться у статті 6 Конвенції щодо права на справедливий судовий розгляд.

Таким чином, у наведених рішеннях Суд використав тлумачення ЄСПЛ положень Конвенції.

У деяких випадках застосування Судом міжнародних та європейських стандартів можна виокремити й четвертий підхід, який полягає у тому, що з метою вирішення правових спорів, з'ясування змісту положень Конституції та законів України Суд здійснює тлумачення загальновизнаних принципів і норм міжнародного права.

Так, у Рішенні у справі про смертну кару від 29 грудня 1999 року № 11-рп/99 Суд роз'яснив положення Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року: «В частині першій статті 6 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року (ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовтня 1973 року) термін “свавільно” характеризує загальне правило, згідно з яким “право на життя є невід'ємним правом кожної людини.

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 47 та 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частин шостої, сьомої статті 218 Кримінально-процесуального кодексу України (справа про ознайомлення обвинуваченого і захисника з матеріалами кримінальної справи) від 18 січня 2012 року № 1-рп/2012 // Вісник Конституційного Суду України. — 2012. — № 2. — С. 11.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Шаповалова Олексія Леонідовича щодо офіційного тлумачення положень пункту 20 частини першої статті 106, частини першої статті 111-13 Господарського процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129 Конституції України від 25 квітня 2012 року № 11-рп/2012 // Вісник Конституційного Суду України. — 2012. — № 3. — С. 55.

Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя»¹. Тобто Суд звернувся до тлумачення поняття «свавільно», джерелом якого є конкретне положення міжнародно-правового акта.

Як приклад тлумачення Судом загальновизнаної, звичаєвої норми міжнародного права можна навести й Рішення у справі про угоди про розподіл продукції від 6 грудня 2001 року № 17-рп/2001, у якому Суд зазначив, що «іммунітет іноземної держави полягає у тому, що вона не підлягає юрисдикції іншої держави. Так, іноземна держава не може бути притягнена до суду іншої держави як відповідач, крім випадків безпосередньо наданої на це згоди (відмови від іммунітету)»². У цьому Рішенні Суд здійснив тлумачення норми міжнародного звичаю щодо юрисдикційних іммунітетів держав та відмови від них. Отже, у разі якщо правовідносини, які є об'єктом розгляду в конституційному провадженні, стосуються не лише внутрішньодержавного, а й засновані на міжнародно-правовому регулюванні, Суд вдається до тлумачення загальновизнаних, звичаєвих норм міжнародного права.

Нагадаємо, що звичаєві норми щодо державних юрисдикційних іммунітетів та відмови від них кодифіковано шляхом прийняття Генеральною Асамблеєю ООН Конвенції про юрисдикційні іммунітети держав та їх власності, схваленої Резолюцією від 2 лютого 2004 року³. Відзначимо, що до цього часу Україна не ратифікувала зазначену конвенцію.

Саме тому при розгляді справ, пов'язаних із захистом прав і свобод людини, щодо відповідності Конституції України законів та інших нормативних актів Суд використовує тлумачення норм міжнародного права для з'ясування значення й змісту окремих нормативних приписів.

Іншими прикладами тлумачення Судом норм міжнародного права є нещодавно прийняті ним рішення від 14 березня 2014 року та від 20 березня 2014 року. Так, у Рішенні у справі про проведення місцевого референдуму в Автономній Республіці Крим від 14 березня 2014 року № 2-рп/2014 Суд, проаналізувавши положення Конституції України, дійшов висновку про неконституційність Постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим «Про проведення загальнокримського референдуму» від 6 березня 2014 року. Суд констатував, що ця «постанова також суперечить основоположним принципам суверенності та територіальної цілісності держави, закладеним у міжнародно-правових актах, зокрема принципу взаємної поваги до суверенної рівності кожної держави, що включає політичну незалежність, можливість зміни кордонів відповідно до міжнародного

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару) від 29 грудня 1999 року № 11-рп/1999 // Вісник Конституційного Суду України. — 2000. — № 1. — С. 18.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 5, частини третьої статті 6, статті 32 Закону України «Про угоди про розподіл продукції» (справа про угоди про розподіл продукції) від 6 грудня 2001 року № 17-рп/2001 // Вісник Конституційного Суду України. — 2001. — № 6. — С. 19.

³ Резолюція 59/38 Генеральної Асамблеї ООН від 2 лютого 2004 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/state_immunities.shtml.

права мирним шляхом і за домовленістю. Внаслідок дії зазначених принципів держави-учасниці повинні утримуватися від порушення територіальної цілісності чи політичної незалежності будь-якої держави шляхом застосування сили чи погрози силою або в інший спосіб, несумісний із цілями Організації Об'єднаних Націй, а також від дій, що спрямовані проти територіальної цілісності чи єдності будь-якої держави-учасниці (Статут Організації Об'єднаних Націй, Заключний акт Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 року, Рамкова конвенція про захист національних меншин 1995 року)¹. У цій правовій позиції Суд не лише послався на важливі міжнародно-правові акти, а й надав своє тлумачення загальноновизнаному принципу суверенності і територіальної цілісності держави. Загальні принципи міжнародного права (норми *jus cogens*) мають імперативний характер, становлять правову основу системи сучасного права.

У Рішенні від 20 березня 2014 року № 3-рп/2014, вирішуючи питання про відповідність Конституції України Постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим «Про Декларацію про незалежність Автономної Республіки Крим і міста Севастополя» від 11 березня 2014 року, Суд дійшов висновку, що згідно із загальноновизнаними принципами і нормами міжнародного права народи мають право на самовизначення, яке не повинне тлумачитися як таке, що санкціонує або заохочує будь-які дії, які порушують чи підривають (повністю або частково) територіальну цілісність або політичну єдність суверенних і незалежних держав, які дотримуються принципу рівноправ'я та самовизначення народів і внаслідок цього мають уряди, які представляють інтереси всього народу на їх території без будь-яких відмінностей (Статут Організації Об'єднаних Націй, Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, від 24 жовтня 1970 року, Заключний акт Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 року)². У наведеній правовій позиції Суд виклав власне розуміння, тобто інтерпретував принцип рівноправ'я і самовизначення народів, який, на його думку, виключає «будь-які дії, що порушують або підривають (повністю або частково) територіальну цілісність або політичну єдність суверенних і незалежних держав». Далі Суд цілком обґрунтовано зробив висновок, що тільки законні уряди незалежних держав мають право представляти інтереси усього народу на їх території. Такі висновки не лише відповідають Конституції України, а й міжнародному праву, зокрема Статуту ООН. Саме тому, не будучи окремим народом (нацією) в сенсі

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями виконуючого обов'язки Президента України, Голови Верховної Ради України та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим «Про проведення загальнокримського референдуму» (справа про проведення місцевого референдуму в Автономній Республіці Крим) від 14 березня 2014 року № 2-рп/2014 // Вісник Конституційного Суду України. — 2014. — № 2. — С. 25–26.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням виконуючого обов'язки Президента України, Голови Верховної Ради України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим «Про Декларацію про незалежність Автономної Республіки Крим і міста Севастополя» від 20 березня 2014 року № 3-рп/2014 // Вісник Конституційного Суду України. — 2014. — № 2. — С. 41–42.

преамбули Конституції України («здійснення українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення»), пункту 2 статті 1 Статуту ООН (принцип рівноправ'я і самовизначення народів), населення Автономної Республіки Крим не має юридичного права на самовизначення, створення своєї держави, уряду і самостійне вирішення інших питань державного значення.

У цьому Рішенні Суд визнав неправомірність дій Верховної Ради Автономної Республіки Крим і юридичну нікчемність прийнятої нею Декларації про незалежність Автономної Республіки Крим і міста Севастополя з позиції міжнародного права, підтвердив територіальну цілісність України як єдиної, суверенної держави, непорушність її кордонів, принципів державного устрою, закріплених у статтях 1, 2 Конституції України.

Рішеннями від 14 березня 2014 року № 2-рп/2014 та від 20 березня 2014 року № 3-рп/2014 Суд не лише забезпечив верховенство Конституції України як Основного Закону держави, що має найвищу юридичну силу на всій її території, а й заклав правову базу вирішення питань про державний суверенітет і територіальну цілісність України, статус Автономної Республіки Крим як складової частини України в майбутньому. Водночас цими рішеннями Суд підтвердив відданість України основним цілям і принципам Статуту ООН, ідеалам миру і безпеки, вирішенню спірних питань виключно мирними, правовими засобами, що відповідає принципам правової, демократичної держави (стаття 1 Конституції України).

Як можна переконатися, залежно від суті і складності питань, що вирішуються Судом, він може вдаватися до тлумачення міжнародно-правових норм і навіть загальновизнаних принципів міжнародного права. Це дозволяє Суду приймати рішення не лише відповідно до Конституції України, а й із урахуванням міжнародного права, що підтверджує правильність прийнятих ним рішень і вироблених правових позицій та засвідчує узгодженість правової системи України з міжнародним правом¹.

Тлумачення права розглядається складовою частиною процесу застосування правових норм органами державної влади². Отже, якщо Суд застосовує норми міжнародного права для вирішення питань конституційного провадження, то цілком обґрунтованим є їх тлумачення. При цьому воно не є офіційним, оскільки відповідно до конституційних повноважень Суд дає офіційне тлумачення лише положень Конституції та законів України (стаття 150 Конституції України).

Правозастосовна практика Суду щодо норм міжнародного права, Конвенції та правових позицій ЄСПЛ у сфері прав людини сприяє забезпеченню принципу верховенства права і Конституції України як Основного Закону держави. І якщо застосування Конвенції та рішень ЄСПЛ охоплює сферу захисту прав і свобод людини, то застосування норм міжнародного права включає не лише статус особи в державі, а й інші аспекти соціального життя: інвестиційну діяльність і оподаткування іноземних підприємств, відмову держави від судового імунітету, державний суверенітет, територіальну цілісність тощо.

¹ Про теорію узгодження міжнародного та національного права див.: Буткевич В. Г. Соотношение внутригосударственного и международного права. — Киев : Вища школа, 1981. — 311 с.

² Недбайло П. Е. Применение советских правовых норм. — М. : Юрид. лит-ра, 1960. — С. 325.

Норми міжнародного права, прийняті міжнародними організаціями і визнані більшістю держав світу, мають універсальний характер. Тому цілком обґрунтовано, що у вирішенні питань конституційної юрисдикції норми міжнародного права виступають додатковими правовими аргументами, які використовує Суд. Він таким чином посилює авторитет своїх рішень і правових позицій. Застосування Судом положень міжнародних договорів, зокрема і міжнародно-правових актів, документів міжнародних організацій, Конвенції і правових позицій ЄСПЛ свідчить про те, що вони є додатковими, легальними й авторитетними джерелами конституційного права, які він використовує для вирішення завдань, що стоять перед ним як перед єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні.

Звернення Суду до норм міжнародного права за допомогою посилання і тлумачення здійснюється з метою посилення правової мотивації своїх рішень, що відповідають основному сенсу принципів і норм, закладених у Конституції України.

Отже, можна дійти висновку, що застосування Судом норм Конвенції, правових позицій ЄСПЛ та інших актів є важливим чинником впливу міжнародного права на конституційне правосуддя та розвиток правової системи України, що сприяє розвитку державного устрою на демократичних, соціальних і правових засадах. За предметом правового регулювання цей вплив охоплює сферу захисту прав і свобод людини, державний суверенітет, територіальну цілісність і єдність держави, правосуддя, боротьбу з корупцією, економічні взаємовідносини, питання місцевого самоврядування тощо.

Міжнародно-правові акти, рішення ЄСПЛ є важливими джерелами права України, а прийняття Судом своїх рішень відповідно до них сприяє формуванню принципів демократичної та правової держави. При цьому підвищується роль і авторитет самого міжнародного права, Конвенції і рішень ЄСПЛ. Застосовуючи міжнародне право у своїй практиці, Суд націлює національні суди на застосування норм законодавства України в системному зв'язку з міжнародним правом. Водночас це демонструє відкритість правової системи України, сприяє її інтеграції в європейський правовий простір.

Гультай М., Кияница И. Нормы международного права в практике Конституционного Суда Украины. Статья посвящена изучению применения норм международного права Конституционным Судом Украины. Подобная практика единственного органа конституционной юрисдикции в Украине свидетельствует о том, что международно-правовые акты являются источниками конституционного права.

Ключевые слова: применение норм международного права, международные и европейские стандарты, решения Конституционного Суда Украины, правовые позиции Европейского суда по правам человека, толкование, источник права.

Hultai M., Kyianytsia I. International law provisions in the jurisprudence of the Constitutional Court of Ukraine. The article is devoted to the research of application of the provisions of international law by the Constitutional Court of Ukraine. Jurisprudence of the Constitutional Court of Ukraine on applying the provisions of international law suggests that the international legal acts are the sources of law of the constitutional jurisdiction.

Key words: application of the provisions of international law, international and European standards, decisions of the Constitutional Court of Ukraine, legal positions of the European Court of Human Rights, interpretation, source of law.

Міське право як самоврядне право громади (на прикладі міста Львова)

В. Кіселичник

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національної академії прокуратури України

У статті досліджено еволюцію міського права на прикладі міста Львова. Розкрито природу, становлення, етапи розвитку, принципи, джерела (форми) та інститути міського права, його типовий для європейських міст характер. Проаналізовано розвиток міського права Львова від приватного (магдебурзького) до публічного (статутного) права.

Ключові слова: міське право, міське право Львова, міське громадянство, міська громада, самоврядування територіальної громади Львова, органи міського самоврядування.

Виокремлення у сучасній українській науці історії держави і права такого напрямку дослідження, як історія міського права, зумовлено не тільки пізнавальними потребами юридичної науки, а й практичними потребами розвитку місцевого самоврядування та муніципального права в Україні. Результати досліджень історії міського права не тільки довели його історичність, належність до правової традиції українського народу, а й стали основою для численних пропозицій з удосконалення муніципального законодавства, інституціоналізації місцевого самоврядування. Історія міського права виконує також особливу роль у європейській ідентифікації українців, оскільки міське (муніципальне) право є однією зі спільних цінностей європейців. Відомий австрійський історик А. Каппелер, розмірковуючи про Європу як спільноту цінностей, зазначає, що «про європеїзацію або вестернізацію України у цьому другому значенні можна казати стосовно XVI та першої половини XVII століття, коли через Польщу в Україні поширилися державні течії та інституції, які можна вважати основою європейських цінностей — право міського самоврядування, становий устрій, гуманізм і релігійна терпимість. Західні цінності в сьогоdnішньому розумінні досягли України в Австрійській конституційній державі»¹.

Європейська історіографія міського права надзвичайно багата. Цю проблему досліджували у різних площинах: як шляхом розвитку локальної історії (історії міського права окремих європейських міст), так і через написання історико-правових синтезів, які зазвичай аналізують розвиток міського права в окремій країні (Німеччині, Франції, Польщі тощо) чи претендують на історіософське осмислення міського права як соціального явища².

¹ Каппелер А. Історична спадщина України. Пласти та елементи : нарис // Українсько-австрійські зустрічі / А. Каппелер. — Л. : ВНТЛ ; Класика, 2011. — С. 69.

² Magdeburger Recht Hrsg. Von F. Ebel. Band II. — Köln ; Wien, 1989. — 333 s.; Kamińska K. Lokacje miast na prawie magdeburskim na ziemiach polskich do 1370 r. (studium historyczno prawne) / K. Kamińska. — Toruń : UMK, 1990. — 235 s.; Lück H. Magdeburger Recht in der Ukraine / H. Lück // Zeitschrift für Neuere Rechtsgeschichte (ZNR). — 1990. — № 12. — S. 113–126.

Подібною є і структура історико-правових знань про міське право в українській науці історії держави та права. До синтетичних праць з історії права України належать наукові розвідки Т. Гошко, П. Гуралю, М. Кобилецького¹. Проте акцент у цих працях в основному зроблено на період Середньовіччя. Новий час, коли відбулася трансформація міського права із приватного у публічне, залишається малодослідженим. У цьому контексті міське право окремих українських міст досліджували О. Головка, В. Величко, О. Ярмиш.

Розвиток концептуальних основ міського права свідчить, що на трансформацію наукових уявлень про нього вплинули ідеї природного права, громадянського суспільства, конституціоналізму, муніципальної влади. Отже, історичну сутність міського права можна повною мірою усвідомлювати лише на основі соціологічного праворозуміння та громадівської (громадської) теорії місцевого самоврядування.

Концептуальні підходи до дослідження історії міського права, попри всі їх відмінності, об'єднані принципом історизму. Саме із урахуванням принципу історизму відправним пунктом у теоретичному осмисленні природи міського права постала ідея про приватні та публічні його начала, про трансформацію приватного міського права у публічне муніципальне. Правотворчість у територіально обмеженому місті значною мірою впливала на мотивацію створення правових норм, їх форми та зміст. А формування міських правових норм було одним із вагомих внесків у розвиток європейської правової цивілізації.

Історико-правове дослідження міського права Львова трактує його історію як безперервний процес зміни та розвитку, виокремлюючи в еволюції цього правового явища низку якісно відмінних етапів, пов'язаних із переходом міського права з одного етапу в інший, визнає множинність форм та джерел міського права. Міське право Львова є важливою складовою історії міста, що підтверджує концепцію про місто як автономну корпорацію, відповідно до якої головна системоутворювальна ознака міста — громада². При цьому слід зазначити, що погляд на середньовічне місто як на корпорацію, тобто територіально та юридично організовану спільноту людей, є панівним у світовій історико-правовій науці. Природа таких корпорацій є складною і виявляється насамперед у відносинах з державою. Відомий теоретик місцевого самоврядування професор Ю. Панейко визначав зв'язок між державою та середньовічними містами так: «Громади управляли самі собою, виконуючи зверхні права, а у стосунку до держави або монарха визнавали засадничі тільки обов'язки, що виникали з договору або звичаю. Владі держави або монарха підлягали вони дуже малою мірою, визнаючи переважно судову зверхність монарха тільки у спірних справах... А деякі міста, наприклад у Південній Франції, аналогічно до іспанських міст,

¹ *Гошко Т.* Нариси з історії магдебурзького права в Україні XIV — поч. XVII ст. / Т. Гошко. — Л., 2002. — 255 с.; *Гураль П. Ф.* Територіальна громада в Україні: історико-правове дослідження / П. Ф. Гураль. — Л.: ЛьвДУВС; Край, 2008. — 468 с.; *Кобилецький М. М.* Магдебурзьке право в Україні (XIV — перша половина XIX ст.): історико-правове дослідження / М. М. Кобилецький. — Л.: ПАІС, 2008. — 406 с.

² *Вебер М.* Город / М. Вебер; пер. Б. Н. Попова. — Петербург: Наука и школа, 1923. — С. 14–15.

одержували привілеї консульських міст і перетворювалися на торговельні корпорації»¹.

Проте слід зазначити, що природне право громади на самоврядування у середньовічній Європі не було гарантовано державою, а його реалізація залежала від багатьох історичних обставин. Однак об'єктивний взаємозв'язок і взаємодія природного міського права та позитивного міського права на той час існували. Світоглядною основою цього зв'язку була впевненість середньовічної людини у божественній природі законів, їх незмінності та вічності. Особа чи спільнота людей доби Середньовіччя завжди апелювала до «старого доброго закону», до істинного «старого права». Право не створюється, а «віднаходить прихований», але вже існуючий закон.

Незаперечний авторитет «старого права», його принципова незмінність і була своєрідною гарантією реалізації права міської громади Львова на самоврядування. Середньовічна львівська громада як автономна самоврядна одиниця мала право ухвалювати правові акти для впорядкування суспільних відносин, що не були врегульовані писаним правом. І залежно від суб'єкта правотворчості й порядку ухвалення правові акти того часу поділялися на три види: правові акти, які приймала рада міста разом із бурмістром (*senatus consultum*); правові акти, які ухвалювалися спільно радою, лавою та «колегією сорока мужів» (*laudum*); вількири (*plebiscitum, wilkurh*) — правові акти, що їх ухвалювала міська рада спільно зі «станами і народами». Ці акти були обов'язковими для виконання, поширювалися на всіх осіб, які перебували в місті, мали відповідний термін дії. Вони регулювали діяльність органів міського самоврядування та організацію управління містом, встановлювали місцеві податки, правовий статус громадян міста, майнові відносини, захист міста від зовнішніх ворогів і внутрішніх заворушень.

Загалом правові акти громади та її органів становили значну частину позитивного міського права Львова часів Середньовіччя. Але це не впливало на їх другорядність порівняно зі «старим», найчастіше звичаєвим правом.

Саме міське право та нормотворча діяльність самоврядних органів громади означеного періоду забезпечували дві найважливіші функції історико-правового процесу її (громади) розвитку, а саме — формування громади як адміністративно-територіальної одиниці та становлення системи правового захисту у відносинах з державою (її органами), іншими містами, суспільними станами тощо.

Міське право Львова періоду Середньовіччя стало основою для єдності міської громади, визначальним фактором для добровільного об'єднання міщан у громаду, яка вже згодом перетворилася на юридичну спільноту, суб'єкт права. Основною метою громади (поряд із господарською та іншими функціями) стає захист своїх прав і привілеїв. Привілеї, які отримувала міська громада Львова у період Середньовіччя, ставали правовою цінністю, оскільки запобігали обмеженню свободи міських громадян, перетворенню їх на об'єкт державного пригнічення. У свідомості середньовічного мешканця Львова захист його прав та інтересів безпосередньо пов'язувався з правовим захистом міської громади. Одним із найвагоміших привілеїв, які отримали міщани Львова, був привілей на судову юрисдикцію міста, яким міська громада не тільки була фактично виведена з-під юрисдикції

¹ Панейко Ю. Теоретичні основи самоврядування / Ю. Панейко. — Мюнхен, 1963. — С. 19.

держави, а й ще була гарантована широка правова автономія, тобто правовий статус, відмінний від інших мешканців держави.

Сукупність привілеїв стали підґрунтям формування системи міського права Львова періоду Середньовіччя. Це забезпечило та зберегло його унікальність, відмінність від міського права інших європейських міст.

Із привілеями міста безпосередньо пов'язана інша правова цінність — громадянство міста. Тільки правовий зв'язок особи (міщанина) і міської громади, що був побудований передусім на спільності обов'язків громадян перед громадою, забезпечував доступ до користування певними правами та благами¹.

Право на міське громадянство у середньовічному Львові було визначальним для існування громади та її самоврядування. Саме у цей історичний період для означення правового зв'язку міщанина і громади використовується термін «львівське право»².

Еволюція інституту міського громадянства значною мірою стосувалася правового статусу громадян міста, меншою — порядку набуття та прийняття громадянства.

Винятковість правового статусу міських громад періоду Середньовіччя не тільки відрізняла їх від сучасних, початки яких закладені у XIX столітті, а й породжувала винятковість правового статусу міського громадянства, робила його відмінним від феодалів чи селян. «Міське повітря робить вільним», — саме це твердження стало наріжним каменем інституту міського громадянства у середньовічній Європі. Зрозуміло, що зміцнілі у XVIII — XIX століттях європейські держави не могли залишити за межами державного регулювання відносини міського громадянства. Процеси централізації неминуче призводили до необхідності забезпечення державою нормативної єдності права, підпорядкування міщан тим самим законам, що й інших громадян держави. Отже, інститут міського громадянства трансформується, втрачаючи визначальний вплив на всю систему самоврядування територіальної громади.

Пізніше Австрійська монархія адаптувала інститут міського громадянства до нових управлінських реалій, при цьому зберегла його історичну традиційну форму і використала революційний як для феодалізму зміст.

Правове регулювання міського громадянства у Львові у другій половині XIX — початку XX століття не позбавлене історичного досвіду, пропущеного через фільтр правової свідомості львівської громади. Це виявляється і в існуванні різних видів членства у громаді, й у вимогах до осіб, які набували громадянства, а також в існуванні плати за надання громадянства. Проте порівняння загального правового статусу мешканців Львова другої половини XIX — початку XX століття з правовим статусом львівських міщан періоду Середньовіччя дало змогу виявити принципові відмінності. Зокрема, правовий статус міщан Львова в означений період безпосередньо був пов'язаний із правовим статусом міської громади. Отже, права громадян — це, по суті, реалізація привілеїв, наданих міській громаді.

¹ Кіселичник В. П. Львівське міське право (друга половина XIII — початок XX ст.) : моногр. / В. П. Кіселичник. — Л. : ЛьвДУВС, 2011. — С. 183.

² Термін «львівське право» використовував і М. Владимирський-Буданов, наукові розвідки якого і започаткували сприйняття його як специфічного правового явища

Правовий статус мешканців Львова другої половини XIX — початку XX століття — це спеціальний правовий статус громадян Австро-Угорської монархії. Він полягав у тому, що мешканці Львова, крім загальних прав і обов'язків громадян держави, мали спеціальні права та обов'язки, пов'язані з місцем їх проживання та належністю до самоврядної громади. Отже, поняття «міське право» і «міське громадянство» у другій половині XIX століття вже не тотожні. Гарантії ж реалізації природних прав людини пов'язують не з феодалними привілеями, а з діяльністю людських спільнот — громад чи держави. Місто (міська громада) припиняє бути «міні-державою», «державою у державі», а стає спільнотою, корпорацією чи своєрідною юридичною особою, яка надає своїм мешканцям додаткові соціально-економічні права.

Наступність у розвитку інституту громадянства більш чітко простежується в обов'язках міщан, більшість із яких є спільними для всіх етапів історії міського права Львова.

Міське громадянство впродовж століть виконувало інтегруючу роль для громади, об'єднуючи зусилля людей в інтересах всіх і кожного. І саме ефективне функціонування такого правового інституту у другій половині XIX — початку XX століття — це доволі успішна спроба подолати суперечності між визначальним територіальним чинником формування громади та необхідністю залучення максимальної кількості міщан до участі у вирішенні її справ.

Гарантоване Австрійською державою право на самоврядування стало, зокрема, і результатом історичного розвитку міської громади, що був пов'язаний із процесами переходу від феодалної організації до індустріального суспільства.

Інтелектуальною основою цих процесів у Австрійській монархії була просвітницька ідеологія. Саме просвітництво декларувало ідеї природного права та підготувало ґрунт для проведення у XIX столітті в Австрії державно-правових реформ, пройнятих ідеями свободи індивіда та об'єднань людей. Однак ці реформи спрямовувалися на збереження суверенітету монарха в умовах переходу від абсолютної монархії до демократичної держави. Тому відбувався не процес визнання природного права громади на самоврядування, а октроювання (дарування) монархом цього права.

Бюрократичний раціоналізм австрійської політичної еліти обумовив природу права громади на самоврядування, зокрема, її інтересами та інтересами держави. Тому не випадково частина вчених того періоду висловлювала тезу про те, що не існує жодного правового положення, яке не було б зобов'язане за походженням певній меті, тобто практичному мотиву.

Отже, право громади на самоврядування розцінювалося як можливість реалізації її спільних інтересів. Тому декларування цього права спонукало громаду до усвідомлення пошуку таких спільних інтересів. Цей процес спричинив побудову самоврядування громади «знизу», відстоювання права на самоврядування перед державними органами. Саме у XIX столітті реалізується нове розуміння права громади на самоврядування. На противагу сильній тенденції ототожнення держави і суспільства формується думка про неідентичність держави і суспільства, про те, що суспільство формується, а держави створюються.

Ідея про громаду як самогенеруючу частину суспільства мала фундаментальне значення, що дало поштовх для створення певних принципів права громади.

Насамперед це принцип загальності, який передбачав, що кожна сформована громада мала право на самоврядування, і принцип невід'ємності, відповідно до якого жодна громада не могла бути позбавлена цього права. Отже, громада мала слугувати захистом від свавілля влади, надавати гарантії особистої свободи, формувати особливий вид публічної влади.

Таким чином, природне право громади на самоврядування, що є складовим елементом змісту міського права Львова, з часом набуло відповідної формально-юридичної (письмової) форми. Видозмінюючись, природне право майже повністю трансформувалося у позитивне міське право.

Розуміння міського права Львова як позитивного права постійно змінювалося, розвивалося та удосконалювалося. Деякі з джерел міського права, а разом із ними і уявлення про них, еволюціонувавши з середньовічних часів, збереглися у міському праві до початку XX століття, інші безслідно зникли. Аналізом цього процесу засвідчено, що стосовно джерел позитивного права необхідно керуватися тим, що у формально-юридичному аспекті такими є не тільки державна воля та відповідні їй інтереси, а й воля інших соціальних спільнот, зокрема територіальної громади, — «воля авторитетів того чи іншого суспільного середовища». По суті, міське право територіальної громади Львова формувалося не тільки на державній основі. Механізм узгодження волі держави та громади у нормах міського права був надзвичайно складний, і лише поступово він набуває форми нормотворчої діяльності громади та її самоврядних органів.

З другої половини XIX століття позитивне міське право Львова — це система правових норм, основною формою яких були правові акти органів міського самоврядування. Від інших правових актів, зокрема правових актів вищих органів державної влади, вони відрізнялися сферою врегульованих відносин, формою та обсягом, а також нормотворчою процедурою.

Аналіз нормотворчої діяльності міських самоврядних органів Львова дає змогу стверджувати, що саме з другої половини XIX століття вона набуває модерних рис, що підтверджують її певні, цілком порівнювані з сучасними, ознаки. По-перше, здійснення нормотворчої діяльності передбачало доволі широкий вибір правових форм ухвал, і не лише для вирішення конкретних проблем міської громади, а й з метою системного впорядкування самоврядних відносин. З огляду на це, зазначимо, що правові акти органів самоврядування були способом організації й оптимізації міського врядування. Відповідно, без перебільшення можна стверджувати про системність нормотворчої діяльності і, як результат, — формування системи міського права. Саме тому більшість норм міського права встановлювала та безпосередньо регулювала порядок управління (самоврядування) на рівні територіальної громади. Саме норми міського права створили правову основу для ефективної реалізації управлінського потенціалу самоврядних органів у різних сферах життя міської громади: економічній, соціальній, культурній. По-друге, у нормотворчій діяльності органів самоврядування Львова другої половини XIX — початку XX століття виразно простежуються певні стадії — підготовки, обговорення, прийняття та опублікування правового акта. Загалом культура нормотворчого процесу вдосконалювалась і наприкінці XIX століття досягла європейського рівня.

Водночас дослідження нормотворчої діяльності міських самоврядних органів Львова, з одного боку, конкретизувало межі та теорії самоврядування, з друго-

го — реальне самоврядування. Йдеться про те, що органи громади не володіли так званою «компетенцією встановлювати свою компетенцію», тому не могли самостійно встановлювати сферу своїх повноважень. Саме це й дає підстави вважати, що класична «громадська» (громадівська) теорія самоврядування насправді не була повною мірою втілена навіть у тих державах, у яких вона так чи інакше знайшла своє законодавче закріплення¹.

Проте значна частина норм міського права другої половини XIX — початку XX століття виходить від громади та уповноважених нею для правотворчості органів. Крім державного примусу, їх виконання забезпечувалося авторитетом громади, її економічним і соціальним впливом на міське життя. Без перебільшення можна стверджувати, що ці норми були історично першою формою реалізації суверенітету народу в умовах переходу від абсолютної монархії до ліберально-демократичної держави наприкінці XIX — початку XX століття. Причому йдеться про перехідну модель, яка зберігає суверенітет монарха, наприклад, у його незаперечному праві затверджувати норми статуту, тим самим надаючи їм чинності². З моменту набрання чинності статутом Львова 1870 року його правові норми набувають загальнообов'язковості та гарантованості з боку держави.

Таким чином, міське право Львова як позитивне право, система правових норм мало не тільки загальні ознаки і риси, а й конкретні, специфічні особливості, характерні для нього на різних етапах становлення та розвитку.

Міське право, таким чином, розділяє та поєднує дві історичні епохи в історії Львова, і є критерієм багатьох наукових класифікацій та періодизацій історії міської громади, зокрема самоврядування. Однак жодну з історичних схем чи періодизацій не можна механічно застосувати для дослідження цього правового феномену. У розвитку міського права Львова означеного періоду необхідно виокремити два найважливіші етапи (цикли): львівського міського права сім'ї магдебурзького права (XIV–XVIII) та статутного (друга половина XIX — початок XX століття) права. Ці цикли історично пов'язані як «попередній» і «наступний», проте вони настільки відмінні, що їх вивчення порушує питання про наступність і безперервність в історії міського права Львова.

Міське (магдебурзьке) право періоду Середньовіччя було приватним і ґрунтувалося на основних правах, які виборювали середньовічні міста, зокрема Львів, — право на незалежність та гарантії реалізації своїх прав, здійснення юрисдикції над своєю територією і усіма особами та речами, що перебували в її межах, право на індивідуальну або колективну самооборону у разі озброєного нападу.

Статутне міське право другої половини XIX — початку XX століття — це публічне право, яке ґрунтувалося на засадах австрійського конституційного права, входило до системи права Австро-Угорщини і регулювало відносини публічного характеру. Тому наступність описаних у статті двох етапів (циклів) історії міського права Львова в основному виявляється не у нормах, а у природному праві громади на самоврядування, в історико-правовій свідомості мешканців Львова, в окре-

¹ Кіселичник В. П. Львівське міське право (друга половина XIII — початок XX ст.) : моногр. / В. П. Кіселичник. — Л. : ЛьвДУВС, 2011. — С. 243.

² 14 жовтня 1870 року міська громада Львова отримала статут на самоврядування // Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z wielkiem Księstwem Krakowskem. — Rok 1870. — Część XXII. — № 79.

мих принципах міського права, у певних правових конструкціях та історико-правових символах.

Аналіз двох основних циклів міського права Львова підтверджує думку, що самоврядування завжди в тій чи іншій формі супроводжувало існування і функціонування львівської міської громади. Поступовий розвиток міської громади забезпечував формування традиції міського права, яка у Середньовіччі була складовою західної традиції приватного права, а у другій половині XIX — початку XX століття трансформувалася у традицію міського публічного права. Трансформація міського права засвідчила історичний перехід від громади як певної спілки, корпорації, що мала договірний характер, до громади як складової територіальної організації держави. Внаслідок цього переходу самоврядна влада стає публічною, проте відрізняється від публічної державної влади істотними демократичними традиціями.

Становлення місцевого самоврядування в Україні на зламі XX і XXI століть показало, що є багато такого, чого ми повинні навчитися з історії міського права. Безумовно, будь-який досвід, накопичений в іншому історичному, соціальному, культурному середовищі, необхідно пропускати через «науковий фільтр» для формування вітчизняної моделі місцевої демократії та розвитку муніципального права.

Киселичник В. Городское право как самоуправленческое право громады (на примере города Львова). В статье исследована эволюция городского права на примере города Львова. Раскрыта природа, становление, этапы развития, принципы, источники (формы) и институты городского права, типичные для европейских городов признаки права. Проанализировано развитие городского права Львова от частного (магдебургского) до публичного (уставного) права.

Ключевые слова: городское право, городское право Львова, городское гражданство, городская громада, самоуправление территориальной громады Львова, органы городского самоуправления.

Kiselychnyk V. Municipal law as a self-governing community right (on the example of the city of Lviv). The evolution of Municipal Law on the example of Lviv municipal law is researched in the article. The author pays close attention to the nature, foundation, stages of development, principals, sources (forms) and institutes of Municipal Law, its typical European city character. The evolution of the town legislation of Lviv has been traced as spanning from private (magdeburg) to public (statutory) legislature.

Key words: municipal law, Lviv municipal law, city community, self-governing of the territorial community of Lviv, bodies of self-governing.

Огляд круглого столу

«Правові позиції Конституційного Суду України: правова природа, поняття та розвиток»

16 жовтня 2014 року Конституційний Суд України відзначив 18-ту річницю своєї діяльності. З такої нагоди цього дня у Конституційному Суді України відбувся круглий стіл на тему «Правові позиції Конституційного Суду України: правова природа, поняття та розвиток».

У заході взяли участь судді Конституційного Суду України, судді Конституційного Суду України у відставці та працівники Суду.

Відкрив зібрання доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, Голова Конституційного Суду України **Ю. Баулін** привітаннями з нагоди річниці та словами подяки за участь у круглому столі. Ю. Баулін зазначив, що така зустріч є унікальною можливістю для відвертої розмови між суддями Конституційного Суду України різних скликань, поєднання досвіду та практики здійснення конституційного правосуддя.

Голова Конституційного Суду України пояснив, що тема круглого столу обрана не випадково, оскільки питання визначення правової природи, поняття та розвитку правових позицій Конституційного Суду України є досить важливими й актуальними. І хоча закон не має визначення «правова позиція Конституційного Суду України», однак Суд у кожному своєму рішенні чи ухвалі про відмову у відкритті конституційного провадження називає і посилається на ту чи іншу правову позицію Конституційного Суду України, висловлену в його актах.

Ю. Баулін зазначив, що незважаючи на значну кількість наукових статей і публікацій, присвячених правовим позиціям органу конституційної юрисдикції як правовому феномену, на сьогодні відсутнє єдине розуміння правової природи, змісту, юридичної сили, місця та ролі правових позицій конституційних судів у системі права та у правозастосуванні. Багатоманітність думок і формулювань свідчить, що правові позиції — явище неординарне, оскільки, незважаючи на відсутність законодавчого визначення, воно регулярно застосовується як Конституційним Судом України при посиланні на його попередні акти, так і судами загальної юрисдикції, а також науковцями. Враховуючи те, що Суд є колегіальним органом, по суті, йдеться про його правовий досвід, що виникає у відповідь на правові запитання, поставлені суб'єктами подань та звернень, і цей досвід відіграє роль групового правового світогляду.

Дослідження феномену правових позицій Конституційного Суду України було б неповним без дослідження ще одного питання — можливості їх перегляду, уточнення або змінення, наголосив доповідач. З одного боку, орган конституційної юрисдикції намагається дотримуватися своїх попередніх висновків (позицій), а з другого — він їх розвиває, якщо старі правові позиції не відповідають сучасному розумінню правових явищ.

Конституція України та Закон України «Про Конституційний Суд України» не передбачають можливості перегляду чи зміни правової позиції. Як слушно зауважує П. Ткачук, у виняткових випадках заради врахування реалій життя при прийнятті нових рішень Конституційний Суд України повинен мати право відійти від

своїєї попередньої правової позиції. Крім того, Конституційний Суд України може і повинен розвивати й збагачувати у смисловому та змістовому плані попередні правові позиції.

Ю. Баулін зауважив, що перегляд правової позиції не означає перегляду рішення, у якому її було сформульовано, тому він відрізняє рішення Конституційного Суду від правових позицій, викладених у цих рішеннях.

Деякі вітчизняні конституціоналісти, досліджуючи порушене питання, нерідко посилаються на статтю 68 Закону України «Про Конституційний Суд України» як на законодавчо визначену підставу для такого перегляду. З цим доповідач не погодився, обґрунтувавши свою позицію тим, що за цією статтею закону Конституційний Суд України «відкриває нове провадження у справі при виявленні нових обставин по справі, які не були предметом його розгляду, але які існували на час розгляду і прийняття рішення або дачі висновку в справі».

Голова Конституційного Суду України додав, що в зазначеній статті закону йдеться не про перегляд або скасування раніше ухваленого рішення чи сформульованих у ньому правових позицій, а про відкриття нового конституційного провадження за умови виявлення нових обставин. Це, на його думку, означає, що орган конституційної юрисдикції у таких випадках, по суті, започатковує процедуру розгляду іншої справи, в якій він може ухвалити відповідне рішення, але не переглянути або скасувати попереднє.

На завершення Ю. Баулін підкреслив, що визначення поняття та видів правових позицій Конституційного Суду України має безпосередньо практичне значення: в Управлінні правової експертизи готується кодифікатор правових позицій і, більше того, О. Святоцький пропонує видавати періодичне видання, присвячене правовим позиціям Конституційного Суду України.

Голова Конституційного Суду України запросив учасників круглого столу до обговорення зазначених питань та висловив сподівання, що результати дискусії сприятимуть подальшому розвитку розуміння правових позицій Конституційного Суду України та їх використання.

На початку своєї доповіді доктор юридичних наук, суддя Конституційного Суду України **І. Сліденко** зауважив, що він не є прихильником концепції «правові позиції», тому використовуватиме це словосполучення лише як робочу гіпотезу, котра потребує доведення її права на існування.

Суддя висловив переконання, що концепція «правова позиція конституційного суду» є проблемою, характерною для правової системи Російської Федерації, зважаючи на нормативне закріплення такої конструкції в законодавстві цієї держави. Він порушив питання, наскільки і в якому контексті цей термін можна застосовувати в Україні, адже це нагадує фантом, а точніше — Снарка з відомої поеми Л. Керрола. Адже мало хто на сьогодні може сказати точно, що це: абстракція чи конкретно-функціональний концепт, явище? Деякі дослідники ведуть мову про правову позицію як феномен. Однак феномен як категорія пояснює все і не пояснює нічого. Знову ж таки, якої якості цей феномен — питання відкрите.

На думку доповідача, західна наука права не оперує поняттям «правова позиція». При розгляді й аналізі відповідної діяльності органів конституційного контролю йдеться про практику такого органу, що відображається в його актах, якщо йдеться про європейську модель. Загальне право використовує категорію «пре-

цедент». Як свідчить історичний аспект дослідження цього питання, саме обраний спосіб її локалізації, коли через специфічне розуміння діяльності органу конституційного контролю в законодавстві застосовувалася пряма аналогія, врешті-решт, спричинив проблеми у розумінні категорії «правова позиція», від її визначення до різних аспектів позиціонування.

Адекватне вирішення проблематики терміна «правова позиція», зауважив І Сліденко, лежить у площині дослідження трьох взаємопов'язаних елементів: генези, природи та практичного застосування. У свою чергу, дослідження генези повинне охоплювати два паралельні напрями: генезу терміна та генезу явища як втілення певної об'єктивної реальності.

І. Сліденко констатував, що вперше термін «правова позиція» з'явився в російському законодавстві в 1991 році одночасно із заснуванням Конституційного Суду Російської Федерації. У Федеральному законі «Про Конституційний Суд Російської Федерації» йшлося про те, що його рішення виражають правову позицію суддів, вільну від міркувань практичної необхідності та політичних схильностей. У рішеннях цього Суду термін з'явився у 1995 році, однак жодної доктринальної бази стосовно нього не існувало. Зазначений закон містить посилання на «правові позиції» в контексті визначення сутності рішень та особливостей їх прийняття. Провівши аналіз динаміки уявлень про правову позицію в Російській Федерації з моменту її появи, доповідач дійшов висновку, що законодавець цієї держави застосував пряму аналогію, запроваджуючи інститут, характерний для судів загальної юрисдикції, у сферу дії конституційного контролю. Причиною такого рішення І. Сліденко назвав необхідність віднесення Конституційного Суду Російської Федерації до судової системи, зокрема шляхом уніфікації термінології.

В Україні, як зауважив суддя, відбулося некритичне запозичення правової конструкції, характерної для іншої правової системи, з іншим позиціонуванням конституційного контролю в механізмі реалізації державної влади. Причому в Україні немає ні її нормативного закріплення, ні адекватного доктринального обґрунтування. Фактично, потенціальний інститут конституційного права функціонує у вигляді звичаю. На зауваження, що, наприклад, термін «прецедент» теж не має нормативного визначення, але це не заважає застосовувати його вже вісім століть, І. Сліденко відповів, що правова система України належить до романо-германської сім'ї, де за незначними винятками існує лише те, що визначено законодавцем у певних нормативних межах. Використання таких термінів, у принципі, те саме, що і використання у правовій системі України конструкцій типу *«hue and cry»* або *«obiter dictum»*. Суддя назвав прикритим той факт, що деякі дослідники фактично ставлять знак рівності між останнім і правовою позицією, не розуміючи або не бажаючи розуміти очевидної різниці між цими явищами.

Далі І. Сліденко зупинився на суті другого терміна. Генеза явища «правова позиція» тісно пов'язана з природою конституційного контролю, його спеціальних органів та їх актів. Власне, природа правової позиції є наслідком реалізації функції конституційного контролю та корелює до природи актів спеціальних органів конституційного контролю. Зважаючи на функціональні характеристики конституційного контролю, правова позиція є чимось середнім між прецедентною практикою судів загального права та судовою практикою європейських судів загальної юрисдикції, що відображено у природі спеціальних органів конституційного

контролю. З цього погляду можна відокремити інструментально-технологічний аспект проблематики, де правова позиція — це певна модель вирішення конфлікту за допомогою суми аргументів для обґрунтування рішення. По суті, з погляду технології прийняття рішень органами конституційного контролю правова позиція є нічим іншим, як сумою правових позицій членів цього органу, що відобразилися в консолідованому акті такого органу. Суддя також звернув увагу на сутнісний аспект цієї проблеми, який полягає у тому, що таке вирішення конфлікту потребує казуального тлумачення норм конституції та/або закону. Тобто правова позиція є нічим іншим, як казуальним тлумаченням.

Ну і, нарешті, сфера застосування правової позиції порушує питання в контексті статичності/динамічності, а отже, мотивацію для зміни відповідної практики та проблему нормативності. Суддя розглянув ці аспекти детальніше. Дослідники, розглядаючи проблематику правової позиції, найчастіше вдаються до аналогії з категорією «*obiter dictum*». Остання, як відомо, є частиною судового рішення в загальному праві, яка, власне, і використовується як правова норма, тобто є прецедентом. Очевидно, що між цими категоріями багато спільного, оскільки йдеться про застосування аналогічної функції до вирішення аналогічних проблем. Не слід забувати, що будь-якому органу, який здійснює судову владу іманентно, належать дві функції — юрисдикційна та контрольна. Однак якщо для загальних судів контроль — допоміжна функція, то для спеціальних органів конституційного контролю — єдина. Якщо прецедент використовується в ролі правової норми для необмеженого кола випадків та вирішення конфліктів за допомогою судів відповідно до їх юрисдикції, то правова позиція є наслідком тлумачення конституційної норми для вирішення правового конфлікту вищого порядку. Прецедент існує в системі ієрархії судів, а правова позиція має значення лише для спеціального органу конституційного контролю, та й то не завжди. Так, їх можна систематизувати, узагальнювати, однак практичне значення вони мають лише для органу, який їх створив. Власне, аналогія до прецеденту зумовила розгляд терміна «правова позиція» як окремого і навіть самостійного елемента. Наскільки такий підхід є правильним — питання відкрите.

Механізм появи правової позиції у спеціальному органі конституційного контролю в чомусь нагадує аналогічну конструкцію в судах загальної юрисдикції. Однак якщо такий суд використовує готову норму легіслатури для вирішення правового конфлікту, то в конституційному контролі використовують норми конституції, наділяючи їх відповідним, необхідним для конкретного випадку сенсом.

Якщо розглядати правову позицію з погляду певного технологічного концепту, то стає очевидною її неспівмірність із рішенням спеціального органу конституційного контролю. Співвідношення цих категорій відбувається в системі форми і змісту. Однак, як зауважив І. Сліденко, не весь зміст рішення містить правову позицію, а лише та його частина, яка дозволила вирішити конфлікт. Суддя підсумував, що правову позицію слід розглядати в органічній єдності мотивації та висновку. При цьому, додав доповідач, надалі в аналогічних ситуаціях може використовуватися повна аргументація або лише її частина. Виникає запитання, чи можна використовувати комбінацію правових позицій для вирішення конкретного конфлікту? І. Сліденко дає ствердну відповідь і вважає, що така комбінація, як правило, породжує нову правову реальність і новий спосіб вирішення конфлікту.

Суддя доходить висновку, що правова позиція є нічим іншим, як певною логічною структурою, заснованою на правових аргументах, сумою таких аргументів, яких бажано дотримуватись у майбутньому. При цьому така структура повинна відзначатися концептуальною послідовністю та доктринальною і логічною несуперечливістю. З погляду сутності — це казуальна інтерпретація.

І. Сліденко зауважив, що таке розуміння правової позиції не суперечить філософському розумінню позиції як системи (структури) в певному співвідношенні, що має характер базису.

Суддя виокремив фактори впливу на правову позицію. Він констатував, що вирішальним чинником її появи та формування є доктринальний світогляд членів спеціального органу конституційного контролю. Перевага нормативного або природно-правового чи соціологічного світогляду матиме принципово різні результати в контексті правової аргументації та певною мірою логічного вибудовування. Серед інших факторів доповідач назвав, зокрема, позиції експертів, роз'яснення сторін, вплив політичних чинників тощо. З такого погляду правова позиція — це завжди форма вираження певної ідеї (не слід забувати, що тлумач може наділяти сенсом конституційну норму, до того ж нерідко прямо протилежним стосовно одного й того самого об'єкта). І. Сліденко підсумував, що правова позиція має відверто телеологічний характер. Він звернув увагу на той факт, що таке розуміння правової позиції має наслідком віднесення інституту окремої думки до особливої форми правової позиції. У цьому контексті вона може продовжувати аргументацію рішення або навпаки, заперечувати її.

Чи не найбільш дискусійним питанням проблематики правової позиції суддя назвав можливість її зміни в майбутньому. На його думку, ця проблема має вирішення в контексті парадоксу сталості/мінливості конституції, коли ідеальна конституція мало змінює форму для забезпечення правової стабільності, однак поступово змінює суть, зважаючи на значну динаміку держави та соціуму. Очевидно, що спеціальний орган конституційного контролю не зобов'язаний дотримуватися власної попередньої аргументації. Аргументація типу «аналогічні справи повинні вирішуватися аналогічно» характерна для загального права. Однак для уникнення звинувачень щодо відсутності логіки взагалі та правової зокрема необхідно завжди мотивувати відхід від попередніх висновків і суджень.

І. Сліденко висловив свою думку стосовно того, чи є правова позиція джерелом права. Передусім він зазначив, що під джерелами права в широкому сенсі розуміються форми його вираження. З точки зору романо-германської сім'ї, системоутворюючими факторами для формування джерел права виступають розуміння правової норми як норми, створеної легіслатурою, закон як акт вищої юридичної сили та ієрархія джерел права. На думку доповідача, не зовсім правильним методологічним підходом є виокремлення власне правової позиції за аналогією із прецедентом як окремого джерела права в ієрархії існуючих джерел. У контексті романо-германського права можна вести дискусію щодо характеру актів органів конституційного контролю як джерел права, однак виокремлення правової позиції навряд чи має якусь розумну перспективу.

Іншим аспектом, що містить можливість віднесення правових позицій до джерел права, суддя називає проблему їх евентуальної нормативності. Він зазначив, що нормативність має мінімально необхідний набір елементів. Природа актів

спеціальних органів конституційного контролю чітко вказує на те, що вони мають виключно правозастосовний характер. Будь-який із таких органів творить право лише в негативному контексті, а інтерпретація конституції не може виходити за межі її норм.

На запитання доктора юридичних наук, професора, академіка НАПрН України, судді Конституційного Суду України у відставці **М. Костицького** стосовно інтеграції двох європейських правових систем і якими бачить доповідач рішення європейських судів у такому контексті, та чи будуть вони джерелами права, І. Сліденко відповів, що стосовно Страсбурзького суду жодних проблем, на його думку, з цим немає. Це типовий прецедентний суд, який нічим не відрізняється від Суду Корони, наприклад. Він не мав іншого виходу, як творити прецедент, оскільки на момент заснування не було правових норм, на які можна було б спиратися. Знову ж таки, європейська практика останнього століття, особливо французька і німецька, відійшла від чіткого розуміння однозначного застосування норм легіслатури і пішла далі в аспекті суддівської правотворчості. Але в будь-якому випадку, якщо ми говоримо про доктринальну основу сучасних судів (національних), йдеться про використання норм легіслатури. Звичайно, суд загальної юрисдикції, коли використовує правову норму, вкладає в неї певний сенс. Однак він, знову ж таки, не може вийти за межі цієї норми.

Що стосується співвідношення наднаціональних органів, міжнародних органів і органів національної юрисдикції — тут є проблема. На сьогодні вона не має фактичного позитивного вирішення у плані існування національної держави і наднаціональних інститутів. Тобто буде певна взаємодія, але вона, на думку І. Сліденка, відбуватиметься лише на рівні принципів.

Суддя Конституційного Суду України **С. Шевчук** поставив уточнююче запитання, чи й справді правова позиція не створює для доповідача певну нормативну реальність і є чимось на зразок *obiter dictum*.

І. Сліденко відповів, що йдеться, швидше за все, про етичні аспекти проблеми, і він як науковець застосовує розумні підходи для вирішення проблематики в такій надзвичайно конфліктній темі.

На думку судді, між загальним і романо-германським правом мало спільного. Це дві абсолютно різні правові системи, різні підходи, різне розуміння базових категорій, використання аналогій, у чому він вкотре переконався на засіданнях Конституційного Суду України. Йдеться про прецедент, а в Європі він не є джерелом права.

Доповідач зауважив, що застосував, звичайно, певний суб'єктивізм, говорячи про правову позицію як про фантом або про Снарка. Тобто так, Конституційний Суд України власною практикою це фактично запровадив, однак на сьогодні нема достеменного розуміння її природи. У будь-якому випадку, — підсумував І. Сліденко, — це вже не нормативізм, це стан правової науки і стан правової доктрини.

Щодо доктринального обґрунтування правових явищ двох думок бути не може, заявив суддя. Він визнав, що така дискусія має дещо провокативний характер.

На переконання І. Сліденка, немає серйозних причин для того, щоб Конституційний Суд України відмовився від застосування правової позиції у своїх рішеннях та ухвалах.

На запитання судді Конституційного Суду України у відставці **Л. Малинникової**, як, на думку доповідача, Конституційний Суд України повинен у своїх рішеннях враховувати власні ж позиції, якщо спірний нормативний акт уже був предметом розгляду в Суді, але з моменту першого рішення об'єктивно зазнав змін, І. Сліденко повторив, що Суд ні формально, ні доктринально жодним чином не зв'язаний своїми рішеннями.

І це є прийнятним, на підтвердження чого він навів історичний факт. У 1965 році Апеляційний комітет палати лордів, формально найвища судова інстанція Великої Британії, яка забезпечує стабільність прецеденту як такого, відмовилася від правила *stare decisis* — правила, відповідно до якого функціонує прецедент. Фактично цим підірвали саме розуміння правового прецеденту. Тобто Апеляційний комітет вирішив переглянути свої попередні рішення в аналогічних справах. Це у Великій Британії, наголосив суддя, де правовий прецедент є основою правової системи. Він зауважив, що у державах загального права використовується тільки та норма легіслатури, яка пройшла через судову практику, інші ж норми, фактично створені законодавством, є мертвими.

І. Сліденко пояснив свою позицію. Фактично, Україна жила з чотирма конституціями, і кожна Конституція вносила певний дисбаланс, зокрема і в функціонування Конституційного Суду України. І він повинен був враховувати існуючу Конституцію і законодавство. Суддя назвав Конституційний Суд України не тільки правовим, а й політичним органом, який повинен враховувати політичний ефект від своїх рішень.

Така відповідь викликала нові запитання. Зокрема, **В. Кампо** поцікавився, що характеризує Конституційний Суд України як політичний орган і як він може передбачати політичні наслідки?

На думку І. Сліденка, ні принципи формування Суду, ні суб'єктивні аспекти жодним чином не впливають на політичну сутність Конституційного Суду України. Єдине, що визначає його політичну складову — це предмет розгляду Конституційного Суду України. Будь-яке його рішення прив'язане до Конституції, і ніхто не заперечуватиме, що Конституція — це політико-правовий документ. Останні півроку всі були свідками рішень, які Конституційний Суд України приймав із політичних питань.

Стосовно питання, наскільки він повинен передбачати політичні наслідки, суддя відповів, що одна з основних функцій Конституційного Суду України при прийнятті будь-якого рішення — це прогностична. Судді повинні прогнозувати, які наслідки матиме рішення для правової системи взагалі і для Конституції зокрема, в тому числі і в політичному сенсі.

Після жвавого обговорення доповіді І. Сліденка Голова Конституційного Суду України Ю. Баулін запросив до виступу доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента НАПрН України, суддю Конституційного Суду України у відставці **М. Козюбру**, який також визнав, що тема досить складна й актуальна. Він не погодився з деякими думками І. Сліденка, однак подякував за окремі з них, які визнав вартими подальшого осмислення. Зокрема, суддя підтримав ідею, що концепція правової позиції конституційного суду певною мірою вразлива і не є характерною для континентальної Європи.

М. Козюбра не погодився з певною категоричністю деяких позицій щодо правотворчої діяльності суду. На його думку, в цьому питанні є елементи ортодок-

сального позитивізму. Як приклад, він згадав про Федеральний Конституційний Суд Німеччини, де не заперечується привнесення справді нового, конструктивного, застосовуються терміни «добудова права», «розвиток права».

Також він заперечив той факт, що в континентальній правовій системі зовсім не діє відомий принцип аналогії. Цей принцип існує і в англосаксонській правовій системі, на підтвердження чого навів уже згадувану у попередніх виступах справу стосовно сегрегації. Справді, зміни, що відбулися упродовж багатьох років, вплинули на зміну позиції Верховного Суду Сполучених Штатів Америки.

М. Козюбра підтвердив, що питань для дискусії є чимало. Стосовно термінології він зазначив, що для нашої правової системи притаманна та, яка вживається переважно в континентальній правовій сім'ї, — «усталена судова практика», «усталена практика Конституційного Суду України», а термін «позиція», справді, запозичений із Росії.

Професор М. Козюбра детально розглянув питання, пов'язані зі зміною цієї позиції. Розглядаючи справу про виборчу систему, Конституційний Суд України обрав позицію, за якою встановлення певного виборчого бар'єру є предметом не стільки юридичної, скільки політичної доцільності. Він нагадав, що тоді цей бар'єр становив чотири відсотки. Але чи ця позиція Конституційного Суду України має бути незмінною? Очевидно, ні, як зауважив доповідач, і пояснив, що деякі пропозиції народних депутатів стосовно підвищення бар'єру для блоків і збереження того самого бар'єру для партій призвели б до того, що значна частина виборців буде позбавлена своїх представників у парламенті. У Польщі, навів приклад М. Козюбра, коли встановили восьмивідсотковий бар'єр для блоків і п'ятивідсотковий для партій, таких виборців виявилось 35 %. Доповідач поставив присутнім риторичне запитання: це політична чи юридична проблема, коли така кількість людей позбавлена реалізації свого права?

М. Козюбра, таким чином, підтримав можливість зміни позиції, але заперечив застосування терміна «перегляд», оскільки він не є результатом динамічного тлумачення. Він вкотре наголосив, що порушення цього питання є доречним і вчасним, та висловив сподівання на його предметніше і детальніше обговорення на подібних заходах.

Дещо іншу думку висловив кандидат юридичних наук, суддя Конституційного Суду України у відставці **Д. Лилак**, який вважає, що термінологічне словосполучення «правова позиція» вже стало явищем нашої правової системи. І це поняття, на його переконання, завжди сприймалося так: стояти на вирішеному. До попередніх доповідей він висловив зауваження, що упускається один важливий момент: ніхто не пов'язував цей термін із таким поняттям, як преюдиціальність рішень Конституційного Суду України. Він запропонував зіставити ці два поняття. Під правовою позицією, на його думку, мається на увазі те, що «висловлено» в актах Конституційного Суду України (рішеннях, висновках тощо).

Закон про Конституційний Суд містить положення про преюдиціальність його рішень. Д. Лилак звернув увагу на те, що Цивільний процесуальний, Господарський процесуальний, Кримінальний процесуальний та інші кодекси містять прямі норми, які говорять про те, що за наявності рішення Конституційного Суду України загальні суди переглядають свої рішення, якщо їхні позиції відрізняються від позиції останнього. Йдеться про те, що правові позиції Конституційного Суду

України мають зовнішній вплив на практику судів загальної юрисдикції. І тому, як підсумував Д. Лилак, питання його правових позицій слід розглядати крізь призму преюдиціальності, тоді з'ясується, наскільки фантомними є його позиції.

Кандидат юридичних наук, доктор права, суддя Конституційного Суду України **П. Стецюк** зауважив, що йдеться про правові позиції, умовно кажучи, як про правове явище. Водночас будь-яке правове явище для свого функціонування й існування взагалі мусить мати відповідне підґрунтя, фундамент. Якщо перенести цю проблему в матеріально-просторовий вимір, то мінімум три крапки повинні існувати, які мали б утримувати це правове явище. Такими трьома крапками, якщо перефразувати слова І. Сліденка, на думку П. Стецюка, є теоретико-правове обґрунтування явища, нормативно-правове обґрунтування, тобто відповідна норма, і практика застосування. Як мінімум ця «тринога» мусить існувати для будь-якого правового явища. Якщо щось випадає, його просто не існує, додав суддя.

П. Стецюк погодився з колегами в тому, що теоретико-правового обґрунтування немає. Ні в Конституції, ні в базовому законі про явище правових позицій не йдеться, практика застосування не витримала перевірки часом.

Тому тези І. Сліденка, на думку П. Стецюка, мають право не тільки на життя, а й на обговорення й усвідомлення. Першим кроком вирішення цієї проблеми суддя визначив появу відповідної правової норми, правової основи.

До такої потрібної основи піраміди М. Костицький додав четвертий аспект – світоглядний, або філософський. Адже рішення Конституційного Суду України, на його думку, базуються не тільки на теоретико-правових, догматичних і схоластичних конструкціях, а й на світоглядних, філософсько-правових, де право і верховенство права є абсолютно не тим, чим є верховенство Конституції або закону.

М. Костицький відніс рішення Конституційного Суду України до джерел права, обґрунтувавши це тим, що ми живемо в період великого синтезу. Синтезується все знання, як було колись, 27 століть тому. Філософія була всім: математикою, фізикою, хімією, юриспруденцією. Тепер знову відбувається великий синтез знання. Але юриспруденція — це найбільш консервативна сфера знання і людської діяльності, і в ній цей синтез іде повільніше. Поєднуються дві правові системи: континентальна й англосаксонська, результати чого можна бачити в європейських структурах.

Проявом такого синтезу М. Костицький назвав рішення Конституційного Суду України, які мають, з одного боку, характер судових рішень (інколи у дуже конкретних справах і щодо конкретних фізичних чи юридичних осіб), а з другого — є судовими прецедентами і джерелом права. Очевидно, що за такого підходу має значення не лише резолютивна, а й мотивувальна частина рішення, в якій відображається правова позиція суду.

Суддя Конституційного Суду України у відставці **І. Домбровський** зауважив, що в обговорюваній темі пропущено одне слово. Йшлося про правову природу, поняття і розвиток, але найважливішого слова — «застосування» не звучало. Тих, хто звертається до Конституційного Суду України, — пояснив він, — цікавить резолютивна частина. Для них не стільки потрібна описова і мотивувальна частини, скільки результат, який міститься в резолютивній частині. І. Домбровський

закликав до обережного формування правових позицій, особливо в ухвалах, підтвердивши це народною мудрістю: «Що написано пером, того не вирубаєш топором».

Доктор юридичних наук, професор, суддя Конституційного Суду України **М. Мельник** зупинився на декількох тезах, які звучали у доповіді І. Сліденка та під час її обговорення. Перша стосувалася того, що правові позиції Конституційного Суду України можуть змінюватися (відповідно до реалій життя), а його рішення — ні. На думку судді, ця теза є дискусійною в аспекті органічного взаємозв'язку між правовою позицією та рішенням Суду. Він пояснив, що правова позиція є нічим іншим, як аргументом (їх сукупністю) і слугує для правового обґрунтування рішення Конституційного Суду України. По суті, правові позиції, які формулюються або використовуються у мотивувальній частині рішення, є правовим фундаментом цього рішення. Отже, при істотній зміні правової позиції може відбутися руйнація «фундаменту» рішення. Тоді юридична надбудова (рішення) «встояти» не може (щонайменше сумнівною стає його правова обґрунтованість). Формально рішення може залишитися незмінним (бо є остаточним). Але без правових позицій (аргументів) воно стає «голим» — юридично необґрунтованим. За таких обставин втрачається його правова цінність. Тому при зміні правових позицій, підсумував М. Мельник, може виникати більш фундаментальне питання — щодо правильності судового рішення.

Друга теза пов'язана з можливістю зміни (перегляду) правової позиції, або як назвав це М. Козюбра — динамічне тлумачення. Безперечно, погодився суддя, динамічне тлумачення не тільки можливе, а й у певних випадках необхідне. Але лише тоді, коли воно зумовлене об'єктивним розвитком суспільства, права, законодавства (зокрема, зміною Конституції). Тобто воно повинне мати об'єктивне підґрунтя (об'єктивні причини й об'єктивні потреби). Водночас зміна правової позиції у жодному разі не може зумовлюватися необхідністю задоволення суб'єктивного інтересу: коли спочатку визначається суть рішення, а під нього вишукуються аргументи, у тому числі змінюються відповідні правові позиції.

Третя теза стосується виконання конституційним судом прогностичної функції. Видається, що його діяльності обов'язково має бути притаманне передбачення наслідків (ефекту) його рішень. І, передусім, з точки зору фундаментальних конституційних положень, які стосуються конституційного ладу, суверенітету держави, прав людини. Конституційний суд не функціонує поза політичною та правовою системою, поза суспільством — його діяльність є суспільно вмотивованою і суспільно орієнтованою.

М. Мельник наголосив, що належне виконання конституційним судом прогностичної функції може запобігти негативним суспільним процесам. І навпаки, її невиконання спричинить негативні суспільні наслідки. Тобто «конституційні ліки» (як зазначив І. Сліденко) можуть виявитися небезпечнішими за саму «конституційну» хворобу. Тоді виникне питання не лише про компетентність «лікаря», а й про доцільність його існування взагалі.

Доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, суддя Конституційного Суду України **С. Шевчук** погодився з тим, що усталена судова практика є оптимальним терміном. Бо прецедент навіть у Європейському суді з прав людини чітко не вживається, хоча у 14 Протоколі до Конвенції вже визначено

на нормативному рівні термін «*well established case-law of the court*» — «усталене прецедентне право суду». Але головна суперечність у тому, що все ж таки існують методологічні відмінності, і доктрина, яка не визнається в континентальній Європі, в чому суддя погодився із твердженням І. Сліденка. Але він не підтримав основного доповідача в тому, що немає певного нормативного значення. Навіть за радянських часів були рішення верховних судів у принципових справах (крім постанов пленуму), а також існувала теорія правоположень, яка згодом модифікувалася російськими правовими позиціями. Навіть тоді з вузьким нормативізмом проблема існувала, і таким чином її вирішували.

У підсумку С. Шевчук наголосив, що аналогічні справи повинні вирішуватися аналогічно, але не догматично. Є певні моменти, доповнив суддя, коли Суд може переглядати свої позиції, але для цього потрібні час і обов'язкова аргументація.

Кандидат юридичних наук, суддя Конституційного Суду України у відставці **В. Кампо** насамперед подякував за запрошення на круглий стіл, який, за його словами, виявився багатим на ідеї та пропозиції. Він зазначив, що тема правових позицій Конституційного Суду України є надзвичайно актуальною і злободенною, бо у більшості випадків практичні проблеми Суду стосуються саме її.

В. Кампо повідомив присутнім, що буваючи на різних наукових заходах, особливо за участю адвокатів та інших фахівців у галузі права в Асоціації правників України і за її межами, він відзначив дедалі більший інтерес їх учасників до питань правових позицій Конституційного Суду України. Один молодий адвокат на заході навіть зізнався: «Я читаю правові позиції Конституційного Суду з любов'ю». Він пояснив, що йому подобаються формулювання, словосполучення, окремі терміни, які містяться у правових позиціях Конституційного Суду України, оскільки вони вирізняються своєю глибиною, універсалізмом і практичністю. За цим, очевидно, стоїть важка і складна робота конституційних суддів, які ці позиції творять.

Але В. Кампо зауважив, що правові позиції Конституційного Суду України далеко не завжди сприймаються як безпосередньо діюче право, хоча саме так слід розуміти положення Конституції України про значення його рішень.

Однак не тільки законодавча чи виконавча влада не завжди сприймають правові позиції Конституційного Суду України, а й суди загальної юрисдикції нерідко розглядають їх як допоміжні і другорядні.

Більше того, навіть не всі галузі юридичної науки називають рішення (акти) Суду самостійними джерелами права! А якщо вони не визнаються джерелами права наукою, то про яку правову культуру реалізації його актів, вміщених у них правових позицій можна говорити? Хоча сам Конституційний Суд України постійно наголошує, що його рішення є загальнообов'язковими. Крім цього, згадав В. Кампо, в деяких рішеннях Суд також висловлювався про те, що його правові позиції, незалежно від того, стосуються вони мотивувальної чи резолютивної частини, мають обов'язкове юридичне значення.

Суддя висловив жаль з приводу того, що в Україні панує нормативістсько-легістське мислення і відповідна правова культура. І доки в законі не буде закріплено, що правові позиції Конституційного Суду України, закладені в його рішеннях, є обов'язковими для застосування судами загальної юрисдикції, доти проблема їх практичної реалізації не буде вирішена. Крім цього, у структурі Суду має бути служба, яка здійснювала б моніторинг виконання, дотримання, використан-

ня і застосування його правових позицій та у разі виявлення недоліків у реалізації цих позицій доповідала б Конституційному Суду України який у свою чергу інформуватиме про це парламент та інші гілки влади. В. Кампо висунув пропозицію, що все це можна було б врегулювати у новій редакції закону про Конституційний Суд України, яка має з'явитись у результаті судово-правової реформи.

Суддя також звернув увагу на те, чи є Конституційний Суд України політичним чи виключно судовим, юрисдикційним органом. Після Революції гідності, яка звільнила конституційний механізм від політичного бруду і подвійної моралі, називати Суд політичним органом означало б взагалі вихолостити її конституційні ідеї. Тому якщо говорити про Конституційний Суд України як політичний орган, тоді треба ставити питання про політичну відповідальність його суддів нарівні з політиками — законодавцями та урядовцями.

В. Кампо констатував, що сьогодні нерідко вдаються до критики Конституційного Суду України з позицій політики, а не права. Він назвав це спекуляцією, оскільки конституційні судді не повинні йти на повідку в недоброзичливих політиків. Якщо Конституційний Суд України вважати політичним органом, то його досить легко критикувати. Багатьом політикам це подобається, бо так вони можуть не визнавати верховенство Конституції, яке Суд систематично відстоює. Більше того, вони хочуть бачити конституційних суддів нижчими за рангом (бо фактично у них немає політичних важелів), які повинні орієнтуватися на їх оцінки та пріоритети. Але цього майже ніколи не було і не повинно бути, заявив В. Кампо, адже є Конституція, яка дозволяє вирішувати всі без винятку проблеми, що виникають у правовому полі держави.

Тому ідею Конституційного Суду України як політичного органу треба не тільки заперечувати, а й витравлювати «розпеченим залізом» з нашої свідомості, яка нерідко вражена радянською правовою догматикою. Саме в радянські часи конституція була політико-правовим документом, який містив статтю, що закріплювала політичне всевладдя комуністичної партії. Зрозуміло, що за таких умов вона була насамперед політичним, а вже потім правовим документом. Ця ідеологія механічно була перенесена у другій половині 1990-х років на Конституційний Суд України, який почав працювати. Зараз в Україні немає монополю пануючої партії, а тому треба відмовлятися від стереотипів, які себе пережили, — наголосив В. Кампо.

Кандидат юридичних наук, суддя Конституційного Суду України у відставці **М. Колос** погодився, що позиції з одного і того самого питання змінюються, що цілком можливо і у вітчизняній практиці. Він додав, що це відбувається навіть за період короткого перебування судді на його посаді. Як і людина, і суспільство, так змінюється і відповідне правове регулювання та бачення правових відносин, не говорячи про радикальні зміни, революції.

Кандидат юридичних наук, суддя Конституційного Суду України **Н. Шаптала** не погодилася з тезою в доповіді І. Сліденка з приводу того, що правові позиції застосовуються виключно для внутрішнього застосування Конституційним Судом України, бо якщо дослідити практику, то стане очевидним, що, по-перше, вона існує, а по-друге, далеко за межами Конституційного Суду України. Навіть якщо виходити з «триноги», про яку говорив П. Стецюк, то принаймні два компонента вже є. Суддя висловила думку, що правові позиції Конституційного Суду України

повинні стати частиною законодавства України, і якщо не в класичному варіанті — як правові норми, то принаймні не визнавати роль так званого негативного законодавця в діяльності Конституційного Суду України є не правильним.

На завершення круглого столу Голова Конституційного Суду України Ю. Баулін надав слово І. Сліденку як основному доповідачу.

І.Сліденко подякував за висловлені думки. Він зауважив, що суди загальної юрисдикції фактично створюють не прецеденти, коли використовують рішення Конституційного Суду України, а механізм, модель вирішення конфлікту. Суддя підсумував, що одну й ту саму комбінацію норм в одних і тих самих ситуаціях потрібно застосовувати тільки в судах загальної юрисдикції.

Огляд підготовлено
Управлінням правової експертизи
Секретаріату Конституційного Суду України

ЗОВНІШНІ ЗВ'ЯЗКИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

ВЕРЕСЕНЬ

27 вересня —
2 жовтня Голова Конституційного Суду України Ю. Баулін взяв участь у 3-му Конгресі Всесвітньої конференції конституційного правосуддя «Конституційне правосуддя та соціальна інтеграція» (м. Сеул, Республіка Корея)

ЖОВТЕНЬ

8 жовтня зустріч судді Конституційного Суду України С. Шевчука з представниками «Канадської місії спостереження за виборами» (КАНЕОМ)

20 жовтня зустріч Голови Конституційного Суду України Ю. Бауліна з Координатором проектів ОБСЄ в Україні В. Вербою

21–25 жовтня візит делегації Конституційного Суду України на чолі з Головою Конституційного Суду України Ю. Бауліним у складі суддів Конституційного Суду України С. Вдовіченка, М. Мельника, С. Шевчука та В. Шишкіна до м. Вільнюса (Литовська Республіка) з метою участі в заходах з нагоди Дня Конституції Литовської Республіки. У рамках візиту Голова Конституційного Суду України Ю. Баулін провів зустрічі з Президентом Литовської Республіки Д. Грибаускайте, Спікером Сейму Литовської Республіки Л. Граужинене. Відбулися зустрічі делегації Конституційного Суду України з Міністром юстиції Литовської Республіки Ю. Бернатонісом, деканом юридичного факультету Вільнюського університету Т. Давулісом, заступником Комітету з питань права та правопорядку Сейму Литовської Республіки С. Шедбарасом, суддями Верховного Суду Литовської Республіки Й. Прапієстісом та А. Абрамавічюсом, Директором Національної судової адміністрації Литовської Республіки Р. Молене, ректором Університету ім. Миколаса Ромеріса А. Пумпутісом. У рамках візиту в Конституційному Суді Литовської Республіки відбувся круглий стіл на тему «Роль конституційного суду у гарантуванні незалежності судів» за участі суддів Конституційного Суду Литовської Республіки, суддів Конституційного Суду Литовської Республіки у відставці, суддів Конституційного Суду Латвійської Республіки та Конституційного Трибуналу Республіки Польща. 24 жовтня делегація взяла участь в офіційній церемонії з нагоди Дня Конституції Литовської Республіки, що відбулася у президентському палаці. Голова Конституційного Суду

України Ю. Баулін виступив основним доповідачем і представив доповідь на тему «Конституційні традиції України: від Конституції Пилипа Орлика до сучасної конституційної реформи». Візит організовано за сприяння проекту ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні».

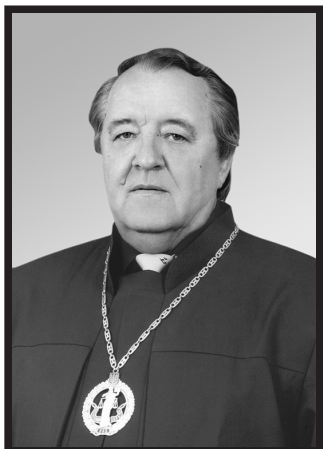
ЛИСТОПАД

- 9–13 листопада візит делегації Конституційного Суду України до ФРН з метою обговорення питань конституційного права та організації діяльності конституційного суду в рамках проекту «Підтримка праводержавності в Україні», ініційованого і фінансованого Федеральним міністерством закордонних справ ФРН (м. Карлсруе, ФРН, м. Страсбург, Французька Республіка)
- 20 листопада зустріч судді Конституційного Суду України С. Шевчука із спеціальним посланцем Міжнародної організації розвитку права (IDLO) У. Пейтоном

ГРУДЕНЬ

- 10–12 грудня суддя Конституційного Суду України П. Стецюк взяв участь у Міжнародній науковій конференції «Детермінанти доброї адміністрації» з метою підведення підсумків досліджень, які проводилися в межах Проекту «Легальність, підготовленість і добра адміністративна практика як умова належного урядування» в рамках науково-дослідницької програми «Добра адміністрація» на запрошення Вищої школи права та адміністрації Жешув-Перемишль (м. Красичин, Республіка Польща)

СТОРІНКИ ПАМ'ЯТІ

11 листопада 2014 року на 73-му році пішов з життя суддя Конституційного Суду України у відставці **МИРОНЕНКО Олександр Миколайович** — відомий український правознавець, політолог, філософ, історик права, педагог, доктор філософських наук, професор, дійсний член Української Академії політичних наук, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки.

Трудову діяльність Олександр Миколайович розпочав 1959 року слюсарем на суднобудівному заводі у м. Миколаєві. Проходив строкову військову службу. У 1971 році закінчив юридичний факультет Одеського державного університету імені І. І. Мечникова.

Досвід науково-педагогічної діяльності Олександр Миколайович набував, очолюючи кафедру наукового комунізму, згодом — кафедру радянського й міжнародного права Миколаївського університету марксизму-ленінізму для керівної ланки промисловості, був викладачем Краснопресненського університету марксизму-ленінізму у Москві. У 1977 році Олександр Мироненко з відзнакою закінчив аспірантуру Академії суспільних наук і блискуче захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата філософських наук на тему «Роль мирного співіснування і міжнародного співробітництва у розв'язанні глобальних проблем сучасності». У цей період з-під його пера вийшли перші монографічні праці, десятки брошур, сотні наукових статей, у тому числі й опублікованих за кордоном.

У своїх наукових працях та суспільно-політичній діяльності він завжди обстоював громадянську позицію, за що не раз потрапляв «у немилість» до керівництва партійних органів. Громадське визнання плідних результатів діяльності ученого виявилось в численних рецензіях на його праці, опублікованих в Україні, Росії, Польщі, Чехії, Словаччині, Канаді, США та інших країнах.

З 1983 року Олександр Миколайович перебував на науковій роботі в Інституті держави і права АН УРСР, був старшим науковим співробітником. У 1988 році блискуче захистив докторську дисертацію на тему «Глобальні проблеми на межі третього тисячоліття (соціально-політичний аспект)». Того ж року призначений завідувачем відділу історико-політологічних досліджень держави і права України АН УРСР, був головою секції Ради з координації фундаментальних правових досліджень АН УРСР, а з 1994 року — головою Комісії по вивченню історії українського права при Президії НАН України.

У жовтні 1996 року Верховною Радою України Олександра Мироненка призначено суддею Конституційного Суду України. Його доробком як судді-доповідача

у справах є висновок, дев'ять рішень та майже сорок процесуальних ухвал Конституційного Суду України.

З виходом у відставку, після завершення дев'ятирічної каденції судді Конституційного Суду України, Олександр Миколайович повернувся на роботу до Інституту держави і права НАН України, де до останніх днів життя працював на посаді головного наукового співробітника відділу історико-правових досліджень. Водночас упродовж кількох місяців 2006 року виконував обов'язки ректора Київського університету права НАН України.

Протягом життя вчений опублікував близько 1500 наукових, науково-популярних і публіцистичних праць. Зокрема, йому належать пріоритети у філософському осмисленні глобальних проблем сучасності, історико-правовому аналізі подій Української революції 1917–1921 років, дослідженні світової і вітчизняної політико-правової думки.

Визначне місце у творчому доробку Олександра Мироненка останніх десятиліть посідає велика серія робіт, присвячених історії конституціоналізму та конституційній юстиції. Зокрема, одним із головних його наукових досягнень є фундаментальна монографія «Конституційний Суд України: історія і сучасність, доктрина і практика», видана у 2011 році, яка принесла йому реноме «першого історіографа» Конституційного Суду України.

Олександр Миколайович завжди був найприскіпливішим критиком і найпалкішим вболівальником Конституційного Суду України, у своїх наукових працях і публічних виступах об'єктивно аналізував кожне його суспільно вагоме рішення.

Колеги поважали Олександра Миколайовича як вченого, судового діяча з державницьким мисленням, толерантну, далекоглядну та щиру людину, тактовного й мудрого наставника молодих науковців, сильну особистість, вірного товариша.

Життєвий шлях Олександра Мироненка був сповнений невтомною працею, прагненням духовного й наукового поступу. Цілеспрямованість, наполегливість, постійний пошук досконалості, поєднання принциповості й толерантності були основними рисами його характеру.

Судді Конституційного Суду України, працівники його Секретаріату і Редакційна рада «Вісника Конституційного Суду України» глибоко сумують з приводу смерті Олександра Миколайовича Мироненка і висловлюють щирі співчуття його рідним і близьким. Світла пам'ять про Олександра Миколайовича — людину, вченого та громадянина України — назавжди збережеться в наших серцях.

ПІДСУМКИ конкурсу на кращу наукову статтю

У рамках Всеукраїнського тижня права 8–12 грудня 2014 року Конституційний Суд України провів конкурс на кращу наукову статтю з конституційно-правової тематики, пов'язаної із захистом прав і свобод людини і громадянина.

За оцінками журі, до складу якого увійшли члени Редакційної ради «Вісника Конституційного Суду України», перше місце посіла **Моткова Ольга** — студентка 2 року навчання ОКР «Магістр» юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (стаття «Право на життя у рішеннях Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини»).

Друге місце виборов **Пархоменко Павло** — здобувач Національного університету державної податкової служби України (стаття «Рішення Європейського суду з прав людини та рішення Конституційного Суду: конфлікт правових позицій»).

Третє місце посіла **Сергійчук Вікторія** — студентка 1 курсу магістратури Інституту підготовки кадрів Національної академії прокуратури України (стаття «Право на життя: поняття, зміст та можливості захисту під час антитерористичної операції в Україні»).

Переможці конкурсу були нагороджені дипломами та пам'ятними подарунками на урочистому засіданні у Конституційному Суді України.

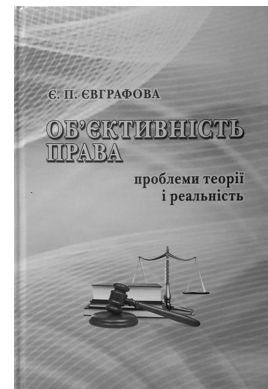
Відзначаючи зацікавленість молодих авторів проблемами, пов'язаними із забезпеченням в Україні прав і свобод людини і громадянина, Конституційний Суд України висловлює подяку учасникам конкурсу, чії статті були відібрані до заключного туру: *Бабаджанян Маргариті, Білоусу Костянтині, Денькович Ользі, Кальонову Олексію, Троїцькій Олені, Чепік-Трегубенко Ользі та Чухню Катерині.*

В и й ш л о д р у к о м :

Об'єктивність права: проблеми теорії і реальність : моногр. / Є. П. Євграфова. — К. : Парламентське вид-во, 2014. — 416 с.

Досліджується актуальна для правової науки і юридичної практики тема — об'єктивність права. Проаналізовано теоретичні аспекти соціально-юридичної природи права (позитивного і природного) як втілення соціальної справедливості, свободи, рівності, його автономність у суспільному устрою. Висвітлюється критичне осмислення наявних у літературі позицій вчених з цієї теми. Викладено доктринальні трактування поняття об'єктивності права. Наведені додаткові аргументи на користь сприйняття права як об'єктивного соціального явища. Охарактеризовано критерії об'єктивності права, важливість його реального сприйняття законодавцем, іншими нормотворчими суб'єктами та правозастосовними органами, зокрема правосуддям. Розглянуто емпіричні форми прояву права в соціальній реальності. Досліджено сучасні та найбільш проблемні аспекти форми і джерел права; нові підходи до його структури і системи, запропоновано авторське бачення їхньої сутності та значення для подальшої розробки правової наукою.

Дослідження адресовано фахівцям з теорії держави і права та галузевих правових наук, викладачам, аспірантам, студентам юридичних вищих навчальних закладів і факультетів, юристам-практикам.

Завідувач
редакційно-видавничого відділу
Секретаріату
Конституційного Суду України
С. Сидоренко
тел.: 0(44) 238-10-32

Відповідальний
секретар
К. Пігнаста
тел.: 0(44) 238-11-54
e-mail: court@ccu.gov.ua

Видавець

Видавничий Дім «Ін Юре»
Україна, 04107, Київ-107, вул. Багговутівська, 17-21
Тел./факс: 0(44) 537-51-07
E-mail: peredplata@inyure.kiev.ua
www.inyure.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції
Серія ДК № 2191 від 20.05.2005 р.

Над випуском працювали:

Пазенко О. С.,
Мурашкіна Я. В.,
Варваріна О. А.,
Замура Т. Г.

Підписано до друку 19.12.2014.
Формат 70 x 100 ¹/₁₆. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 10.15. Обл.-вид. арк. 6,63.
Зам. № 195.
Наклад 470.
Ціна договірна.

Віддруковано згідно з наданим оригінал-макетом
ТОВ «Наш Формат»
Україна, 04080, м. Київ, вул. Фрунзе, 86.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 4540 від 07.05.2013 р.